

Ot. prp. nr. 16:

(1959)

Om lov om grannegjerde.

Tilråding frå Justis- og politidepartementet 16. januar 1959 godkjend ved kongeleg resolusjon same dag.

(Målboren av statsråd J e n s H a u g l a n d.)

I. Oppnemning av Sivillovbokutvalet.

Etter tilråding frå Justisnemnda i Budsjett innst. S nr. 44 (1949) gjorde Stortinget 24. mai 1949 vedtak om å løyve kr. 50 000 til å arbeide ut ei sivillovbok. Til å førebu saka sette Riksstyret ned eit mindre utval («Planutvalet») der desse tre var med: Professor K n u t R o b b e r s t a d (formann), stortingsmann, sorenskriver Einar Stavang og ekspedisjonssjef Finn Hiorthøy. Utvalet la fram tilråding om plan for ei norsk sivillovbok den 23. oktober 1950. Med tilrådinga frå Planutvalet til grunnlag gjorde Justisdepartementet greie for sitt syn på retningslinene for dette tiltaket i St. meld. nr. 90 (1951) om plan for kodifikasjonsarbeidet med sikte på ei norsk lovbok.

Departementet peika i konklusjonane sine på at ein her burde gå noko varsamt fram, steg for steg, og at ein med kodifikasjonsarbeidet i første rekkje skulle har for augo dei rettsområde som serleg trong opprydding og samling. Dei lyte som nå hefter ved lovverket vårt, gjorde det etter departementet si meining påkravt å leggje opp arbeidet slik at resultatane snøggast råd var kunne rettslivet til gode. Dei einskilde emne burde bli vedtekne som serskilde lover og setjast i kraft etter kvart. Planen om ei samla lovbok måtte vere eit fjernare mål å ta opp når lovverket var kome i betre skikk og tilhøva i det heile låg betre til rette for å fullføre slik ei oppgåve.

På denne bakgrunnen gjekk departementet ut frå at ein i første omgang burde gå i gang med kodifikasjon av tingsretten og panteretten, til liks med ei omarbeiding av odels- og åsetesretten. Foresetnaden var elles at rekkje-

følgja mellom dei einskilde arbeidsoppgåvene som skulle takast opp og hovedlinene i arbeidet, måtte fastsetjast av departementet etter kvart som spørsmåla melde seg.

Om målforma sa departementet at ei kodifikasjonslov om tingsretten og om odels- og åsetesretten burde vere på nynorsk. Men ei panterettslov kunne like gjerne vere på bokmål som på nynorsk ut frå omsynet til bankane og omsetningslivet elles.

Justisnemnda i Stortinget drøfte meldinga i Innst. S nr. 237 (1952). Nemnda kløyvde seg i eit fleirtal og eit mindretal. Mindretalet på fem nemndmenn sa seg samd i dei synsmåtane departementet hadde gjort gjeldande i meldinga. Det vart serskilt sagt at seinare Storting måtte stå heilt fritt i spørsmålet om målforma på lovvedtaka. Mindretalet gjorde framlegg om at meldinga vart lagd ved møteboka. Fleirtalet — som óg var på fem, mellom dei formannen — ville gå noko lenger og setje i gang arbeidet med sivillovboka i så stor mon som det var pengar og sakkunnige til det, og etter dei retningslinene Planutvalet hadde drege opp. Fleirtalet meinte óg at dette lov-arbeidet burde skrivast på nynorsk.

I Stortinget vart framlegget frå mindretalet vedteke (sjå Forhandlingar i Stortinget 1952 s. 2465—2478).

I kongeleg resolusjon 10. april 1953 vart så Sivillovbokutvalet skipa og desse vart oppnemnde: Professor Knut Robberstad, formann, sorenskriver Ketil Skogen og høgsterettsdomar Karsten Gaarder. Utvalet fekk til arbeidsoppgåve å gjere framlegg til kodifikasjonslover for tingsretten og panteretten og framlegg til nye lovføresegner om odels- og åsetesretten. I tilrådinga til resolusjonen var elles nemnt at utvalet skulle samrø-

Serskilde vedlegg: Rådsegn 1 frå Sivillovbokutvalet: Om grannegjerde og om ansvar for visse slag husdyr, førebels framlegg. Rådsegn 3 frå Sivillovbokutvalet: Om grannegjerde, endeleg framlegg.

seg med departementet om arbeidsoppgåvene. Og i brev 1. juni 1953 godkjende Justisdepartementet at desse emne vart tekne opp aller først:

1. Eignedomsgrenser, gjerdehald, grannerett,
2. sameige,
3. avhending av fast eigedom, hevd, spesifikasjon og fruktrett.

Sorenskrivar Skogen har hatt det faste arbeidet sitt i Utvalet. Dessutan blei til sekretær i heildagspost tilsett cand. jur. Mons Nygard. Til å yte Utvalet sakkunnig hjelp i arbeidet med føresegnene om gjerde mellom eigedomar og om granne-ansvar for dyr, vart oppnemnt underdirektør Aslak Lidtveit, Landbruksdepartementet.

II. Arbeidet med framlegg til lov om grannegjerde.

Etter at Utvalet hadde arbeidd noko mykje med spørsmåla om nye føresegner om gjerdehald og om ansvar for dyr, blei det kjent med at Landbruksdepartementet heldt på med dei same spørsmåla. Utvalet heldt det då rettast å lage førebels framlegg i dette emne, så dei løysingane Utvalet kom fram til, ikkje skulle vera ukjende i den samanhengen. Og den 24. mars 1955 la Utvalet fram ei førebels tilråding om grannegjerde og om ansvar for visse slag husdyr (Rådsegn 1). I tilrådinga var det to serskilde lovframlegg, eit framlegg om grannegjerde til å kome i staden for første kapitlet i jordlova frå 1860, og eit framlegg om ansvar for visse slag husdyr, til mellombels avløyning for ansvarsføresegnene i andre og tredje kapitlet i lova.

Justisdepartementet sende tilrådinga til Kommunaldepartementet, Landbruksdepartementet og Finansdepartementet og til Den norske Sakførerforening til utsegn. Kommunaldepartementet la saka fram for Norges Byforbund og Norges Herredsforbund og for Norges Huseierforbund. Alle desse har seinare gjeve utsegner i saka, og dei skal departementet kome nærare attende til nedanfor. På eige tiltak har dessutan Skogbruksforeningen av 1950 og Norges Bondelag kome med merknader til tilrådinga.

Som alt nemnt hadde Landbruksdepartementet arbeidd med dei same spørsmåla. I brev 4. april og 7. oktober 1957 peika departementet på at utkastet frå Sivillovbokutvalet ikkje tok nok omsyn til interessene åt jord- og skogbruksnæringa. Til nærare rettleiding om korleis Landbruksdepartementet såg på saka, sende det over sitt eige stensilerete utkast til lov om ymse beitespørsmål og om

gjerdehald (september 1957). Landbruksdepartementet opplyste i brevet at det førebels ikkje hadde vore høve til å arbeide ut premissar til utkastet, men tilrådinga frå det førebuande Beiteutvalet i departementet (1952) låg ved, og dessutan gjekk departementet ut frå at tvilsmål kunne klårast opp i samrådingar mellom Utvalet og departementet.

Sivillovbokutvalet og Landbruksdepartementet hadde seinare beinveges samrådingar om tilhøvet mellom framlegget frå Utvalet og beitelovutkastet. Dette førde til at Utvalet gjorde sume brigde og tillegg til gjerdelovutkastet, så føresegnene om gjerde mellom jordbruks- og skogbrukseigedomar mest mogleg skulle koma i samsvar med det som Landbruksdepartementet held for ynskjeleg. Landbruksdepartementet og Utvalet blei under samrådingane óg samde om at reglane om ansvar for visse slag husdyr helst høyrer heime i beitelova. Utvalet helt då ikkje oppe framlegget sitt om ei serlov om dette. Det er elles tanken at spørsmålet om ansvaret for dyr seinare skal løysast i heile si breidd i lovboka, sjå Rådsegn 1 s. 26, andre spalta nedst.

Dei merknadene som elles kom inn til Justisdepartementet om Rådsegn 1 vart sende til Utvalet, som gjerne ville sjå nærare på dette tilfanget.

I mars 1958 la så Utvalet fram si endelege tilråding om grannegjerde — Rådsegn 3. Det er her teke omsyn til dei merknader og lovutkast som hadde kome inn.

Frå Landbruksdepartementet fekk Justisdepartementet i mai 1958 tilsendt utkast til proposisjon om lov om ymse beitespørsmål, til lovteknisk gransking. Lovutkastet har m. a. føresegner om ansvar for visse slag husdyr. Det har såleis vore råd å arbeide parallelt med baa lovutkasta og få samsvar mellom føresegnene der dei svipar innpå kvarandre.

III. Hovudinnhaldet i Rådsegn 1 og 3.

Rådsegn 1 tar til med eit stutt oversyn over dei rettsreglane som var før vi fekk lov om jords fredning i 1860 — eller gjerdelova som ho gjerne blir kalla. Utvalet peikar så på bakgrunnen for gjerdelova og gjer nærare greie for hovudinnhaldet.

Av den historiske samanhengen går det fram at gjerdelova er ei jordbrukslov. Tilført til at lova kom i stand var dei vanskaner som all beitinga førde med seg for jorddyrkinga. Lova slo mellom anna fast det prinsippet at dyrehaldaren skulle vakta féet sitt, så det ikkje gjorde skade på annan manns grunn.

Den forma føresegnene har fått, syner

Om lov om grannegjerde.

greitt at dei er laga med tanke på jordbruks-tilhøve. Mange av dei er lite tenlege i andre tilhøve, serskilt der det ikkje finst jordbruk i vanleg meining, men berre verksemd av ulike slag, forretningar, bustadshus osv. slik det er i byar og tette grender. Utvalet seier om dette mellom anna (Rådsegn 1 s. 7):

«For kjøpstad er det serskilt fastsett at lova gjeld «med hensyn til have, aker, eng og aapen mark, som findes inden sammes grænser», men med dei brigde at det skal vera rettsleg skjøn i staden for lensmannsskjøn, og at dei gjeremål som elles er lagde til lensmannen, skal høyra under politiet (§ 42). I kjøpstad gjeld såleis lova ikkje alle slag eigedomar og alle slag gjerde, men berre det ein kan kalla jordbruksgjerde — gjerde til freding mot beiteskade på jordveg. Gjerde kring industriforetak, forretningsbygg, reine bustadhus o.s.b. fell utanfor. For tufter til slik bruk fastset denne lova ingen gjerdetvang. Dei er korkje innmark eller utmark i den tyding desse orda har i gjerdelova.»

Lova gjeld elles ikkje berre gjerdehald. Ho har reglar om ansvar for beitedyr og innsett bufé, og dessutan er teke med ymse føresegner om samarbeiting og anna.

Utvalet har denne utgreiinga om hovudinnhaldet i gjerdelova (Rådsegn 1 s. 6—7):

«I reglane om kvar det skal gjelda gjerdetvang, er det gjort skilje mellom innmark og utmark. Der det er innmark på baa sider av bytet, kan kvar av grannane krevja gjerde av den andre. Det same gjeld der det er innmark på eine sida og utmark på hi. Der det er utmark på baa sider, kan det krevjast at gjerde som er der frå før, vert halde ved like. Men gjerding frå nye eller gjerding for anna fe enn det har vore gjerdt for før, kan derimot berre krevjast når det er prova at nytta for baa eigedomane er større enn kostnaden. Tvist om dette høyrer under skjøn (§§ 1 og 2).

For sume høve er gjort unnatak frå gjerdetvungen. Det gjeld såleis der naturtilhøva fører med seg at gjerding vert for vanskeleg eller altfor dyr i høve til nytta, og der gjerde kom til å verta ei hindring for utnytting av eit naturgode, t. d. laksefiske. Heller ikkje gjeld gjerdetvang i teigbyte og for ålmenning (§ 3).

Gjerdetvang gjeld i regelen berre der serskilt skyldsette eigedomar grensar mot kvarandre. Brukar på jordstykke som ikkje er utskilt og skyldsett, har ingen sjølvstendig rett til å krevja gjerde og heller ingen lovsett skyldnad til gjerdehald (§ 5). Etter rettspraksis kan dette føra med seg at eit bruk ikkje har skyldnad til å halda gjerde mot eiga utmark der andre har beiterett (Norsk Rets-tidende 1903 side 117) og heller ikkje mot utmark i sameige med andre bruk (Rt. 1916 side 969).

Men regelen er ikkje heilt utan unnatak. Likt med serskilt skyldsett jord vert rekna jord som er sett bort på arvefeste (§ 5, 2. stykket). Når eigedomar er skilde av veg, skal dei med omsyn til gjerdetvang reknast for motstøytande så framt nokon av eigarane har lovleg høve til å setja grind over vegen. Er det ikkje høve til grindhald, er det heller

ingen gjerdetvang mellom eigedomane, og den som gjerder for heile sin eigedom mot vegen, har ingen skyldnad til å halda grind eller gjerde saman med grannen (§ 6). Dette gjeld ikkje når vegen ligg langs bytet, men heilt ut på den eine eigedomen (Rt. 1887 side 698).

Til lovleg oppfylling av gjerdeskyldnad krevst eit gjerde som er 1,10 m høgt. Det skal vera så tett og sterkt at det fredar mot hest, storfe og sau. Grøft er lovleg gjerde når det på eine kanten er 95 cm høg jordvoll eller like høgt gjerde av anna slag og grøfta er 95 cm djup og 1,60 m brei. Grind over ålmenn ferds-leveg skal vera såleis laga at ho lett kan latast opp og att. Om grind over offentleg veg er serskilde føresegner i veglova frå 21. juni 1912. Den som skal halda grind, hefter ikkje for at ho er att til kvar tid. På søknad frå kommunestyret kan Kongen (no Landbruksdepar-temetet, jfr. kgl. res. 8. november 1946) fast-setja at lovleg gjerde skal vera opptil 1,25 m høgt, eller at gjerde skal vera lovleg når det er tett og sterkt nok til å freda mot hest og storfe (§§ 13 og 15). Gjerde skal setjast i deildelina, men ikkje lengre inn på granne-grunn enn på eigen og ikkje lengre inn enn 47 cm. Når det er tvingande grunn til det, kan gjerdet setjast heilt ut på den eine eigedomen, men berre mot skadebot. Gjerdegrøft skal gravast på den gjerdeskyldige sin grunn og jordvollen leggjast i bytet. Elv, fjell og anna som stengjer for fe, vert rekna for lovleg gjerde (§ 14).

Gjerda skal vera i lovleg stand den tida på året då «Jorden er aaben (ufrossen) eller skikket for Beiting». Mellom utmarkar er det nok at gjerda er i stand i tida frå 30. april til 14. oktober (§ 16).

Hovudregelen om deling av gjerdetyngsla er at kvar av grannane skal ta sin halvpart av gjerdehaldet utan omsyn til skatteskylda på eigedomane. Dette gjeld alltid i innmark. Men ein utmarkeigar kan krevja sin gjerde-part nedsett når det halve er for tyngjande og han ikkje har kravt gjerdet sjølv. Tvist om nedsetjing av gjerdepart høyrer under skjøn (§ 7).

Så langt det er råd, skal kvar eigedom få eit stykke å gjerda i samanheng.

Der det eine stykket er tyngre å halda gjerde på, skal det gjevast tilsvarende avstyting i lengda. Sameleis skal det takast omsyn til den auken i gjerdetyngsla som grindhald på det eine stykke fører med seg når baa eigedomane er saman om å bruka grinda. Tvist om gjerdedeling vert avgjort i skjøn (§§ 10 og 15). I samband med utskiljing av nye bruk, kan det krevjast omdeling av gjerdehaldet så kvar eigar får gjerda for eiga jord (§ 11).

Kring mark som ligg i sameige eller teig-byte, er skyldnaden og retten til gjerdehald mot grannane som om det var ein eigedom. Luteigarane avgjer segimellom med røysting om det skal krevjast gjerde, og kvar har røysterett etter parthøvet i sammarka. Står røystene likt gjeld deira meining som vil ha gjerde. Eit mindretal kan likevel krevja gjerde av grannane mot å ta gjerdehaldet for heile sammarka på seg. Elles skal luteigarane segimellom dela gjerdetyngsla etter parthøvet. Så lenge dei ikkje har gjort det, svarar dei utetter ein for alle og alle for ein (§ 8).

Brukar på serskilt skyldsett eigedom har eit visst sjølvstendig ansvar for gjerdehaldet. Han hefter solidarisk med eigaren for ved-

Om lov om grannegjerde.

likehaldet på grannegjerda. For gjerding frå nyo har derimot berre eigaren ansvar, men det eigaren såleis lyt leggja ut, kan han krevja att frå brukaren med ein førtiandepart årleg + lovsett rente (4 pst.). Tvist om storleiken på utlegget, skal avgjerast i skjøn (§ 19).

Der nokon har beiterett i annan manns skog, kan skogeigaren krevja at beiteretts-havaren heilt ut eller i nokon mon skal bera kostnaden med gjerdehaldet når det er han som har heile eller meste nytta av det. Men det vert berre ei oppgjerd dei imellom. Utetter er skogeigaren like fullt ansvarleg åleine. Tvist om slikt krav høyrer under skjøn (§ 20).

Grannane kan verta samde om annan gjerdeskipnad mellom eigedomane enn den som er fastsett i lova. Avtale om at gjerdetvangen skal falla bort, om meir gjerdehald eller om mindre gjerdehald enn det som kan krevjast etter lova, gjeld ikkje lengre enn 10 år om gongen. Avtale om deling av gjerdetyngsla på annan måte enn den som følger av lova, står derimot ved lag utan tidgrense. Dette gjeld jamvel når skipnaden er eldre enn gjerdelova, og anten grunnlaget er avtale, serlege rettshøve eller rettsavgjerd (§§ 7 og 17).

Skjøn etter gjerdelova skal vera lensmannsskjøn. Partane skal ha same varselsfrist som til forliksrådet. Om kostnadene med skjøn om gjerdetvang i utmark gjeld den serregelen at dei skal bytast mellom partane på rimeleg måte så fram kravet om skjøn er velgrunna. Elles gjeld skjønsløva frå 1. juni 1917. Regelen om skjønnskostnadene er der at dei skal betalast av den som krev skjønnet (skjønsløva § 42, fyrste stykket).

Skjønsvavgjerdene er ikkje tvangsgrunnlag (skjønsløva § 41). Den som vil ha grannen tvinga til å oppfylla gjerdeskyldnaden sin, lyt fyrst få domstolavgjerd (så etter orskurd av Asker nåmsrett, i Rettens Gang 1937 side 507). Berre når det gjeld å tvinga fram vøling av gammalt gjerde, er det gjeve høve til ein lettvinare framgangsmåte: Om ikkje den gjerdeskyldige tek til med vølingsarbeidet innan eit døger etter at han vitnefast er varsla av granne som kan lida skade av forsøminga, og sidan held fram med arbeidet utan avbrot, kan grannen få samtykke i skjøn til å setja gjerdet i stand og søkia kostnaden inn på den gjerdeskyldige med panting. Til slikt skjøn nemner lensmannen opp skjønsmenn sjølv, og det er ikkje høve til å krevja over-skjøn (§ 18).»

Ymse gjerdeføresegner kan ein óg finne utanom gjerdelova, t. d. i lov frå 14. juli 1893 om å bruke piggråd til gjerde, i veglova frå 21. juni 1912 kap. IV der det er føresegner om gjerde, grindhald og anna ved offentleg veg, og i bygningslova frå 22. februar 1924 om gjerde mot gate og mot grannetuft.

Av utgreinga i Rådsegn 1 bolc IV (s. 8—11) går det fram at spørsmålet om å brigde gjerdelova ikkje er nytt. Alt i 1890 kom det oppmoding til Riksstyret om rettarbøter i lova. Det vart nemnt opp ein kommisjon, Den parlamentariske landbrukskommisjon, som i 1902 la fram tilråding med

framlegg om ny lov om «Vogtepligt, gjærdehold og skade ved husdyr m. v.» Men dette framlegget førde ikkje til noko.

I 1927 tok Norges Huseierforbund opp spørsmålet om gjerdetvang for byeigedomar. Eit lovframlegg blei arbeidd ut og sendt Justisdepartementet, men til lov i emnet førde det ikkje.

I 1935 blei det sett ned ei nemnd — Beitekomitéen — til å greie ut dei spørsmåla som knytte seg til beitebruken, serleg beiting i skog og skogmark. Tilrådinga kom i 1939. Nemnda drøfte der m. a. ymse ombøter i gjerdelova. Nemnda meinte at heile lova trong omvøling, både i form og innhald, men det låg utafor den oppgåva nemnda hadde. Beitekomitéen tok difor opp berre sume framlegg til brigde som det hasta med så gjerdereglane ikkje meir enn turvande skulle hindre at det blei slutt på den skadelege skogbeitinga.

Også Sæter- og Beiteutvalget til Selskapet for Norges Vel og Produksjons- og Rasjonaliseringskomitéen for Jordbruket har i tilrådingar kome inn på gjerdespørsmål og peika på ynskjemål til ombøter i gjerdelova.

Etter dette oversynet går Utvalet over til å grunngje sitt eige framlegg.

Utvalet tar utgangspunktet i at gjerdelova er forma etter tilhøva i samfunnet slik dei var for 100 år sidan. Den gongen var jordbruk levevegen for storparten av folket i landet (64,1 pst. i 1865). Og over heile landet var det beitinga som heldt husdyrhaldet oppe. Sia har tilhøva skift mykje. Driftsmåtane i jordbruket er lagde om. Jorddyrking og skogkultur har mange stader i stor mon trengt beitebruken unna. Prosentvis har dessutan talet på folk med jordbruk til leveveg minka sterkt. Etter folketeljinga i 1946 var talet 24,83 pst. Mykje av det tilverksarbeidet som før vart gjort på gardane, har no vorte sjølstendige yrkesgreiner. Og Utvalet samlar synet sitt på stoda i dag såleis (Rådsegn 1 s. 11):

«Etter alle desse omskifte, er dei gamle gjerdeføresegnene ikkje lenger tidhøvelege. Det synest vera semje om at ei omvøling er turvande. Gjerdespørsmåla er kome i ei anna stode enn før. Dette gjeld både når det spørst kor vid råde ei gjerdelov no bør ha og korleis reglane bør vera.»

Deretter drøfter Utvalet nærare ymse hovudspørsmål.

Ramma for ei ny gjerdelov må vere vidare enn den vi fekk i 1860, meiner Utvalet. Ei jordbrukslov som dette var, kunne vere naturleg så lenge jordbruket var like einerådande som i 1860, og husdyrhaldet så utbreitt som då. Men ei gjerdelov berre for jordbruket og

utan reglar for anna enn fégjerde, høver ikkje lenger så godt nå, når snauett fjerdeparten av folket i landet har jordbruk til leveveg, og ikkje alle dei ein gong har nemnande husdyrhald. Eit mangesidig yrkesliv har vakse fram i bygdene, og jordbruket rår ikkje grunnen på same måten som før. Mange stader har jordbruket vike for ei mengd tuftebruk av ulike slag og for industriverksemd o. a. I slike tilhøve har gjerdehaldet heilt andre føremål enn berre det å frede mot beiteskade.

Gjerda kring fabrikkområde, opplagstuffer o. l. er jamnast berre til stengje så ingen skal koma til eller frå (utan gjennom porten), anten det så er folk eller dyr, og lettar såleis både tilsyn og vakthald. Dessutan fredar dei ofte arbeidsstaden mot innsyn utanfrå. Gjerda kring bustadtuffer, villaer, hytter osb. er oftast av eit noko anna slag. Men dei óg stengjer jamnast både for folk og dyr. Ofte stengjer dei for innsyn. Dette er serleg verdfullt der det er noko tettbyggt. Stundom er det gjort mykje til å få gjerda vakre. Det aukar bruksverdet av eigedomen — og såleis salsverdet. I andre høve har gjerdet til føremål å hindra at nokon lurar seg ifrå inngangspengar til eit eller anna.

Det er i alle fall klårt, meiner Utvalet, at andre gjerde enn jordbruksgjerde nå har vorte så vanlege, at dei óg lyt kome under regler om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling. Spørsmålet er om ein skal ha alle føresegner om gjerde i ei og same lov eller om ein skal ha serlover for gjerde av ulike slag.

Det låg t. d. nær å gje to serlover, ei med serleg tanke på jordbrukshøve og ei for andre høve. Men avgrensinga mellom lovene kom lett til å bli noko vanskeleg og vilkårleg. Ikkje i noka av dei høvde det godt å ha føresegner om gjerdehaldet der eigedomar av dei to slaga støyter saman.

Utvalet kjem difor til at dei viktigaste privatrettslege reglane om gjerdehald grannar imellom bør prinsipielt fastsetjast i ålmann lov både for by og land, på same måten som reglane om grannhøve elles.

Om gjerdehaldstvangen — det er når ein granne kan krevje at den andre skal ta sin part av gjerdet mellom eigedomane — gjeld etter lova i dag den hovudregelen at grannane, i innmark og mellom innmark og utmark, kan krevje halvt gjerdehald av kvarandre. Alt Den parlamentariske landbrukskommissjonen gjorde framlegg om brigde i denne delingsregelen, såleis at delingshøvet skulle rette seg etter kor stor lette gjerdinga førde med seg i gjetinga for kvart bruk. Og Beitekomitéen frå

1935 førde tanken vidare med framlegg om, at gjerde berre skulle kunne krevjast der det verkeleg trøngst til vern mot beitedyr, eller der nytta av gjerdehaldet var større enn kostnaden.

Sivillovbokutvalet seier mellom anna dette om gjerdehaldstvangen (Rådsegn 1 s. 12—13):

«Grunnane til at det bør vera gjerdehaldstvang mellom granneeigedomar, er fyrst visse ålmann rettferdsomsyn. Til å skilja mellom to eigedomar, er det nok med eitt gjerde. Same gjerdet fredar til bae sider. Når bae eigedomane har gagn av gjerdet, bør dei vera saman om å halda det. Der nytta er sams, bør og kostnaden vera det. Skulle grannane stå fritt, vart det stundom beintfram ei freisting å draga seg unna. Den som det gjorde, kunne få føremonene til gjevandes om den andre hadde så mykje bruk for gjerdet at han heller ville kosta det åleine enn greia seg utan.

Frå ein samfunnsøkonomisk synsstad óg talar ymse grunnar for gjerdetvang i viss mon. Der gjerdehald løner seg når ein ser det heile under eitt, er det stort sett ynskjeleg med gjerde, for di det frigjer større verde enn det bind, og såleis aukar tilgangane i samfunnet. Men ein kan ikkje gå ut frå at dette løyser seg av seg sjølv når det gjeld gjerdehald som er til nytte for fleire enn ein. Kvar reknar då naturleg nok berre med nytta for sin eigen part, og samarbeid kjem ikkje alltid istand der det er ynskjeleg. Difor bør det vera tvang til samarbeid om gjerdehaldet når gjerdehald er lønsamt for bae under eitt. Derimot er ulønsamt gjerdehald i regelen ikkje ynskjeleg. Gjerdehaldstvang bør det difor vera der gjerdehaldet ber seg, og helst berre der.»

Denne regelen om gjerdehaldstvang bør nå vere den same alle stader, og vilkåret bør vere at nytta av gjerdehaldet vert større enn kostnaden. Det skulle då vere god von om at vi ikkje får meir gjerdehald enn det som er ynskjeleg og lønsamt frå ein samfunnsøkonomisk synsstad.

Utvalet peikar så på at vi likeins burde ha ein annan regel om kostnadsdelinga enn den vi nå har som går ut på at grannane skal bere ein halvpart kvar. I dag kan gjerdehald til halv kostnad godt vere lønsamt for den eine av grannane utan at gjerdehaldet svarar seg for bae ihoplagt. Var regelen derimot den at dei skulle dele kostnaden med gjerdehaldet i same høve som dei hadde nytte av det, blei det ikkje lønsamt for nokon av grannane å krevje gjerde utan når gjerdehaldet svara seg for bae to. Denne delingsmåten blei den mest rettferdige og.

Men Utvalet er ikkje blind for vanskane med å finne ut kor stor nytte eigedomane kvar for seg vil få av eit gjerde i ulike høve. Dette er heller ikkje berre eit faktisk spørsmål, men eit rettsspørsmål óg. Soleis må ein sjå gjerde-

Om lov om grannegjerde.

haldsreglane i samanheng med ansvaret for dyr. Når dyreeigaren, som nå, har ansvaret for skade féet hans gjer på annan manns grunn, er det òg han som har serleg nytte av gjerde, med di det hjelper han til å gjere skyldnaden sin med å halde dyra sine borte frå grannegrund.

Utvalet held det for sers viktig at delingsføreseigna kan vere grei å gå etter. I Rådsegn 1 gjorde Utvalet framlegg om at hovudregelen for kostnadsdelinga framleis burde vere deling halvt mot halvt, men med vidt rom for tilmåting etter den nytte kvar hadde av gjerde (sjå Rådsegn 1 s. 14 første sp. og s. 20). Seinare kom Utvalet til at nytteprinsippet burde vere hovudregelen for kostnadsdelinga, på same måte som for gjerdetvang. I Rådsegn 3 er det difor gjort framlegg om at den nytte kvar av grannane har av gjerde, skal vere grunnlaget for kostnadsdelinga (sjå Rådsegn 3 s. 9).

Etter gjerdelova gjeld gjerdehaldstvangen einast serskilt skyldsette eigedomar, og jord som er sett bort på arvefeste. Utvalet meiner at gjerdehaldstvangen bør gå vidare og gjelde i andre bruksgrenser òg. Likeins gjer Utvalet framlegg om meir sjølvstendig rett og skyldnad til gjerdehald for brukar.

Om rettargangsmåten i gjerdesaker seier Utvalet, at han bør vere så grei og billeg som råd er, og ikkje ta for lang tid. Då dei aller fleste gjerdesakene botnar i sermerkte skjønsspørsmål, kjem Utvalet til at skjøn vil vere den mest naturlege og tenlege avgjeringsmåten — lensmannsskjøn på landet og rettslege skjøn i byane. Med reglane om overskjøn og anke vil både skjønsspørsmål og rettsspørsmål kunne kome fram for juridiske domarar, slik at avgjerdene skulle bli tekne i trygge former (Rådsegn 1 s. 13).

Utvalet gjer endeleg framlegg om at skjønsvavgjerder i gjerdesaker skal vere tvangsgrunnlag etter same reglar som orskurdar.

Hovudpunkta i framlegget frå Sivillovbokutvalet om grannegjerde blir då desse 4 (sjå Rådsegn 1 s. 15):

- a) Ei ålmenn lov om grannegjerde av alle slag.
- b) Gjerdetvang berre der og i den mon nytta av gjerdehaldet er større enn kostnaden, og gjerdedeling meir etter nytta på kvar side.

- c) Meir sjølvstendig rett og skyldnad til gjerdehald for brukar, og gjerdetvang i andre bruksgrenser enn eigedomsgrenser og.
- d) Skjøn i alle gjerdesaker.

Om dei merknadene som kom inn til Rådsegn 1, har Utvalet i Rådsegn 3 gjeve dette oversynet (s. 5):

«Kommunaldepartementet svara i brev 12. mai 1956. Departementet opplyste at tilrådinga var lagd fram for Norges Byforbund og Norges Herredsforbund som hadde sagt frå at framlegget ikkje rører ved kommunale interesser på ein slik måte at det var grunn for dei to forbundsstyre til å gje noka fråsegn. Dessutan hadde tilrådinga vore lagd fram for Norges Husierforbund som viste til at føresegnene i hovudsaka svara til det lovutkastet som forbundet sende Justisdepartementet i 1927, og la til at forbundet difor ikkje hadde noko å innvenda. Kommunaldepartementet peika elles på at vedtekter etter bygningslova § 148 lyt gå føre føresegnene i grannegjerdeutkastet og avtale eller vedtekt i samsvar med dei, men heldt det likevel ynskjeleg med eit samarbeid mellom dei ymse departementa om prinsippa for å stadfesta vedtekter etter dei to lovene.

Finansdepartementet svara i brev 15. juni 1956 at tilrådinga ikkje gav grunn til noka fråsegn.

Skogbruksforeningen av 1950 (v/høgsterettsadvokat Jens P. Heyerdahl jr.) har sendt inn ei stensilert utgreiing dagsett 27. juni 1956. Der heiter det m. a.:

«Sivillovbokutvalgets oppgave er jo av et langt videre omfang idet utvalget bl. a. skal lage forslag til kodifisering av vesentlige deler av tingsretten. Det sier seg da selv at dette utvalg vil måtte se gjerdespørsmålet i et videre perspektiv enn det som de forskjellige beitespørsmål alene betinger. For så vidt er vi enige i utvalgets innledende bemerkninger om at gjerdespørsmålet også må sees i andre relasjoner enn som fredningsgjerde mot beitefe og at det er grunn til å se spørsmålet i nær sammenheng med naboretten i det hele.»

Den Norske Sakførerforening har opplyst i brev 8. desember 1956 at Hovedstyret har sagt seg samd i ei fråsegn som Sakførerforeningens permanente lovutvalg for jord og skog, almenninger, jordskifte og jakt gav 29. november 1956. I fråsegna heiter det m. a. såleis:

«Sivillovbokutvalet foreslår lover som skal avløse reglene om gjerdehold og dyreansvar i lov om jords fredning (gjerdeloven) av 16/5 1860. Disse regler er jo nu helt avlegse. Såvidt vi kan se har Utvalet funnet frem til gode løsninger på de rettsspørsmål vi her står overfor.

Mens gjerdeloven av 1860 tar sikte på jordbruksforhold gir Sivillovbokutvalet i sitt «framlegg om grannegjerde» forslag til en alminnelig lov om gjerdehold mellom naboer.»

Utsegnene frå Skogbruksforeningen av 1950 og Den norske Sakførerforening går elles noko

Om lov om grannegjerde.

nærare inn på sume serspørsmål, sjå seinare.

Som alt nemnt vart det teke opp eit serskilt samarbeid med Landbruksdepartementet om saka på bakgrunn av det lovutkastet dette departement hadde laga.

Etter at Utvalet hadde gått igjennom det tilfanget som hadde kome inn og samrådd seg med Landbruksdepartementet, la det fram si endelege tilråding (Rådsegn 3) med dette framlegget til lov om grannegjerde.

«§ 1.

Føresegnene i denne lova gjeld berre når ikkje anna fylgjer av serlege rettshøve eller av avtale etter § 2.

Gjerdehald ved offentleg veg og jarnveg går ikkje inn under lova.

§ 2.

Grannar kan avtala annan gjerdeskipnad mellom eigedomane sine enn den som er fastsett i denne lova. Slik skipnad må ikkje strida mot § 4 eller mot lovlege vedtekter.

Når minst 10 år er lidne, kan avtala seiast opp. Det same gjeld etter serlege omskifte i dei tilhøva som låg til grunn for avtala. Oppseiingsfristen er eit år, om ikkje stuttare frist er avtala.

Føresegnene i andre stykket gjeld ikkje gjerdeskipnad som vert avtala i samband med at del av eigedom vert fråskild til eige eller bruk.

§ 3.

Den gjerdeskipnaden som er mellom eigedomane, når denne lova tek til å gjelda, står ved lag så lenge ikkje anna er fastsett i gjerdeskjøn eller på annan måte.

§ 4.

Grannegjerda skal vera såleis laga og vedlikehaldne at dei ikkje er farlege for folk eller husdyr.

Dei må ikkje gjerast såleis at dei løyner bort eller skader noko delemerke.

§ 5.

Grannegjerda skal vera såleis laga og vedlikehaldne at dei ikke er uturvande eller urimeleg til ulempe eller lyte på granneeigedom.

Dei skal setjast i delelina, ikkje lenger inn på grannegrunden enn på eigen grunn, og ikkje lenger inn enn 0,50 meter. Denne føresegna råkar ikkje steingard som lovleg står lenger inne på grannegrunden når denne lova tek til å gjelda.

Der det fell serleg vanskeleg eller dyrt å ha gjerdet i delelina, kan det setjast ved sida mot skadebot til grunneigaren.

§ 6.

Granne har rett til å ha gjerde mot granneeigedom når han kostar det sjølv.

§ 7.

Der grannegjerde er til nytte for eigedomane kvar for seg, kan granne krevja gjerdehald av granne, så fram det er klart at samanlagt for baa eigedomane er nytta av gjerdehaldet større enn kostnaden.

Gjerde som er der frå før, må ikkje leggjast ned utan at vedlikehaldskostnaden er større enn nytta for baa eigedomane under eitt.

§ 8.

Der det er gjerdehaldstvang etter § 7, skal gjerdehaldet delast mellom grannane med rimeleg omsyn til den nytta kvar av dei har av gjerdet. Er det jordbruks- eller skogbruks-eigedom på baa sidene, kan det såleis leggjast vekt på om berre den eine sida skal nyttast til beite.

Vil den eine grannen ha dyrare gjerde enn den andre har skyldnad til å vera med på, har han rett til det mot at han tek på seg meirkostnaden.

§ 9.

Hus eller anna byggverk som står såleis at det gjer teneste i staden for grannegjerde, vert ikkje medrekna i den gjerdelengda som skal delast. Der lende, grindhald eller andre tilhøve gjer gjerdehaldet dyrare på det eine stykket enn på det andre, skal skilnaden jamnast ut med avstyting i lengda eller på annan måte som skjønnet fastset.

§ 10.

Der det er tenlegast så, kan gjerdeskjønnet ta avgjerd om at grannane skal ha heile eller noko av gjerdehaldet i lag, eller at den eine skal ha det heile åleine mot at den andre yter honom tilskot som skjønnet fastset.

Avtale eller serlege rettshøve som hindrar ein rimeleg gjerdeskipnad, kan setjast til sides mot at den grannen som får vinninga, held den andre skadelaus.

§ 11.

Der ein annan enn eigaren brukar eigedomen eller eit serskilt stykke, har både brukar og eigar ansvar for gjerdehaldet andsynes grannane og rett til å krevja lovleg gjerdehald frå deira side.

Skjøn til avgjerd om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling etter §§ 7 og 8 lyt krevjast mot både eigar og brukar. Slikt skjøn mot granne kan ikkje eigaren krevja utan samtykke av brukaren.

Der ein annan enn eigaren har beiteretten på eit serskilt stykke, eller heile eigedomen, vert beiterettshavaren rekna for brukar.

§ 12.

For område som ligg i sameige mellom bruk, er retten og skyldnaden til gjerdehald utetter som om det var ein eigedom for seg. Har sameigarane ikkje kvar sitt tydeleg fastsette gjerdehaldsstykke, er dei ansvarlege ein for alle og alle for ein.

Segimellom er sameigarane skyldige til å bera så mykje av gjerdehaldet at det svarar til den parten kvar av dei har i sameiga.

§ 13.

For serskilt område der to eller fleire som ikkje er sameigarar, har rett til beite, gjeld fyrste stykket i § 12 på tilsvarande måte. Er det ikkje anna delingsgrunnlag, svarar kvar av dei for gjerdehaldet etter kor mykje dyr han vanleg har på beitet.

Om lov om grannegjerde.

§ 14.

Spørsmål om gjerdehald vert avgjorde med gjerdeskjøn, så framt ikkje anna er serskilt fastsett i lov.

Der det er kravt jordskifte, bruksordning, avløyning eller delegang etter jordskiftelova, avgjer jordskifteretten spørsmål om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling i samsvar med den lova.

I spørsmål om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling kan ny avgjerd krevjast når minst 15 år er lidne. Det same gjeld etter eigdomsdeling og etter andre serlege omskifte i dei tilhøva som låg til grunn for avgjerda.

§ 15.

Kjem gjerdeskjønnet til at der er skyldnad til å halda gjerde, tek det turvande avgjerder om korleis gjerdet skal vera, og kva tid det seinast skal vera sett i lovleg stand. Slike avgjerder skal mest mogeleg retta seg etter det grannane sjølve ynskjer, og etter skikk og bruk på staden.

Er det jordbruks- eller skogbrukseigedom på noka av sidene, skal gjerdet vera minst 1,10 meter høgt og så sterkt og tett, at det fredar mot hest, naut og sau, så framt ikkje anna fylgjer av vedtekt etter § 18 b. Der det er rein jordbruks- eller skogbrukseigedom på baa sider, er det ingen skyldnad til å halda gjerdet i stand utanom den tida på året då marka er tenleg til beiting (jfr. § 18 c).

§ 16.

Gjerdeskjøn er rettsleg skjøn i kjøpstadene, og lensmannsskjøn på landet og i ladestedene.

Er det jordbruks- eller skogbrukseigedom på baa sidene, tek skjønnsstyraren skjønsmennene or jordskifteutvalet der slikt utval finst, jfr. jordskiftelova § 8. Overskjøn høyrer under jordskifteretten.

Kostnaden med skjøn om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling etter §§ 7 og 8 ber partane i høve til den nytta kvar av dei har av gjerdet, så framt ikkje skjønnet finn grunn til ei anna deling. Om skjønnskostnaden elles gjeld det som er fastsett i kapitel 13 i lova om rettargangsmåten for tvistemål.

§ 17.

Skjønsvavgjerdene er tvangsgrunnlag på same måten som orskurdar. Om klage til heradsrett og krav om overskjøn gjeld føresegna i tvangsfullføringslova § 8, andre stykket.

Når den eine grannen ikkje oppfyller gjerdehaldsskyldnaden, kan nåmsmannen la den andre få fullmakt til å setja arbeidet i verk på hans kostnad.

§ 18.

I vedtekt stadfest av Kongen kan kommunestyret:

- a) setja forbod mot visse slag grannegjerde og gjeva nærare føresegner om korleis gjerde skal vera,
- b) fastsetja andre krav til høgde, styrke og tettleik på jordbruksgjerde enn dei som er sette i § 15, andre stykket,
- c) fastsetja kva tid på året marka skal rekast for tenleg til beiting, jfr. § 15, andre stykket.

§ 19.

Denne lova tek til å gjelda den...

Samstundes held fyrste kapitlet i lova om jordfreding frå 16. mai 1860 opp å gjelda. Fristregelen i same lov § 17, fyrste og tredje stykke, står ved lag til...

Rådsegn 3 har vore lagd fram for Landbruksdepartementet, som i utsegn dagsett 27. mai 1958 har kome med kritiske merknader til nokre av føresegnene i lovframlegget. Desse merknader høver det best å ta opp lenger ute.

Norges Bondelag har på eige tiltak gått igjennom Rådsegn 3 og seier i brev dagsett 17. september 1958 m. a. dette:

«Den gamle gjerdelov er fra 1860 og er sprunget ut av et jordbrukssamfund og driftsformer som er vesentlig annerledes enn de en har i dag. — Det har således i stor utstrekning funnet sted en omlegging fra husdyrproduksjon til korndyrking med tilsvarende mindre behov for gjerder. Innmarksbeiting nyttes ikke i samme utstrekning som før, og det har videre skjedd en omlegging til beiting i avgrensede kulturbeiter og havnehager. En er således enig i at det foreligger et sterkt behov for revisjon av gjeldende gjerdelov».

Dessutan er det i brevet tatt opp sume serpsørsmål, sjå nærare nedanfor.

IV. Ålmenne merknader til framlegget.

Det synest vere ålmenn semje om at dei gamle gjerdeføresegnene ikkje lenger er tidhøvelege, og at det er påkravt med ei omvøling av lova. Etter at lova kom i 1860, har det gått for seg eit omskifte som grip djupt inn i samfunnstilhøva, ikkje minst innafor jordbruket. Dette gjeld først og fremst i husdyrhaldet. Dei store inngjerda utmarksbeita er det nå mest slutt med mange stader i landet og i staden har det kome kulturbeite, som til vanleg ligg nær innmarka. Endå om ein held seg berre til den ramma gjerdelova nå har, ville det difor vere god grunn til store brigde i lova. Men dessutan har gjerdespørsmåla etter kvart blitt meir dagsnære utanom dei reine jordbrukstilhøva som gjerdelova tok sikte på.

Ut fra dette er departementet samd i at gjerdeføresegnene frå 1860 treng ei heller stor omvøling. Truleg vil det beste i alle fall vere å få ei heilt ny lov i emnet. Og dette er greitt nok einaste løysinga når lova skal vere første leden i eit lovbokverk. Ein må og sjå gjerdelova i samanheng med framlegget til lov om ymse beitespørsmål, som m. a. har føresegner om ansvar for husdyr, til avløyning av kap. II—IV i gjerdelova. Det er då liten grunn til å flikke på det som blir att av lova frå 1860.

Heller ikkje når det gjeld ramma for ei ny lov om gjerde synest det vere noka usemje om

Om lov om grannegjerde.

at reglane om gjerdehald grannar imellom skal fastsetjast i ei ålmenn lov sams for bygd og by. Om dette spørsmålet seier Utvalet m. a. (Rådsegn 3 side 6—7):

«Utvalet vil her streka under at det som trengst no, er ei ålmenn gjerdelov for alle slag eigedomar.

Det høver ikkje lenger godt å laga ei ny gjerdelov serskilt for ei næring eller gruppe i samfunnet. I vår tid er det ikkje berre i jordbruket at gjerde er viktig. Det same gjeld for flest alle slag eigedomar, og i mange andre tilhøve er krava til grannegjerde større enn i jordbruket. Det er verdt å merka seg at spørsmålet om gjerde for tuftebruk av ymse slag har vore for domstolane heller ofte i seinare tid. Slike tilhøve lyt og koma inn under høvelege lovreglar no. Norges Huseierforbund sende alt i 1927 føreteljing til Justisdepartementet om å få slike reglar, og kravet kan ikkje avvisast lenger, jfr. Rådsegn 1, side 9—10, og ovanfor side 5 der forbundet seier seg samd i framlegget frå Utvalet.

Om jordbruksnæringa framleis skulle ha sine gjerdeføresegner serskilt, laut såleis andre samfunnsgrupper få det same. Men serlover om dei ymse slag grannegjerde vart ein lite oversynleg skipnad. Og dei serleg vanskelege tilfella då eigedomar av ulike slag støyter saman, kom ikkje til å høva inn i slike serlover som dette. Reglane for tilfelle der ymse samfunnsgrupper står mot kvarandre så som her, bør sjåast i samanheng og formast etter ei avveging av interessene på kvar side. Dette kan best gjennomførast i ei ålmenn lov om gjerdehald mellom granneeigedomar i det heile, med føresegner som gjeld mest mogleg likt til alle sider.

Det som er halde fram ovanfor, gjeld like mykje anten det er eit område som går inn under bygningsregulering eller ikkje. Difor er det utenleg å gjera noko skilje etter det. Bygningsføsegnene gjeld til vern om ålmenne omsyn, både for gjerde og anna. Men dei viktigaste privatrettslege reglane om gjerdehaldet grannane imellom bør prinsipielt fastsetjast i ålmenn lov både for land og by, på same måten som reglane om grannehøve elles.

Etter lovbokplanen høyrer og reglane om gjerdehald mellom grannar til den ålmenne sivilretten som er medteken der. Men det som er sagt ovanfor, syner at nye gjerdeføresegner bør gjevast i ålmenn lov, anten det var tanken å samla sivilretten i ei lovbok eller ikkje.»

Den løysinga Utvalet såleis har valt, stenger ikkje for at ein i viss mon kan ta omsyn til serhøve. Det har Utvalet såleis gjort i utkastet sitt med sikte på tilhøva i jord- og skogbruksnæringa. Til å møte krav frå dei ulike tilhøve kring om i landet kan det etter § 18 i utkastet i kommunal vedtekt fastsetjast serreglar om gjerde.

Her og er departementet samd i framlegget. Jamvel i dag ser det ut til at føsegnene i gjerdelova i viss mon har blitt lagt til grunn av domstolane i gjerdetvistar mellom reine byeigedomar. Og bygningsvedtek-

tene for Oslo frå 16. mai 1956 har i § 148 nr. 5 denne føresegna:

«Hvor gjerde oppsettes mellom naboer gjelder lov om jords fredning av 16. mai 1860 § 7, første avsnitt, med mindre det fra tidligere gjelder annen ordning av gjerdeplikten.»

Dette syner tydeleg at det i byane og kan vere trong til reglar om gjerdeplikt og gjerdehald utover det som nå er fastsett i § 148 i bygningslova.

Som alt nemnt har Norges Huseierforbund ikkje hatt noko å seie mot framlegget frå Utvalet. Forbundet peikar tvertimot på at framlegget i hovudsaka svarar til det utkastet Forbundet sende Justisdepartementet i 1927.

Føremonene med ei ålmenn gjerdelov for eigedomar av alle slag både på land og i by er elles tydeleg nok understreka av Utvalet. Og etter det departementet kan sjå, vil ei slik ordning ikkje skapa nemnande vanskar eller ugreie.

Grunnprinsippet for gjerdehaldstvangen er etter utkastet frå Utvalet at nytta av gjerdehaldet samanlagt for baa eigedomane skal vere større enn kostnaden, samstundes som gjerdet skal vere til nytte for kvar serskild eigedom. Etter reglane i dag kan ein eigar godt ha rett til å krevja gjerdet av grannen, jamvel om gjerdehaldet ikkje løner seg for grannen eller for baa ihoplagt. Dette har ført til meir gjerdehald enn ynskjeleg frå ein samfunnsøkonomisk synsstad. Etter utkastet skulle gjerdehaldstvangen kome inn under ålmenne rettsprinsipp som gjeld for andre tilhøve der det er juridisk tvang til å vere med på sams tiltak til sams nytte. Desse prinsippa er at tiltaket i seg sjølv skal vera samfunnsnyttig og ikkje føre til tap for den som vert tvinga. Det er overgangen til denne skipnaden som er sjøve prinsippskiftet i framlegget.

I nær samanheng med dette står framlegget om nye reglar om kostnadsdeling. Der og er hovudregelen at omsynet til den nytte kvar og ein har av gjerdet skal vere avgjerande.

Det er kome inn fleire merknader til desse framlegga frå Utvalet.

Skogbruksforeningen av 1950 har streka under ymse vanskar som det kan vere med å vege nytte og kostnad med gjerdehaldet mot kvarandre, og gjort gjeldande «at det nøye bør overveies om ikke nytteprinsippet lar seg spesifisere i alle fall i enkelte hovedregler av bindende eller veiledende karakter» — t. d. for utmark der det ikkje blir beita og for industrituffer o. a. Tanken bak

Om lov om grannegjerde.

dette er at gjerdehaldstvangen «bør følge den virksomhet som i særlig grad enten kan volde skade på omgivelsene eller som bør vernes mot omgivelsene. Så vidt vi kan se er det vel også dette som egentlig ligger bak det nytteprinsipp som lovutkastet er basert på. Av dette følger etter vårt skjønn videre at der hvor man står overfor «kolliderende virksomhet» av nevnte karakter, bør der som hovedregel være en jevn fordeling. Altså slik at begge med en halvpart plikter å bære omkostningene, med mindre særlige grunner skulle tilsi noen annen fordeling. Hva her er nevnt er for så vidt nok et eksempel på et av de direktiver vi mener burde kunne innarbeides i lovteksten.»

Landbruksdepartementet er samdt i at dei ålmenne vilkåra for gjerdehaldstvang og for kostnadsdeling bør vere som i framlegget frå Utvalet. Men det har samstundes peika på at det er påkravt med sume unnatak og serreglar, sjå nærare lenger ute.

Den norske Sakførerforening seier at Utvalet har funne fram til gode løysingar på dei rettsspørsmål som her ligg føre. Det blir elles halde fram at eigedomar med verksemd som valdar fare eller lyt vernast kanskje bør ha gjerdehaldet åleine. For gjerdehald mellom slike eigedomar kan slaget og storleiken på verksemda vere eit naturleg delingsgrunnlag.

Norges Bondelag er likeins samdt i framlegget her, men legg til:

«Når det gjelder nytteprinsippet vil en understreke at så vel gjerdehaldstvangen som fordelingen av kostnadene vil være helt avhengig av den skjønnspraksis som etter hvert blir etablert. Det bør nøye undersøkes og vurderes om det ikke lar seg gjøre å stille opp veiledende hovedregler om forståelsen av nytteprinsippet, og vi vil for vårt vedkommende drøfte dette nærmere og eventuelt komme med en tilleggsuttalelse. Slik forslaget lyder i dag er rammen for den skjønsmessige avgjørelse så vidt at det — i alle fall den første tid — må oppstå stor usikkerhet med forskjelligartet vurderingsgrunnlag for avgjørelsene fra distrikt til distrikt.

Angående nytten av gjerdet mellom jordbruks- og skogbrukseiendom er en redd for at det helt ensidig vil bli lagt vekt på dyreholdet. En er enig med Sivillovbokutvalget når det uttaler at «ein ikkje ensidig kan leggja vekt på den lette som gjerdehaldet fører med seg i skyldnaden til å vakta på beitedyra». Dette forhold er imidlertid ikke kommet klart nok fram i lovteksten.

Når det gjelder fordelingen av kostnadene vil en i sin alminnelighet bemerke at dersom det ikke kan oppstilles nærmere veiledende hovedregel for vurdering av nytten bør en falle tilbake på 1/2-delingen dersom dette ikke virker urimelig i det konkrete tilfelle og det vises for så vidt til det første utkast fra Sivillovbokutvalet.»

Departementet er samdt i det hovudprinsipp som Utvalet har lagt til grunn for gjerdehaldstvangen og kostnadsdelinga. Dei reglane som nå gjeld, vil lett føre til uøkonomisk gjerdehald, og 1/2-delingsregelen vil ofte verke urimeleg og for stivbeint. Departementet har vege på spørsmålet om å finne fram til visse retningslinjer, som skjønnet kunne ha å gå etter i slike saker. Ein skal kome attende til dette lenger ute i grunngjevinga til dei ein-skilde paragrafane, (§§ 7 og 8), der ein og vil drøfte dei avgrensingar og unnataksføresegner som elles bør vere med.

Etter gjerdelova nå gjeld gjerdehaldstvangen berre serskilt skyldsette eigedomar og jord sett bort på arvefeste. Denne avgrensinga vil Utvalet kome bort frå og seier (Rådsegn 1 s. 14):

«Denne avgrensinga synest det ikkje vera grunn til å halda oppe. Når eit stykke av ein eigedom er skilt frå, bør ikkje serskild skyldsetjing vera avgjerande for gjerdetvangen. Heller ikkje synest det vera nokon avgjerande grunn til at gjerdetvangen berre skal gjelda sjølvstendige eigedomar. Det er til skilje mellom bruksområde at gjerde trengst. Eigedomsgrensene er dei naturlege bruksgrensene. Gjerdetvangen er difor fyrst og fremst knytt til dei. Men det trengst gjerde i andre bruksgrenser og, såleis t. d. i utkantlina for beiterettsområde. Då og bør gjerdet haldast i lag av dei som har nytte av det på baa sider — minder det er serleg grunn til noko anna.»

Departementet har ikkje noko å seie i mot dette framlegget. Lova nå vil lett kunne føre til at ein brukar lyt lite på at eigaren til det skyldsette stykket held oppe gjerdekrav. Når slikt eit krav berre, eller i størst mon, har nytte for brukaren er det ikkje å vente at eigaren serleg ihuga vil hevde retten sin andsynes grannen. Då sameige mark i regelen er eit bruksområde for seg, fører framlegget her til at det og blir gjerdetvang på vanleg måte mot mark som sameigarane eig kvar for seg. Slik er det ikkje etter lova i dag, sjå nærare Rådsegn 1. s. 14—15.

Om ansvaret utetter hadde Utvalet i Rådsegn 1 gjort framlegg om at det berre var brukaren som skulle svara for gjerdehaldet og ha retten til å krevje gjerdehald av grannane, sjå Rådsegn 1. s. 14 og lovutkastets § 11, første stykket. Dette blei noko brigda i det endelege framlegget med denne grunngjevinga (Rådsegn 3 s. 9):

«Etter utkastet frå Landbruksdepartementet skal eigar og brukar vera solidaransvarlege for gjerdehaldet. Ein eigar kan då ikkje fri seg frå ansvaret med å setja ein kanskje insolvent brukar i sin stad. Utvalet kan gå med på dette. Etter det endelege utkastet er eigar og brukar difor solidar-

Om lov om grannegjerde.

ansvarlege for gjerdehaldet. Då er det og berre rimeleg at dei baa har retten til å krevja gjerdehald av grannane. Korleis eigar og brukar skal gjera opp innbyrdes, lyt avgjerast etter avtale dei imellom, og elles etter vanlege reglar om rettshøve mellom eigar og brukar.»

Departementet er samd i det endelege framlegget frå Utvalet. Likeins er departementet samd i at reglane om gjerdetvang for sameigemark uttetter og om ansvaret for sameigarane, i hovudsaka blir som nå, sjå § 12 i lovutkastet.

Utvalet gjer framlegg om at avgjerder i gjerdesaker skal takast av skjøn, og at skjønsvavgjerdene skal vere tvangsgrunnlag etter reglane om orskurdar.

Departementet er samd i dette og viser til den grunngevinga som Utvalet har gjeve i Rådsegn 1 s. 15. Sjølve skjønsvordninga har departementet lagt opp noko ulikt utkastet frå Utvalet. I utforminga er lagt vekt på at skipnaden så langt råd er bør vere den same her som i utkastet til ny beitelov. Ein viser elles nærare til grunngevinga i merknadene til §§ 15 og 16.

Av det som er sagt vil gå fram at departementet i hovudsaka er samd i framlegget frå Utvalet. Det lovutkastet departementet legg fram, skil seg heller ikkje mykje frå opplegget hjå Utvalet. I eit og anna er gjort nokre brigde og tillegg, som er nærare grunnlagt i merknadene til dei einskilde paragrafar. Når ikkje noko anna greitt er sagt, er departementet elles samd i grunngevinga frå Utvalet.

V. Spesielle merknader.

Til § 1.

Framlegget byggjer på utkastet frå Utvalet § 1 og § 2, første stykket, men er noko ulikt i forma. Paragrafen slær fast ramma for lova og tilhøvet til gjerdeskipnad som har grunnlag i avtale eller serlege rettshøve.

Grunnlaget for gjerdeskipnaden kan vere såleis at han har vern av § 97 i Grunnlova, sjå nærare Rådsegn 1 s. 16. Slike rettshøve er det ikkje meininga å gripe inn i. Dei kjem inn under det som i § 1 er kalla «serlege rettshøve». Men endå om den gamle skipnaden ikkje kviler på slikt eit «serleg rettshøve», skal han ikkje utan vidare falle bort med den nye lova. Kvar av grannane vil rett nok kunne krevje at gjerdehaldet vert skipa i samsvar med føresegnene i den nye lova. Men så lenge avtale om dette ikkje har kome i stand eller

skjønsvavgjerd er teke, bør den tidlegare skipnaden stå ved lag og difor få nytt greitt lovgrunnlag i staden for det som fell bort. Ein har difor tatt med ein serskild føresegn om dette i § 19. Den gamle skipnaden får såleis grei lovheimel i overgangstida, som kan verte lang i sume tilfelle. Etter lova nå fell serskilt avtale om gjerdeskipnad bort etter 10 år om ho ikkje vert oppattnya, sjå § 17. Utkastet gjer her det brigde at slike avtaler heretter må seiast opp når minst 10 år er gått, sjå nærare § 2 og § 19.

Hovudregelen etter andre punktummet er elles at grannane fritt kan gjere avtale seg imellom om gjerdehald. Men i viss mon set lova grenser for den frie avtaleretten. Grannane kan såleis ikkje i avtale leggje band på eigedomane for lenger tid enn 10 år, sjå § 2.

I andre stykket er teke opp tilhøvet til gjerdeføresegner i andre lover. Føresegner om gjerdehald ved offentleg veg og jarnveg bør som nå stå i serlovene, av grunnar som nemnt i Rådsegn 1 s. 16. Det er og rett nok, som Utvalet der seier, at reglar som t. d. § 148 i bygningslova og § 42 i lova om kyrkjer og kyrkegardar ikkje strir imot, men gjeld jamt med denne lova. Nå har Kommunaldepartementet i si utsegn 12. mai 1956 peika på at det til reguleringsplanar stundom er knytt vedtekter som seier korleis gjerde mot granne skal setjast opp og stundom at gjerde mot granne-eiegedom er forbode. Og framlegget til normalvedtekter har i § 21 desse føresegnene:

- «.....»
- b) For regulert rekkehusbebyggelse kan bygningsrådet forby gjerder innenfor det areal som hører til vedkommende rekkehus.
 - c) Regulert blokkbebyggelse kan bare inngjerdas med bygningsrådets samtykke.»

Forbod av dette slaget kan ha gode grunnar for seg. Men skal det i vedtekt etter bygningslova kunne fastsetjast reglar som heilt set den nye gjerdelova til sides, må dette helst ha grei lovheimel. Elles og vil det i lov eller vedtekt kunne vere fastsett serreglar om gjerde som grannane ikkje i avtale seg imellom — eller på eiga hand — skal kunne setje seg utover, t. d. forbod mot bruk av piggtråd etter lova frå 14. juli 1893. Til å unngå tvil om tilhøvet mellom gjerdelova og slike serlover har ein sett inn siste punktummet i paragrafen.

Til § 2.

Paragrafen svarar til § 2, andre og tredje stykket, i framlegget frå Utvalet, sjå Rådsegn 1 s. 16—17 og Rådsegn 3 s. 7. Første stykket i § 2 i utkastet frå Utvalet er innarbeidd i § 1, andre og siste punktummet, og § 3, siste stykket.

Om lov om grannegjerde.

Føresegnene om tid eller frist er som hovudregel tvingande. Berre når gjerdeskipnad blir avtala i samband med avtale om at del av eigedom blir fråskilt til eige eller bruk, kan det setjast lenger tid eller frist. Denne føresegna svarar til § 2, siste stykket, i framlegget frå Utvalet, men er meir avgrensa. Utvalet har ikkje nærare grunngjeve denne føresegna i framlegget sitt. Men etter det departementet har forstått, meiner Utvalet at føresegnene i andre stykket ville komme til å verke urimeleg om dei og skulle gjelde når eigedom blei fråskilt til eige eller bruk. Partane bør her ha høve til å gjere avtale om gjerdeskipnaden og må kunne fastsetje vederlaget under omsyn til den gjerdehaldsplikta kjøparen eller brukaren skal ha utan å vere bunden av noko tidsgrænse.

Departementet kan vere samd i dette. Men det kan likevel ikkje vere grunn til at føresegnene om revisjon aldri skal gjelde for slike avtaler. Det må vere nok om partane får høve til å avtale ein annen skipnad. Blir ikkje noko serskilt sagt i samband med utskiljing eller bruksavtale, vil vegen såleis stå åpen til oppseiing etter reglane i § 2, første og andre punktummet. Ein ventil mot ulaglege gjerdeavtaler har ein elles i § 10, andre stykket.

Føresegna i § 2, første punktummet, bør og gjelde for avtaler som er gjorde føre lovskiftet, sjå nærare merknadene til § 19.

Til § 3.

Paragrafen svarar til § 4 i framlegget frå Utvalet. I samsvar med den nye utforminga av § 1 første stykket har ein i tredje stykket sagt at føresegnene i paragrafen er tvingande.

Til § 4.

Paragrafen svarar heilt til § 5 i det endelege framlegget frå Utvalet, sjå Rådsegn 1 s. 17—18 og Rådsegn 3 s. 7.

Til § 5.

Norges Bondelag har gjort denne merknaden til § 4 i utkastet frå Utvalet:

«I tillegg til 1. ledd bør det inntas en bestemmelse om at rester av gjerder som ikke lenger opprettholdes mellom naboeiendommer skal fjernes helt i den utstrekning de kan være farlige for folk eller husdyr.»

Utvalet har i brev 3. november 1958 sagt at dette fylgjer av føresegna i § 4, første stykket, så som ho lyder i utkastet nå, og at det ikkje trengst noko tillegg til å gjere dette greitt.

Det kan vel vera noko tvilsamt om restar av gamle gjerde kjem inn under føresegna i

§ 4, første stykket. Med ein viss rett kan ein seie at slike restar ikkje er «grannegjerde» etter lova, når det er visst at ingen av grannane vil krevje at gjerdet blir halde oppe. Og nokon grei måte å få rette mishøvet på har ein ikkje etter utkastet.

Framlegget frå Norges Bondelag har gode grunnar for seg. Restar av gamle gjerde kan ofte vere farlege både for folk og dyr; dette gjeld kanskje serleg nedfallen piggråd og trådgerde i det heile. Departementet meiner då at den eine grannen bør kunne krevje av den andre at han er med og tar bort slike gjerde eller gjerderestar. Ein slik rett bør andre og ha, når dei provar ei klår interesse i å få rydje opp i ugrea.

Kvar granne bør ha skyldnad til å ta bort gjerde eller gjerderestar på det stykket der han har gjerdehaldet. Men har grannane hatt heile eller noko av gjerdehaldet i lag eller har den eine hatt eit lenger stykke å gjerde mot tilskott frå den andre (sjå § 10), må den av dei som tek restane bort få eit tilmåta vederlag frå denne andre. Kostnadene med dette, bør grannane såleis dele i same høve som dei hadde skyldnad til å halde gjerde.

Vert partane ikkje samde om skyldnaden til å ta restane bort, eller om kor stor skyldnad kvar granne har, må spørsmålet finne si avgjerd ved skjøn. Denne skjønsvavgjerda vil — som elles etter utkastet — vera tvangsgrunnlag, sjå nedanfor merknadene til § 17.

Til § 6.

Føresegna svarar heilt til § 6 i framlegget frå Utvalet, sjå Rådsegn 1 s. 18.

Til § 7.

Utkastet svarar heilt til § 7 i det endelege framlegget frå Utvalet. Denne paragrafen saman med § 8 om kostnadsdelinga, skal seg sterkt frå den skipnaden som lova nå har med ålmenn gjerdehaldstvang og 1/2-deling av kostnadene til hovudregel.

Utvalet har arbeidd mykje for å finne fram til ein regel som både er rimeleg og grei å praktisere. I hovudsaka har framlegget fått medhald frå alle dei som har kome med merknader.

Men i fleire av utsegnene er det peika på at ein burde freiste å finne fram til visse retningsliner eller serforskrifter til å klårlegge nytteprinsippet. Det har m. a. vore halde fram at eigar av jord- eller skogbruk ikkje skulle ha gjerdeskyldnad andsynes hyttetufter, sportsplasser, gruver, industri og liknande verksemd. I brevet frå Norges Bondelag heiter det mellom anna:

Om lov om grannegjerde.

«Gjerdeholdstvungen etter § 7 skal etter det nye forslag ikke bare gjelde mellom jordbrukseiendommer, men også hvor det er jordbrukseiendom på den ene side og f. eks. hus eller hyttetomter, hager, idrettsplasser eller industrivirksomhet av forskjellig slag på den annen. Ut fra det utgangspunkt at dyreholderen har plikt til å vokte sine dyr vil det foreliggende forslag føre med seg nye tyngsler for jordbruket og en vil sterkt rå til at det i § 7 oppstilles en unntaksregel slik at inn- eller utmarkseier ikke har gjerdeholdsplikt mot hus og hyttetomter og virksomheter som nevnt ovenfor.

Det må også være en forutsetning at dyreansvaret faller bort i disse tilfellene.

Regelen skulle være i overensstemmelse med det som er foreslått av Beitekomitéen (1939) og det syn Landbruksdepartementet har. En vil også understreke at vurderingen av nytten på begge sider i særlig grad vil medføre vansker hvor det er helt ulikeartede virksomheter på eiendommene. Omkring hus og hytter, idrettsplasser osv. vil det som regel også være behov for en helt annen type gjerder enn det som trengs mellom jordbrukseiendommer.

At gjerdeholdet ofte blir avtalt ved utskillelse av parseller gir ikke grunnlag for å se bort fra de tilfelle hvor avtale ikke er eller blir inngått, og en kan ikke se at den fordel en nabo i visse tilfelle kan oppnå, f. eks. ved salg av tomter i en eiendoms utkant, har noen særlig praktisk betydning. Om nødvendig kan denne fordel avskjæres ved en særregel.»

Utvalet hadde i det førebels framlegget sitt teke med ein serskild føresegn i § 7, tredje stykket, om at ein utmarkseigar ikkje skulle ha gjerdeskyldnad mot hyttetuft i utmark. Grunngevinga var at hytte i utmark kunne føre med seg slike utgifter til gjøting og gjerding at utmarksbeitet vart ulønsamt for mange, om dei vanlege reglane om gjerdehald og dyreansvar skulle gjelde. Det vart og peika på at hyttetufter ofte er selde på det vilkåret at kjøparen skal halde gjerde sjølv, og at dei aller fleste hytteeigarane set opp gjerde i slike høve (Rådsegn 1 s. 19).

Som nemnt i brevet frå Norges Bondelag gjekk utkastet frå Landbruksdepartementet i same lei som framlegget frå Beitekomitéen.

Spørsmålet om slike serføresegner vart teke opp att av Utvalet i Rådsegn 3 der det heiter (s. 8):

«Utvalet har difor drøft dette spørsmålet på nytt. På den eine sida er å nemna at utstyking til slike tufter ikkje burde føra med seg nye tyngsler for jord- og skogbruket. På den andre sida er halde fram at slike reglar ikkje høver heilt godt når det vert selt tufter o. a. i utkanten av ein eigedom. Utstyking på ein eigedom kunne då føra til at granneeigedommen utan grunn vart friteken for å halda gjerde.

Utvalet meiner no at ein helst kunne la desse spørsmåla og verta løyste etter dei ålmenne reglane (§§ 7 og 8, jfr. § 10) og tredje stykket er difor stroke. Ein peikar her på at den ålmenne avgjeringsregelen i § 8, fyrste

stykket, no er gjord meir tøyelig, så det betre kan takast omsyn til alle kantar. Dinest strekar ein under at gjerdeskyldnaden i dette slag tilfelle oftast vert ordna i avtala når stykket vert fråskilt, og at slike avtaler etter § 2, siste stykket, gjeld utan tidsfrist. Slike avtaler fører ikkje med seg nokon verknad for gjerdeskyldnaden åt tredjemann.»

I samsvar med dette vart § 7, tredje stykket, i utkastet stroke.

Merknadene frå Norges Bondelag har vore lagt fram for Utvalet, som i brev dagsett 3. november 1958 har gjeve denne fråsegn:

«Om dei prinsipielle synsmåtane som den ålmenne regelen i § 7 er bygd på, viser ein til Rådsegn 1, side 12—14, og Rådsegn 3, side 6—7 og side 8. Dei grunnar som er nemnde og som Norges Bondelag seier seg samd i når det gjeld gjerdetvang mellom jordbrukseigedomar (jfr. brevet side 1 nedst), talar for at regelen skal gjelda ålment — såleis og der jordbrukseigedom støyter imot eigedom av anna slag. Både av økonomiske og av andre grunnar bør det i slike høve og vera gjerdetvang så langt og ikkje lenger enn gjerde er nyttig for kvar av grannane og lønsamt for bae under eitt. Når då kostnaden skal delast etter nytta på kvar side (jfr. § 8), kan føresegnene i framlegget ikkje føra til tap anten for jordbruket eller for nokon annan. Det synest og mest rimeleg at gjerdehaldet mellom ein jordbrukseigedom og stykke som er fråskilde til det eine eller andre slag bruk, vert delt etter vanlege reglar og prinsipp, når partane ikkje har avtala noko anna og fastsett vederlag og andre vilkår deretter. Dette er det prinsipielle synet som Utvalet har.

På den andre sida vert løysinga i mange av dei tilfella som unntaksregelen skulle råka, truleg om lag den same når gjerdet skal delast etter § 8 (jfr. Rådsegn 3, side 8). Når det gjeld t. d. hyttetufter og likeins sportsplassar kan ein såleis ikkje sjå avgjerande grunnar imot eit ålment unntak. For sume slag industri og kom resultatet til å verta rimeleg nok, men det er mange slag industriverksemd som ikkje set slike krav til gjerdehaldet at dei bør koma i noka serstode (jfr. t. d. konfeksjonsindustri). For tufter til vanlege bustadhus kom ein unntaksregel som nemnt, i mange tilfelle til å verka urimeleg hardt, både av sosiale og av andre grunnar. Å ta med hagar kom og til å føra for langt, serleg når ein tenkjer på fruktstroka. Det er såleis noko vanskeleg å finna ei avgrensing som er både rimeleg og grei på same tid.»

Det har og vore halde fram at det bør vere ein regel om unntak for verksemd som lett kan gjere skade.

Skogbruksforeningen av 1950 seier såleis at gjerdeholdstvungen «bør følge den virksomhet som i særlig grad enten kan volde skade på omgivelsene eller som må verne mot omgivelsene». Og Norges Bondelag meiner at det bør «innføres en særregel for visse virksomheter som volder fare, idet disse bør pålegges gjerdeplikt».

Utvalet har om dette sagt i brevet frå 3. november 1958:

Om lov om grannegjerde.

«Reglane om ansvaret for dyr, og likeins om ansvaret for farleg verksemd, verkar i nokon mon inn på kor stor nytte kvar av partane har av gjerde (jfr. Rådsegn 1, s. 14). Men det fell utanfor råma her å drøfta korleis reglane om ansvar for dyr og for farleg verksemd er og bør vera. Det er spørsmål som lyt takast opp i ein annan samanheng.»

Departementet er i desse spørsmåla samd med Utvalet. Den løysinga Utvalet har funne fram til, synest å vere den som best kan ta omsyn til alle ulike interesser som her kjem inn. Frå ein retts teknisk synsstad kunne det nok vore ein føremon med ein nærare utpensling av interesseprinsippet. Men føresetnaden måtte då vere at ein hadde noko nær fullt oversyn over dei interessene som her har krav på å verte tilgodesedde. Om lova nemner nokre interessegrupper serskilt, vil det lett kunne hende at tilhøve som ikkje er nemnde vert lagt mindre vekt på av skjønnet. På førehand å vege alle ulike tilhøve og interesser som her kan kome opp, må seiast å vere mest uråd. Det er då likevel betre at skjønnet står fritt.

Det ein mest kan ottast for etter framlegget er at ein heilt ålmann regel om nytta til grunnlag for gjerdehaldstvangen og kostnadsdelinga vil kunne føre til svært mange skjøn, og til at avgjerdene i gjerdesaker vert ulike. Til boteråd mot dette vil departementet gjere framlegg om at Kongen i forskrifter kan gjere nærare retningslinjer om kva omsyn skjønnet kan ta. På den måten vil ein lettare kunne tilmåte lova etter krav som melder seg i praksis. Ei slik fullmakt for Kongen er teken med i § 18 første stykket.

I denne samanhengen ligg det nær å minne om at lova skal gjelde i byane òg. Den nytta som skal gjere utslaget i spørsmålet om gjerdehaldstvang vil her jamt over vere av eit noko anna slag enn på landet. Serleg omsynet til utsyn og utsjånad har mykje meir å seie i ein by, og trongen til vern mot innsyn og inntrenging spelar inn på en heilt annan måte. Den moderne byggemåte med store bustadblokker set serlege krav til gjerdehaldet og gjerdehaldstvangen, kanskje først og fremst slik at eigarane ofte vil ha størst glede og nytte av at det ikkje vert set gjerde mellom kvar og ein av granneeigedomane. Desse serlege interessene i byane kan ein i nokon mon ta omsyn til i vedtekter etter § 18 i utkastet eller etter § 2 jfr. § 148 i bygningslova. Men det vil likevel kunne syne seg å vere sers teneleg med serlege retningslinjer for skjønnet når det skal løyse strid om gjerdehaldet.

Landbruksdepartementet (Skogdirektøren) har i brev 27. mai 1958 teke opp nokre spørsmål om gjerdehaldstvang for ålmenning. Det står her m. a.:

«I forslaget § 7 er det ikke medtatt den nåværende regel i lov om jords fredning § 3 punkt d (det vil si om ålmenninger). Dette er for så vidt i overensstemmelse med hva vi her i Landbruksdepartementet tidligere har antydnet, men det var for mitt vedkommende under den forutsetning at beiteberettiget kunne pålegges en selvstendig plikt til å delta i utgiftene ved gjerdehold. Hvis Sivillovbokutvalgets nåværende forslag vedtas og altså den beiteberettigede ikke får noen sådan selvstendig plikt til gjerdehold, er det meget betenkelig å sløyfe regelen om ålmenninger i den nåværende lovs § 3 punkt d.»

Etter § 11 i utkastet frå Utvalet skulle ein beiterettshavar ha beinveges ansvar for gjerdehaldet. Dette framlegget er teke opp ubrigda i § 11, i lovframlegget her. Når beiterettshavaren har skyldnad til å bere utgiftene med gjerdehald elles skulle det såleis vere greitt nok å la gjerdehaldstvangen gjelde for ålmenning og.

Landbruksdepartementet har dessutan reist spørsmålet om tilhøve mellom kostnaden til gjerdehald og utlikning av innkoma frå ålmenningen. Det mest praktiske i ålmenningshøve må vere at styret greier med det gjerdehaldet som fell på ålmenningen eller ålmenningsbrukarane for alle under eitt, og Justisdepartementet går ut ifrå at kostnaden etter vanlege ålmenningsreglar har prioritet framfor ålmenningsbrukarane, såleis at det ålmenningen kastar av seg først og fremst lyt gå til å ta vare på og frede for sjølve ålmenningen (jfr. lov av 12. oktober 1857).

Andre stykket er teke med etter framlegg frå Landbruksdepartementet, sjå nærare Rådsegn 3 s. 8.

Til § 8.

Paragrafen svarar til § 8 i det endelege utkastet frå Utvalet.

På same måten som § 7 har denne føresegna reist tvil, og det har vore peika på at sjølve lova burde gjere nærare rettleiing om dei omsyn som serleg skulle ha vekt ved kostnadsdelinga (sjå framanfor s. 9—10 og 12—14 og Rådsegn 3 s. 8—9).

Reglane om gjerdehaldstvangen og kostnadsdelinga er knytte nær ihop. Når nytta blir grunnlaget for gjerdehaldstvangen, er det einaste rimelege at den same nytta lyt vere grunnlaget for kostnadsdelinga. Dette var den prinsipielle løysinga Utvalet peika på alt i den førebels tilrådinga si. I lovutkastet (§ 8) blei likevel hovudregelen forma slik at det skulle vere deling halvt mot halvt som før, men med serskilte avgrensingar og unntaksføresegner.

Om lov om grannegjerde.

Dette vart gjort av retts tekniske grunnar. Serleg tenkte Utvalet på dei skjønsvanskane som kunne kome opp (sjå nærare Rådsegn 1 s. 13—14 og s. 20). Men i det endelege utkastet blei paragrafen utforma i samsvar med det prinsipielle utgangspunktet. Dette samsvara og med utkastet frå Landbruksdepartementet. Utvalet peikar m. a. på at det første utkastet lett kunne føre til at avgjerdene kom til å gå etter ½-delingsregelen meir enn rimeleg og ynskjeleg (Rådsegn 3 s. 9).

Departementet kan vel skjønne ynskjet om å få ein greiare og meir detaljert regel om kostnadsdeling. Men på same måten som med gjerdehaldstvangen, ser ein det slik at serskilde presumpsjonsreglar i sjølve lova lett vil hole ut nytteprinsippet i praksis. Ut frå dette har departementet jamvel vore i tvil om den regelen Utvalet har teke med i andre punktummet i § 8 bør vere med. Til rettleiing for skjønnet er her sagt at når det er jordbruks- eller skogbrukseigedom på båe sidene, kan skjønnet leggje vekt på om herre den eine sida skal nyttast til beite. Når regelen likevel er teken med, er det avdi ein meiner det er påkravt å streke under at skjønnet etter den nye lova ikkje einsidig må leggje vekta på den letten gjerdehaldet fører med seg i skyldnaden til å vakte på beitedyra. Men utover dette har departementet kome til at den beste måten å hindre for stor ulikskap i skjønsvavgjerdene, vil vere at Kongen i forskrifter gjev retningsliner for skjønnet, sjå nærare det som er sagt til § 7 framanfor.

Føresegna i andre stykket må ein sjå i samanheng med § 6. At ein av grannane vil ha eit noko dyrt gjerde, er serleg tenkjeleg utanom reine jordbrukstilhøve. I Rådsegn 1 s. 20 er nemt til døme gjerde mellom hagen åt ein rik villaeiger på den eine sida og tufta åt ein småkårsmann på hi, eller gjerde mellom ein tennisplass og eit kulturbeite.

Til § 9.

Paragrafen svarar heilt til § 9 i utkastet frå Utvalet og departementet viser til grunngevinga i Rådsegn 1 s. 21.

Til § 10.

Føresegnene svarar heilt til § 10 i det endelege utkastet frå Utvalet. Departementet viser til grunngevinga i Rådsegn 1 s. 21—22 og Rådsegn 3 s. 9.

Til § 11.

Paragrafen svarar til § 11 i framlegget frå utvalet sjå Rådsegn 1 s. 14 og s. 22 og Rådsegn 3 s. 9.

I Rådsegn 3 s. 9 er det m. a. sagt: «Korleis eigar og brukar skal gjere opp innbyrdes, lyt avgjerast etter avtale dei imellom, og elles etter vanlege reglar om retts høve mellom eigar og brukar.» Landbruksdepartementet har peika på at dei vanlege reglane om oppgjer mellom eigar og brukar innbyrdes høver mindre godt når det gjeld tilhøvet mellom eigar og beiterettshavar. Landbruksdepartementet (Skogdirektøren) har difor gjort framlegg om at det blir teke inn eit nytt fjerde stykke i paragrafen med denne ordlyden:

«Fordelingen av utgiftene til gjerdehold mellom grunneier og beiteberettiget kan i mangel av minnelig overenskomst avgjøres ved gjerdeskjønn etter § 14. Fordelingen av gjerdehold skjer på tilsvarende måte som i § 8, 1. punktum er fastsatt for gjerdehold mellom naboer, kfr. også § 13.»

Utvalet har til dette sagt:

«For det innbyrdes oppgjeret mellom eigar og beiterettshavar er det reglar i § 13 (jfr. Rådsegn 1, side 22—23). Der det ikkje er grunnlag for anna, skal gjerdehaldet delast etter kor mykje dyr kvar vanleg har på beitet. Er der andre interesser attåt beitinga, lyt dei sjølv sagt telja med ved delinga, og i slike tilfelle lyt nytta for kvar vera avgjerande (om nytta av gjerdehald, jfr. Rådsegn 1, side 13—14, og Rådsegn 3, side 9). Gjerdehaldet kan delast in natura, og i så fall fell solidaransvaret utetter bort. Avgjerdene høyrer under gjerdeskjøn i samsvar med § 14. Det tillegget som skogdirektøren har skissert, skulle såleis vera uturvande.»

Det Utvalet her peikar på er rett nok, så lenge både eigar og beiterettshavar har beiterett i marka. Men § 13 i utkastet løyser ikkje tvist om kostnadsdeling mellom beiterettshavar og ein eigar som ikkje har beitedyr eller beiterett der. Likevel vil eigaren kunne ha nytta av gjerdet. Det kan nok og tenkjast andre brukshøve, der det kan bli tvist mellom eigar og brukar om kostnadsdelinga.

Departementet meiner det er naturleg at gjerdelova har reglar om dette «indre» oppgjer og. Utvalet har alt teke med slike reglar for sameigarar og fleire beiterettshavarar i same område. I tråd med framlegget frå Landbruksdepartementet vil ein gjere framlegg om at det som nytt andre punktum i § 11 kjem inn ein ålmenn regel om, at kostnadsdeling mellom eigar og brukar kan avgjerast med gjerdeskjøn etter reglane om kostnadsdeling grannar imellom. Føresegna i § 13, andre punktummet (svarande til § 13, andre punktummet i utkastet frå Utvalet) vert då ein serregel til utfylling av denne ålmenne regelen.

I § 11, andre stykket andre punktummet, hadde Utvalet i sitt førebels utkast ein regel

Om lov om grannegjerde.

om at eigaren ikkje kunne krevje skjøn mot granne utan samtykke av brukaren. N o r g e s Bondelag har gått mot denne føresegna og peika på at eigaren vil kunne ha ei ålmenn eller spesiell interesse i gjerde, og at brukaren difor ikkje bør kunne stengje han frå å reise krav om det på eiga hand. Utvalet har til dette sagt:

«Regelen om at eigaren ikkje kan krevja gjerdeskjøn mot granne utan samtykke av brukaren (§ 11, andre punktum i andre stykket), heng saman med at brukaren automatisk får ansvar for gjerdehaldet andsynes grannane. Etter det førebels framlegget var brukaren åleine om ansvaret utetter, og regelen hadde då gode grunnar for seg. Etter det endelege framlegget derimot har eigar og brukar solidaransvar andsynes grannane, og ein er samd i at regelen då går ut.»

Departementet har ikkje noko å seie til dette. Det kan heller ikkje vere nokon grunn til å fastsetje i lova at skjøn lyt krevjast både mot eigar og brukar, sjå § 11 andre stykket første punktummet i framlegget frå Utvalet. Dette er noko som fylgjer av vanlege prosessreglar — skal ei skjønsvavgjerd bli bindande både for brukar og eigar, må kravet reisast mot begge. Men det må elles stå granne fritt for å reise skjønssak berre mot ein av dei om han måtte ynskje det, såleis at saka ikkje blir avvist om begge ikkje er tatt med. Ei føresegn som den Utvalet har gjort framlegg om, kunne lett føre til det. Skjønstyraren vil elles på vanleg måte måtte gje rettleiing til den som krev skjøn, slik at han kan få høve til å rette på det om han ved eit mistak ikkje har tatt begge med.

Departementet har etter dette latt heile andre stykket i framlegget frå Utvalet gå ut.

Til §§ 12 og 13.

Desse føresegnene svarar heilt til §§ 12 og 13 i det endelege utkast frå Utvalet. Departementet viser til Rådsegn 1 s. 22—23 og Rådsegn 3 s. 9.

Til § 14.

Paragrafen svarar til § 14 i det endelege utkastet frå Utvalet, sjå Rådsegn 1 s. 23 og Rådsegn 3 s. 9—10.

Til § 15.

Paragrafen svarar til § 15 i det endelege utkastet frå Utvalet, sjå Rådsegn 1 side 23 og Rådsegn 3 s. 10.

Til føresegna i andre stykket har Landbruksdepartementet (Jordskiftedirektøren) gjort gjeldande:

«Denne bestemmelse er i strid med Beite-lovutvalgets forslag (jfr. dets § 6), og jeg mener bestemmelsen er uheldig. Arten av jordbruksgjerder bør innrettes etter det stedlige behov, og det kan være høyst forskjellig. I enkelte høve kan det være nødvendig at gjerdet freder for storfe og sau, i andre tilfeller kun for storfe. Gjerdeskjønnet som er på stedet og blir kjent med forholdene (det samme gjelder jordskifteretten) vil ha de beste betingelser for å bestemme hvorledes gjerdet skal være for å tilfredsstille de stedlige krav. Og det vil også ha forutsetningene for å fastsette i hvilket tidsrum gjerdet skal være i stand.

Jeg vil foreslå at annet ledd i § 15 går ut.»

Om samme spørsmålet heiter det i merknadene frå N o r g e s Bondelag:

«En finner det unødvendig å angi en bestemt gjerdehøyde. Det avgjørende må være at gjerdet er så høyt, sterkt og tett at det freder mot de dyreslag som er nevnt i bestemmelsen.

Det foreslås slik ordlyd:

... skal gjerdet vera så høgt og så sterkt og tett at det freder mot hest, naut og sau...»

I merknadene frå Skogdirektøren heiter det om same stykket:

«Etter min mening medfører dette at i alle tilfelle hvor gjerdeskjøn holdes skal påbys såkalt «lovlig gjerde». Dette synes jeg stemmer dårlig med reglene i § 2... Regelen i § 15 vil derfor så vidt jeg forstår bli, at om 2 naboer f. eks. ikke blir enige om gjerdefordelingen, men er enige om hvordan gjerdet skal se ut, kan de ved gjerdeskjøn bli tilpliktet å holde «lovlig gjerde».

Jeg tror derfor at det etter den foran siterte del av forslaget § 15, annet ledd, bør tilføyes: «eller følger av avtale mellom partene.»

Desse merknadene har vore lagde fram for Utvalet, som i brev dagsett 3. november 1958 har gjeve denne fråsegna:

«Regelen i andre stykket av § 15 om gjerdehogda der det er jordbruks- eller skogbruks-eigedom på noka side og om gjerdetida der det er jordbruks- eller skogbrukseigedom på baa sider, kan formast nærare ut etter lokale tilhøve i kommunal vedtekt stadfest av Kongen (jfr. § 18 b og c). Likeins kan partane avtale den gjerdehogd eller gjerdetid som dei vil ha, og så langt partane såleis vil det same, er skjønnet bunde til å leggja det til grunn. Dette fylgjer av § 1, jfr. § 2 (sjå og merknader i Rådsegn 1, side 23), og elles av vanlege prosessgrunnsetningar.

Men er partane usamde om kor høgt eit jordbruksgjerde skal vera, bør det vera ein norm å gå etter, ei minsthøgda som kvar av partane har krav på. Då slepp partane å halda skjøn for å få spørsmålet løyst. Når det gjeld jordbruksgjerde, har ein her lang røynsle å byggja på i spørsmålet om kor høgt «lovleg gjerde» bør vera: 1,10 m er det same som i lova no og likeins i utkastet frå Landbruksdepartementet. Det er viktig at det ikkje vert høve til å tvistast for mykje om dette. Serskilt når det gjeld spørsmålet om kva tid jordbruksgjerde skal vera i lovleg stand, er det ofte viktig at

Om lov om grannegjerde.

det vert same regelen over eit vidare område enn berre mellom 2 grannar (jfr. merknad til § 15 i Rådsegn 1, side 23).»

Departementet er i dette spørsmålet samd med Utvalet.

Til § 16.

Paragrafen svarar i hovudsaka til § 16 i framlegget frå Utvalet.

Departementet er samd i at gjerdeskjøn bør vere rettslege skjøn i byane og lensmannsskjøn på landet. Som det elles er vanleg i lovgjevinga, må det då vere nok å seie at lensmannen skal styre skjønnet på landet. Av skjønssprosesslova fylgjer då utan vidare at skjønnet i byane og alle overskjøn skal styrast av ein domar (sjå §§ 5 og 34 i skjønssprosesslova).

I andre stykket har Utvalet teke inn denne føresegna:

«Er det jordbruks- eller skogbrukseigedom på båe sidene, tek skjønssstyraren skjønsmennene or jordskifteutvalet der slikt utval finst, jfr. jordskiftelovens § 8. Overskjøn høyrer under jordskifteretten.»

Om grunnngjevinga viser departementet til Rådsegn 3 s. 10.

Departementet meiner at det i desse sakene ikkje kan vere grunn til fråvik frå dei vanlege reglane om skjøn, korkje når det gjeld mennsoppnemning eller overskjøn. Etter § 14 i skjønssprosesslova frå 1. juni 1917 kan det på vilkår som der er sagt, takast skjønsmenn utanom dei vanlege utvala. I slike høve vil ein og kunne ta skjønsmenn frå utvalet for jordskiftesaker. Dei vanlege reglane skulle såleis vere fullnøyande i gjerdeskjønssaker og.

Departementet kan heller ikkje sjå at det skulle vere nokon grunn til å la overskjønnet gå til jordskifteretten. Gjerdesakene vil ofte gjelde reine rettsspørsmål. Overskjønnet bør difor alltid styrast av ein juridisk domar i samsvar med dei vanlege reglane i skjønssprosess.

Einaste unnataket frå skjønsslova departementet har funne grunn til er talet på skjønsmenn. Etter hovudregelen skal talet på skjønsmenn vere 4 når skjønnet blir styrt av ein domar, medan det i lensmannsskjøn skal vere 2 (skjønssprosesslova § 11). Og i overskjøn etter rettsleg skjøn skal det vere 6 skjønsmenn, men elles 4 (skjønssprosesslova § 34).

I byane vil det kunne bli eit noko stort apparat å setje i sving om ein her skulle fylgje hovudregelen. Dette ville og verke serleg urimeleg når ein tek omsyn til at slike skjøn i byane jamt over vil vere meir einfelde enn på landet.

Nå tek skjønssprosesslova greitt atterhald om at talet på skjønsmenn kan vere eit anna etter serlovene, og det bør det vere i gjerdesaker. Det skulle vere heilt tilrådeleg om ein i alle gjerdeskjøn har 2 skjønsmenn i underskjønnet og 4 i overskjønnet. Departementet gjer framlegg om ei slik føresegn i andre punktummet i paragrafen. På denne måten får ein i denne lova same skjønsskipnaden som det er gjort framlegg om i utkastet til beitelova.

Føresegna i andre stykket om utlikning av kostnadene med skjønnet svarar heilt til framlegget frå Utvalet, sjå Rådsegn 1 s. 24.

Til § 17.

Første stykket svarar heilt til § 17 første stykket i utkastet frå Utvalet, sjå nærare om grunnngjevinga i Rådsegn 1 s. 15 og s. 24, Rådsegn 3 s. 10 og på s. 11 framanfor.

Andre stykket første punktummet svarar heilt til § 17, andre stykket, i det endelege utkastet frå Utvalet, sjå Rådsegn 1 s. 24 og Rådsegn 3 s. 10.

Utvalet har i Rådsegn 3 s. 10 peika på at denne fullføringsmåten bør kunne brukast jamvel om det ennå ikkje er noko tvangsgrunnlag. Departementet er samd i at det — på same måten som etter § 18 i gjerdelova nå — kan vere turvande med ein snøgg og billeg tvangsfullføringsmåte når grannen ikkje gjer skyldnaden sin, t. d. til istandsetjing av gjerde, nyoppsetjing eller riving av ulovleg gjerde eller gjerderestar. Skulle den andre her alltid måtte vente til endeleg tvangsgrunnlag lå føre, kunne dette dra med seg tap og ulempe for han.

Men når nåmsmannen ikkje har noko tvangsgrunnlag å halde seg til, lyt han sjølv vege på om han skal gje slik fullmakt grannen ber om. Det tryggaste er då at han høyrer kva den andre har å seie om kravet før han tek avgjerda si. Men nåmsmannen kan ikkje ta bindande avgjerd om sjølv gjerdehaldsspørsmålet. Vert det seinare tvist, t. d. avdi grannen meiner han ikkje har nokon gjerdehaldsskyldnad eller ein mykje mindre skyldnad enn hin seier eller at arbeidet er gjort på ein uturvande kostesam måte, høyrer dette under gjerdeskjøn. At det må vere så, fylgjer vel beint fram av § 14, første stykket. Men for å gjere det tvillaust, har departementet teke med ei føresegn om dette til slutt i § 17.

Til § 18.

Grunnlaget for første stykket går fram av det som er sagt framanfor s. 14—15.

Andre stykket i paragrafen svarar heilt til § 18 i utkastet frå Utvalet, sjå Rådsegn 1

Om lov om grannegjerde.

s. 24 og Rådsegn 3 s. 10. Norges Bondelag har gjort denne merknaden til utkastet:

«Det foreslås lovfestet at jordstyrets uttalelse skal innhentes når det gjelder forslag om vedtekter etter § 18 a—c.»

Om denne merknaden seier Utvalet i brevet 3. november 1958:

«Utvalet held for sjølv sagt at jordstyre, bygningsråd og andre kommunale nemnder og utval vert rådspurde når det gjeld gjerdevedtekter som kjem inn på arbeidsområdet deira, og det er truleg ikkje turvande å lovfesta at dette skal gjerast.»

Departementet er samd med Utvalet.

Til § 19.

Det er føresetnaden at resten av gjerdelova — andre, tredje og fjerde kapitel — vil halde opp å gjelde med den nye beitelova. Truleg vil det vere mest praktisk at desse lovene blir sette i kraft samstundes. Kongen bør difor få fullmakt til å fastsetje når lova skal ta til å gjelde.

Overgangsføresegna i andre stykket første punktummet svarar til § 3 i framlegget frå Utvalet, sjå Rådsegn 1 s. 17 og merknadene framanfor til § 1. Departementet har kome til at denne føresegna helst høyrer heime til sist i lova saman med den andre overgangsføre-

segna i siste punktummet. Denne siste føresegna svarar til § 19 siste punktummet i framlegget frå Utvalet, sjå nærare Rådsegn 1 s. 24—25.

Etter lova nå fell avtale om gjerdehald bort etter 10 år om ho ikkje blir oppattnya, sjå § 17 i gjerdelova frå 1860. Etter utkastet her vil regelen vere at avtale kan seiast opp når minst 10 er gått, sjå § 2 første punktummet. Denne regelen bør i overgangstida og gjelde for avtaler eldre enn lova når ikkje avtala sjølv med reine ord set same eller ei kortare tidsgrense. At ei avtale ikkje som nå fell bort utan vidare, men må seiast opp, er ikkje i seg sjølv nokon urimeleg tilbakeverknad. Men av § 1, første punktummet, fylgjer at det ikkje er meininga å gripe inn i gjerdeskipnad som kviler på «serlege rettshøve» og har vern av § 97 i Grunnlova. Eit slikt vern vil t. d. ei seravtale om deling av gjerdetyngsla kunne ha, sjå § 7, siste stykket, i gjerdelova frå 1860.

Justisdepartementet

tilrår:

At Dykkar Majestet samtykkjer og skriv under eit framlagt utkast til proposisjon til Stortinget om lov om grannegjerde.

Vi OLAV, Noregs Konge,

gjer kunnig:

Stortinget blir oppmoda til å gjere vedtak om lov om grannegjerde i samsvar med eit framlagt utkast.

Tilrådinga frå Justis- og politidepartementet ligg ved i avtrykk.

Gjeve på Oslo slott 16. januar 1959.

Under Vår hand og rikssseglet

OLAV
(L. S.)

Einar Gerhardsen

Leif Østern

Utkast

til lov om grannegjerde.

Almenne føresegner

§ 1.

Føresegnene i denne lova gjeld berre når ikkje anna fylgjer av serlege rettshøve. Avtale om gjerdeskipnad gjeld framfor føreseg-

nene i denne lova, når anna ikkje er serskilt sagt.

Gjerdehald ved offentleg veg og jarnveg går ikkje inn under lova. Lova gjev ikkje rett til å avtale, krevje eller ha gjerde som er i strid med lov eller vedtekter gjevne med heimel i lov.

Om lov om grannegjerde.

§ 2.

Når minst 10 år er gått, kan avtale om gjerdeskipnad seiast opp med eit års frist. Det same gjeld etter serlege omskifte i dei tilhøva som låg til grunn for avtala. Lenger tid eller frist kan ikkje avtalast, utan i samband med at del av eigedom blir fråskild til eige eller bruk.

§ 3.

Grannegjerde skal vere såleis laga og vedlikehalde at det ikkje er farleg for folk eller husdyr.

Det må ikkje gjerast såleis at det løyner bort eller skader noko delemerke.

Gjerdeskipnad i strid med denne paragrafen kan ikkje avtalast.

§ 4.

Grannegjerde skal vera såleis laga og vedlikehalde at det ikkje er uturvande eller urimeleg til ulempe eller lyte på granneeigedom.

Det skal setjast i delelina, ikkje lenger inn på grannegrunden enn på eigen grunn, og ikkje lenger inn enn 0,50 meter. Denne føresegna råkar ikkje steingard som lovleg står lenger inne på grannegrund når denne lova tek til å gjelde.

Der det fell serleg vanskeleg eller dyrt å ha gjerdet i delelina, kan det setjast ved sida mot skadebot til grunneigaren.

§ 5.

Når grannegjerde ikkje blir halde oppe lenger, skal grannane ta bort gjerde eller gjerderestar som kan vere farlege for folk eller husdyr. Så langt grannane ikkje har ansvar for kvart sitt stykke, skal dei dele kostnadene med å ta gjerdet eller gjerderestane bort i same høve som den skyldnaden dei hadde til å halde gjerde på den tida dette vart lagt ned. Tvist etter denne paragrafen kan avgjerast med skjøn.

Rett til å ha grannegjerde.

§ 6.

Granne har rett til å ha gjerde mot granneeigedom når han kostar det sjølv.

Tvang til å halde grannegjerde.

§ 7.

Der grannegjerde er til nytte for eigedomane kvar for seg, kan granne krevje gjerdehald av granne, så fram det er klårt at samanlagt for både eigedomane er nytta av gjerdehaldet større enn kostnaden.

Gjerde som er der frå før, må ikkje leggjast ned utan att vedlikehaldskostnaden er større enn nytta for både eigedomane under eitt.

§ 8.

Der det er gjerdehaldstvang etter § 7, skal gjerdehaldet delast mellom grannane med rimeleg omsyn til den nytte kvar av dei har av gjerdet. Er det jordbruks- eller skogbruks-eigedom på både sidene, kan det såleis leggjast vekt på om berre den eine sida skal nyttast til beite.

Vil den eine grannen ha dyrare gjerde enn den andre har skyldnad til å vere med på, har han rett til det mot at han tek på seg meirkostnaden.

§ 9.

Hus eller anna byggverk som står såleis, at det gjer teneste i staden for grannegjerde, blir ikkje medrekna i den gjerdelengda som skal delast. Der lende, grindhald eller andre tilhøve gjer gjerdehaldet dyrare på det eine stykket enn på det andre, skal skilnaden jamnast ut med avstyting i lengda eller på annan måte som skjønnet fastset.

§ 10.

Der det er tenlegast så, kan gjerdeskjønnet ta avgjerd om at grannane skal ha heile eller noko av gjerdehaldet i lag, eller at den eine skal ha det heile åleine mot at den andre yter honom tilskot som skjønnet fastset.

Avtale eller serlege rettshøve som hindrar ein rimeleg gjerdeskipnad, kan setjast til sides mot at den grannen som får vinninga, held den andre skadelaus.

Gjerdehaldet i serlege eige- og brukshøve.

§ 11.

Der ein annan enn eigaren brukar eigedomen eller eit serskilt stykke, har både brukar og eigar ansvar for gjerdehaldet andsynes grannane og rett til å krevje lovleg gjerdehald frå deira side. Om deling av kostnaden mellom eigar og brukar gjeld § 8 på tilsvarende måte.

Der ein annan enn eigaren har beiteretten på eit serskilt stykke, eller heile eigedomen, blir beiterettshavaren rekna for brukar.

§ 12.

For område som ligg i sameige mellom bruk, er retten og skyldnaden til gjerdehald utetter som om det var ein eigedom for seg. Har sameigarane ikkje kvar sitt tydeleg fastsette gjerdehaldsstykke, er dei ansvarlege ein for alle og alle for ein.

Segimellom er sameigarane skyldige til å bere så mykje av gjerdehaldet at det svarar til den parten kvar av dei har i sameiga.

§ 13.

For serskilt område der to eller fleire som ikkje er sameigarar har rett til beite, gjeld første stykket i § 12 på tilsvarende måte. Er det ikkje anna delingsgrunnlag, svarar kvar av dei for gjerdehaldet etter kor mykje dyr han vanleg har på beitet.

Gjerdeskjøn.

§ 14.

Spørsmålet om gjerdehald blir avgjorde med gjerdeskjøn, så langt ikkje anna er serskilt fastsett i lov.

Der det er kravt jordskifte, bruksordning, avløyning eller delegang etter jordskiftelova, avgjer jordskifteretten spørsmål om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling i samsvar med den lova.

I spørsmål om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling kan ny avgjerd krevjast når minst 15 år er gått. Det same gjeld etter eigedomsdeling og etter andre serlege omskifte i dei tilhøva som låg til grunn for avgjerda.

§ 15.

Kjem gjerdeskjønnet til at der er skyldnad til å halde gjerde, tek det turvande avgjerder om korleis gjerdet skal vere, og kva tid det seinast skal vere sett i lovleg stand. Slike avgjerder skal mest mogeleg rette seg etter det grannane sjølve ynskjer, og etter skikk og bruk på staden.

Er det jordbruks- eller skogbrukseigedom på noka av sidene, skal gjerdet vere minst 1,10 meter høgt og så sterkt og tett, at det fredar mot hest, naut og sau, så langt ikkje anna fylgjer av vedtekt etter § 18 b. Der det er rein jordbruks- eller skogbrukseigedom på bae sider, er det ingen skyldnad til å halde gjerdet i stand utanom den tida på året då marka er tenleg til beiting (jfr. § 18 c).

§ 16.

Skjøn etter denne lova (gjerdeskjøn) skal på landet styrast av lensmannen. Det skal i alle gjerdeskjøn vere 2 skjønsmenn i under-skjønnet og 4 i overskjønnet.

Kostnaden med skjøn om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling etter §§ 7 og 8 ber par-

tane i høve til den nytta kvar av dei har av gjerdet, så framt ikkje skjønnet finn grunn til ei anna deling. Om skjønnskostnaden elles gjeld det som er fastsett i kapitel 13 i lova om ret-targangsmåten for tvistemål.

Tvangsfullføring.

§ 17.

Skjønsvavgjerdene er tvangsgrunnlag på same måten som orskurdar. Om klage til he-radsrett og krav om overskjøn gjeld føresegna i tvangsfullføringslova § 8, andre stykket.

Når den eine grannen ikkje oppfyller gjer-dehaldsskyldnaden, kan nåmsmannen la den andre få fullmakt til å setje arbeidet i verk på hans kostnad. Har kravet ikkje tvangs-kraft, skal nåmsmannen gje grannen høve til motmæle før han tek avgjerda si. Er der ikkje tvangsgrunnlag frå før, kan tvist om kost-nadsspørsmålet avgjerast i granneskjøn når arbeidet er gjort.

Serlege føresegner og vedtekter.

§ 18.

Kongen kan gje nærare føresegner til rett-leiing for skjøn om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling etter §§ 7 og 8.

I vedtekt stadfest av Kongen kan kommu-nestyret:

- a) setje forbod mot visse slag grannegjerde og gjeve nærare føresegner om korleis gjerde skal vere,
- b) fastsetje andre krav til høgd, styrke og tettleik på jordbruksgjerde enn dei som er sette i § 15, andre stykket,
- c) fastsetje kva tid på året marka skal rek-nast for tenleg til beiting, jfr. § 15, andre stykket.

Ikraftsetjing og overgangsføresegner.

§ 19.

Denne lova tek til å gjelde frå den tid Kon-gen fastset. Samstundes held første kapitlet i lova om jordfreding frå 16. mai 1860 opp å gjelde.

Den gjerdeskipnaden som er mellom eige-domane når denne lova tek til å gjelde, står ved lag så lenge ikkje anna blir fastsett i gjerdeskjøn eller på annan lovleg måte. Føre-segna i § 2, første punktummet, skal og gjelde for avtale om gjerdeskipnad frå tida før denne lova tek til å gjelde.

Frå Sivillovbokutvalet
Rådsegn 1

Om grannegjerde og om ansvar for visse slag husdyr

Førebels framlegg

Til Justisdepartementet.

Sivillovbokutvalet vart oppnemnt i kgl. resolusjon 10. april 1953, og fekk då til arbeidsoppgåve å laga framlegg til kodifikasjonslover for tingsretten og panteretten og framlegg til nye lovføresegner om odels- og åsæterretten.

Med i Utvalet er 1. professor Knut Robberstad (formann), 2. sorenskrivar Ketil Skogen, 3. høgsterettsdomar Karsten Gaarder. Sorenskrivar Skogen har det faste arbeidet sitt i Utvalet.

Sekretær for Utvalet er cand. jur. Mons Nygard.

Utvalet har serleg arbeidt med desse emne: grenser for fast eigedom, grannerett, gjerderett, granne-ansvar for dyr, og sameige (vanleg sameige og jordsameige).

Til å yta Utvalet sakkunnig hjelp i arbeidet med føresegner om gjerde mellom eigedomar og granne-ansvar for dyr er oppnemnt underdirektør Aslak Lidtveit, Landbruksdepartementet.

Gjerdeføresegnene i jordfredingslova frå 16. mai 1860 gjeld berre fredingsgjerde mot beitefe. Men Utvalet kom snart til at ei ny gjerdelov måtte gjelda andre slag grannegjerde og, og at det var grunn til å sjå gjerdespørsmåla i nær samanheng med granneretten i det heile.

For ei tid sidan vart Utvalet kjent med at spørsmålet om nye føresegner om gjerde og om dyreansvar var oppe i Landbruksdepartementet. Utvalet heldt det då rettast å laga førebels framlegg i dette emnet, så dei løysingar Utvalet har kome fram til, ikkje skulle vera ukjende i det arbeidet.

Oslo, 24. mars 1955.

Knut Robberstad

Ketil Skogen

Karsten Gaarder

Mons Nygard

INNHALDSLISLE

A. Om grannegjerde.

	Side
<i>Historisk oversyn og gjeldande rett:</i>	
I. Rettsreglane før gjerdelova	5
II. Gjerdelova frå 1860	5
III. Ymse gjerdeføresegner utanom gjerdelova	8
IV. Eldre reformframlegg	8
1. Den parlamentariske landbrukskommisjonen	8
2. Lovframlegg om gjerdeplikt for byeigedomar	9
3. Beitekomitéen	10
4. Sæter- og beiteutvalet	10
5. Produksjons- og Rasjonaliseringskomitéen for Jordbruket	11
<i>Framlegg frå utvalet:</i>	
V. Almene synsmåtar	11
1. Omskiftet i samfunnet	11
2. Råma for ny gjerdelov	11
3. Gjerdehaldstvang	12
4. Gjerdehaldstvang i ymse slag eige- og brukshøve	14
5. Avgjeringsmåte og tvangsfullføring i gjerdesaker	15
VI. Merknader til dei ein skilde paragrafane	16
VII. Framlegg om grannegjerde	25

B. Om ansvar for visse slag husdyr.

I. Merknader til framlegget	26
1. Innleiingsmerknader	26
2. Stutte merknader til dei ein skilde paragrafane	27
II. Framlegg om ansvar for visse slag husdyr	28
<i>Vedlegg til A. Utanlandsk gjerderett</i>	29
a. Dansk rett	29
b. Finsk rett	31
c. Færøysk rett	32
d. Islandsk rett	33
e. Svensk rett	34

A. Om grannegjerde.

HISTORISK OVERSYN OG GJELDANDE RETT

I. Rettsreglane før gjerdelova.

Dei føresegnene som galdt om gjerdehald og jordfreding før den noleggjeldande lova frå 16. mai 1860, stod i Norske Lov 3—12—16 til 23. Føresegnene var utan serlege brigde tekne or Magnus lagabøtes landslov, landsleigebolken, kap. 29 til 34; men i praksis var i nokon mon nye rettstankar tekne opp.

Frå gamalt var det vanleg å nytta marka til samarbeite. Dyrka jord var det heller lite av. Det var då naturleg med ein regel om at jorddyrkaren sjølv fekk syta for å halda beitedyr borte med gjerding eller på annan måte. Men nokon slik regel galdt ikkje fullt ut. I nokon mon låg det på dyreeigaren å syta for at dyra ikkje fekk koma inn på annan manns mark. Dessutan galdt det gjerdetvang såleis at den som ville ha gjerde i bytelina mot granne, kunne krevja at grannen skulle vera med og gjerda sin part.

I Landslova var nemnt fire slag lovleg gjerde: *staurgard* — ei alen mellom kvar staur, så tjukk at ei buløks (vedøks) ikkje kunne kastast igjennom og høg som opp under armhola på ein vaksen kar; *rimagard* — fire slåter (stenger, rimar) i høgda lagde opp mellom nedsette staur-par (staurlag); *skigard* — som skulle haldast der det var nøgda trefang, og *hagfellegard* — felte tre lagde saman topp over stomm så tett at fe ikkje kunne koma igjennom. Myr og anna ulende som stengde for fe, vart rekna for gjerde godt nok. Same føresegnene stod i Norske Lov. Men ved sida av dei gjerdeslaga som står nemnde i lovene, vart gjerde av andre slag og godtekne når dei freda like godt. *Steingardar* har det såleis funnest frå utgamal tid.

Både etter Landslova og etter Norske Lov skulle gjerda vera i lovleg stand frå 3. mai (Krossmesse) til 14. oktober (Vinternetter). På grannestemne Halvardsmessedagen, den 15. mai, skulle gjerda synfarast og godtakast.

For delinga av gjerdehaldet hadde baa lovene føresegner om at kvar av grannane skulle ta sin part etter som dei hadde jord til, etter storleiken på gardane. Men på 1800-talet hadde det vorte vanleg at grannane gjerde halvt mot halvt utan omsyn til skyld. (Gjerdelovkommisjonen frå 1858, side 59—61).

Gjerdetvungen galdt ikkje i allslags mark. I innmark kunne granne krevja gjerde av granne. Det same galdt i utmark der det frå

gamalt hadde vore gjerde. Om det galdt i heimemarka elles og, var noko uvisst. Men i fjell og sætermark galdt i regelen ingen gjerdetvang, og heller ikkje der marka låg i teigbyte. (Gjerdelovkommisjonen, side 54—59).

II. Gjerdelova frå 1860.

Det vart etter kvart eit ålment syn at dei gamle reglane i jordfredingsretten var både uklære og lite tidhøvelege og at det trongst ei omvøling. Til Stortinget i 1857 kom det ikkje færre enn fire oppmodingar om nye lovreglar. Ein kongeleg kommisjon vart så nemnd opp til å arbeida ut lovframlegg. Desse var med: Amtmann N. Vogt (formann), stamhuseigar G. Hoff-Rosenkrone, stortingsmann S. Jaabæk, prokurator M. Kildal og stortingsmann M. A. Aarflot.

Kommisjonen gav si tilråding i 1859, og heldt der fram at tida var inne til å føra inn eit nytt grunnsyn i jordfredingsretten. På side 69 til 70 i tilrådinga heiter det:

«De to Hovedsætninger, som i denne Materie opstilles, den ene, at Enhver faar beskytte sin Jord, den anden, at Enhver faar passe sit Kvæg, have sin naturlige Anvendelse, den første under lidet udviklede oprindelige Forhold, den anden under meget udviklede Forhold. Spørgsmaalet er, hvorvidt Jordbruget og Forholdene her i Landet befinde sig paa det Standpunkt, at den sidstnævnte af disse Hovedsætninger ubetinget bør have Overvægten. Vi have ikke været i Tvivl herom. For en Del af Landet (Slettebygderne), hvor allerede nu al Mark er bragt under Hegn, vil vel den Tilstand ikke være fjern, at, om ingen Lov paa-bød det, frivillige Vedtagelser ville føre til det Resultat at Enhver skal staa til Ansvar for sine Sauer, Svin og Gjeder og Gjærdepligt finde Sted alene med Hensyn til stort Kvæg, for ikke at tale om de længst fremskredne og tættest befolkede Distrikter, hvor Overenskomst rimeligvis i nogen Grad vil føre til Afskaffelse av alt Gjærde . . . I Fjeldbygderne og det Vestenfjeldske ville Forholdene udvikle sig senere, men i tilsvarende Retning til den for Slettebygderne nys anførte . . . Vi ere enige i, at en ny Lov i denne Materie bør hvile paa den Hovedsætning, at Enhver, som har Bofæ (Hest, Ko, Svin, Sau, Gjed), skal vogte det, saa det ikke uretteligen indkommer paa anden Mands Eiendom, dog at han, om han til Opfyldelse af Vogtningspligten vil gjærde, kan kræve, at hans Nabo deltager i Gjærdets Opførelse og Vedligeholdelse . . .»

I samsvar med dette synet var lovframlegget frå kommisjonen forma, og framlegget vart i det meste lagt til grunn for proposisjon og lov i emnet.

Jordfredingslova frå 16. mai 1860 står ubrigda ved lag enno.

Lova gjeld ikkje berre gjerdehald. Ho har reglar om ansvar for beitedyr og innsett bufe, og dessutan er teke med ymse føresegner om

sambeiting og anna. Men gjerdereglane, som det her skal gjerast greie for, er hovudinnhaldet i lova. Til vanleg vert ho difor kalla «gjerdelova».

I reglane om kvar det skal gjelda gjerdevtang, er det gjort skilje mellom innmark og utmark. Der det er innmark på b e sider av bytet, kan kvar av grannane krevja gjerde av den andre. Det same gjeld der det er innmark på eine sida og utmark på hi. Der det er utmark på b e sider, kan det krevjast at gjerde som er der fr  f r, vert halde ved like. Men gjerding fr  nyo eller gjerding for anna fe enn det har vore gjerdt for f r, kan derimot berre krevjast når det er prova at nytta for b e eigedomane er større enn kostnaden. Tvist om dette høyrer under skjøn (§§ 1 og 2).

For sume høve er gjort unntak frå gjerdevtangen. Det gjeld såleis der naturtilh va fører med seg at gjerding vert for vanskeleg eller altfor dyr i høve til nytta, og der gjerde kom til å verta ei hindring for utnytting av eit naturgode, t. d. laksefiske. Heller ikkje gjeld gjerdevtang i teigbyte og for  lmenning (§ 3).

Gjerdevtang gjeld i regelen berre der serskilt skyldsette eigedomar grensar mot kvarandre. Brukar på jordstykke som ikkje er utskilt og skyldsett, har ingen sjølvstendig rett til å krevja gjerde og heller ingen lovsett skyldnad til gjerdehald (§ 5). Etter rettspraksis kan dette føra med seg at eit bruk ikkje har skyldnad til å halda gjerde mot eiga utmark der andre har beiterett (Norsk Rets-tidende 1903 side 117) og heller ikkje mot utmark i sameige med andre bruk (Rt. 1916 side 969).

Men regelen er ikkje heilt utan unntak. Likt med serskilt skyldsett jord vert rekna jord som er sett bort på arvefeste (§ 5, 2. stykket). Når eigedomar er skilde av veg, skal dei med omsyn til gjerdevtang reknast for motst ytande så framst nokon av eigarane har lovleg høve til å setja grind over vegen. Er det ikkje høve til grindhald, er det heller ingen gjerdevtang mellom eigedomane, og den som gjerder for heile sin eigedom mot vegen, har ingen skyldnad til å halda grind eller gjerde saman med grannen (§ 6). Dette gjeld ikkje når vegen ligg langs bytet, men heilt ut på den eine eigedomen (Rt. 1887 side 698).

Til lovleg oppfylling av gjerdeskyldnad krevst eit gjerde som er 1,10 m høgt. Det skal vera så tett og sterkt at det fredar mot hest, storfe og sau. Grøft er lovleg gjerde når det på eine kanten er 95 cm h g jordvoll eller like høgt gjerde av anna slag og grøfta er 95 cm djup og 1,60 m brei. Grind over ålmann ferdslaveg skal vera såleis laga at ho lett kan latast

opp og att. Om grind over offentlig veg er serskilde føresegner i veglova fr  21. juni 1912. Den som skal halda grind, hefter ikkje for at ho er att til kvar tid. På søknad fr  kommunestyret kan Kongen (no Landbruksdepartementet, jfr. kgl. res. 8. november 1946) fastsetja at lovleg gjerde skal vera opptil 1,25 m høgt, eller at gjerde skal vera lovleg når det er tett og sterkt nok til å freda mot hest og storfe (§§ 13 og 15). Gjerde skal setjast i deildelina, men ikkje lengre inn på grannegrund enn på eigen og ikkje lengre inn enn 47 cm. Når det er tvingande grunn til det, kan gjerdet setjast heilt ut på den eine eigedomen, men berre mot skadebot. Gjerdegr ft skal gravast på den gjerdeskyldige sin grunn og jordvollen leggjast i bytet. Elv, fjell og anna som stengjer for fe, vert rekna for lovleg gjerde (§ 14).

Gjerda skal vera i lovleg stand den tida på året d  «Jorden er aaben (ufrossen) eller skj ket for Beiting». Mellom utmarker er det nok at gjerda er i stand i tida fr  30. april til 14. oktober (§ 16).

Hovudregelen om deling av gjerdetyngsla er at kvar av grannane skal ta sin halvpart av gjerdehaldet utan omsyn til skatteskylda på eigedomane. Dette gjeld alltid i innmark. Men ein utmarkeigar kan krevja sin gjerdepart nedsett når det halve er for tyngjande og han ikkje har kravt gjerdet sjølv. Tvist om nedsetjing av gjerdepart høyrer under skjøn (§ 7).

Så langt det er r d, skal kvar eigedom få eit stykke   gjerda i samanheng.

Der det eine stykket er tyngre å halda gjerde på, skal det gjevast tilsvarende avstyting i lengda. Sameleis skal det takast omsyn til den auken i gjerdetyngsla som grindhald på det eine stykke fører med seg n r b e eigedomane er saman om å bruka grinda. Tvist om gjerdedeling vert avgjort i skjøn (§§ 10 og 15). I samband med utskiljing av nye bruk, kan det krevjast omdeling av gjerdehaldet så kvar eigar f r gjerda for eiga jord (§ 11).

Kring mark som ligg i sameige eller teigbyte, er skyldnaden og retten til gjerdehald mot grannane som om det var ein eigedom. Luteigarane avgjer segimellom med r ystring om det skal krevjast gjerde, og kvar har røysterett etter parthøvet i sammarka. Står røystene likt, gjeld deira meining som vil ha gjerde. Eit mindretal kan likevel krevja gjerde av grannane mot å ta gjerdehaldet for heile sammarka på seg. Elles skal luteigarane segimellom dela gjerdetyngsla etter parthøvet. Så lenge dei ikkje har gjort det, svarar dei utetter ein for alle og alle for ein (§ 8).

Brukar på serskilt skyldsett eigedom har

eit visst sjølvstendig ansvar for gjerdehaldet. Han hefter solidarisk med eigaren for vedlikehaldet på grannegjerda. For gjerding frå nyo har derimot berre eigaren ansvar, men det eigaren såleis lyt leggja ut, kan han krevja att frå brukaren med ein førtiandepart årleg + lovsett rente (4 %). Tvist om storleiken på utlegget, skal avgjerast i skjøn (§ 19).

Der nokon har beiterett i annan manns skog, kan skogeigaren krevja at beiterettshavaren heilt ut eller i nokon mon skal bera kostnaden med gjerdehaldet når det er han som har heile eller meste nytta av det. Men det vert berre ei oppgjerd dei imellom. Utetter er skogeigaren like fullt ansvarleg åleine. Tvist om slikt krav høyrer under skjøn (§ 20).

Grannane kan verta samde om annan gjerdeskipnad mellom eigedomane enn den som er fastsett i lova. Avtale om at gjerdetvangen skal falla bort, om meir gjerdehald eller om mindre gjerdehald enn det som kan krevjast etter lova, gjeld ikkje lengre enn 10 år om gongen. Avtale om deling av gjerdetyngsla på annan måte enn den som fylger av lova, står derimot ved lag utan tidgrense. Dette gjeld jamvel når skipnaden er eldre enn gjerdelova, og anten grunnlaget er avtale, serlege rettshøve eller rettsavgjerd (§§ 7 og 17).

Skjøn etter gjerdelova skal vera lensmannsskjøn. Partane skal ha same varselsfrist som til forliksrådet. Om kostnadene med skjøn om gjerdetvang i utmark gjeld den serregelen at dei skal bytast mellom partane på rimeleg måte så fram kravet om skjøn er velgrunna. Elles gjeld skjønsløva frå 1. juni 1917. Regelen om skjønnskostnadene er der at dei skal betalast av den som krev skjønnet (skjønsløva § 42, fyrste stykket).

Skjønsvavgjerdene er ikkje tvangsgrunnlag (skjønsløva § 41). Den som vil ha grannen tvinga til å oppfylla gjerdeskyldnaden sin, lyt fyrst få domstolavgjerd (så etter orskurd av Asker nåmsrett, i Rettens Gang 1937 side 507). Berre når det gjeld å tvinga fram vøling av gamalt gjerde, er det gjeve høve til ein lettvinne framgangsmåte: Om ikkje den gjerdeskyldige tek til med vølingsarbeidet innan eit døger etter at han vitnefast er varsla av granne som kan lida skade av forsøminga, og sidan held fram med arbeidet utan avbrot, kan grannen få samtykke i skjøn til å setja gjerdet i stand og søkja kostnaden inn hjå den gjerdeskyldige med panting. Til slikt skjøn nemner lensmannen opp skjønsmenn sjølv, og det er ikkje høve til å krevja overskjøn (§ 18).

Gjerdelova er ei jordbrukslov. Det går fram av den historiske samanhengen. Dei løvreg-

lane i Norske Lov som vart avløyste då gjerdelova tok til å gjelda, stod under kapiteloverskrifta «Om adskilligt som Bøygdefolk i Almindelighed angaar» og galdt gjerde for bufe. Og den form føresegnene har fått, syner klårt at dei er laga med tanke på jordbruks-tilhøve. Mange av dei er lite tenlege i andre tilhøve, serskilt der det ikkje finst jordbruk i vanleg meining, men berre verksemder av ymse slag, forretningar, bustadhus o.s.b. slik det er i byar og tettgrender.

For kjøpstad er det serskilt fastsett at lova gjeld «med hensyn til have, aker, eng og aapen mark, som findes inden sammes grænser», men med dei brigde at det skal vera rettsleg skjøn i staden for lensmannsskjøn, og at dei gjeremål som elles er lagde til lensmannen, skal høyra under politiet (§ 42). I kjøpstad gjeld såleis lova ikkje alle slag eigedomar og alle slag gjerde, men berre det ein kan kalla jordbruksgjerde — gjerde til freding mot beiteskade på jordveg. Gjerde kring industriføretak, forretningsbygg, reine bustadhus o.s.b. fell utanfor. For tufter til slikt bruk fastset denne lova ingen gjerdetvang. Dei er korkje innmark eller utmark i den tyding desse orda har i gjerdelova.

I ladestader og på landet er stoda på lag den same. Det er ingen skarp skilnad på by og land. Den blandinga av tuftebruk og vanleg jordbruk som var sermerkt for bytilhøve på den tida då gjerdelova vart vedteken, finn ein no meir av på landet enn i byen. Det finst «bygdebyar», og stader som Rjukan og Odda, der tilhøva er slik at føresegner om jordbruksgjerde høver likså ringt som i nokon kjøpstad.

Vegar er eit tolleg klårt døme på eigedom som fell utanfor gjerdelova. Ferdslveg er korkje innmark eller utmark og går såleis ikkje inn under §§ 1 og 2. Dessutan er det ein tydeleg føresetnad for regelen i § 6 at det ikkje gjeld gjerdetvang for veg. Kunne det krevjast at vegen tok halvt gjerde på bae sider, var det ingen grunn til å gje ei føresegn om gjerdetvang mellom dei eigedomane som grensa til på kvar side. — For offentlege vegar er dette synet gjort gjeldande i skriv dagsett 23. april 1931 frå Landbruksdepartementet (Tidsskrift for det norske utskiftningsvesen, band 13, side 65).

Til veg har og vorte rekna jarnveg (Rt. 1900 side 290).

Elles er å nemna frå rettsbruken at Oslo byrett i dom den 23. februar 1922 har gått ut frå at det ikkje galdt gjerdetvang mellom vanlege byeigedomar, men i dom den 3. september 1927 nytta delingsføresegna i gjerdelova § 7 i ei sak om gjerde mellom to forhagar

i Oscarsgate (Dommer og kjennelser i borgerlige rettstvister ved Oslo byrett, VII side 51 og 55). Sandefjord byrett har lagt gjerdelova til grunn i ei sak om gjerdehald mellom ei villatuft og ei verkstadtuft, men i ei sak om gjerde mellom to villatuffer lagt til grunn at det var bindande sedvane på staden at grannar heldt gjerde i lag, og delte gjerdehaldet etter interessa på kvar side. (Rettsens Gang 1936 side 73 og 1954 side 55).

Eitpar spørsmål om gjerdetvang mellom ei skuletuft og utmarka ikring, er det svara på i departementskriv 24. november 1934 (Norsk Lovtidende 1934 side 531—532).

III. Ymse gjerdeføresegner utanom gjerdelova.

Utanom gjerdelova finst spreidde føresegner om gjerde i ymse lover:

Etter lova frå 14. juli 1893 om bruk av piggråd til gjerde kan kommunestyret i vedtekt stadfest av Kongen gje føresegner om piggråd i gjerdehaldet. I kyrkjegardslova frå 3. august 1897 § 42 er det gjeve påbod om å halda forsvarleg gjerde kring kyrkjegardar. I veglova frå 21. juni 1912 kap. IV er gjeve føresegner om gjerde, grindhald og anna ved offentleg veg.

Der bygningslova frå 22. februar 1924 gjeld, skal gjerde både mot gate og mot grannetuft godkjennast av bygningsrådet. Mot gate skal haldast forsvarleg gjerde, utan når bygningsrådet har samtykt i anna. Gjerde mot granneeigedom skal i regelen ikkje vera over 2 m høgt (§ 148). Gjerda skal haldast i slikt stand at dei ikkje er til fare eller skjemmer noko (§ 145). I dei normalvedtekter som departementet har late arbeida ut, er teke inn nærare føresegner om gjerde både mot gate og mot granneeigedom (rundskriv 17. januar 1949 frå Forsyningsdepartementet).

Etter jordlova frå 22. juni 1928 § 56 kan jordstyret ta avgjerd om gjerdehald mellom beite og utslått. Serføresegner om reingjerde er gjevne i reindriflova frå 12. mai 1933 § 71 og i lov frå 29. mai 1953, jfr. konvensjon med Finland 18. mars 1952. I vassdragslova frå 15. mars 1940 § 8 er på visse vilkår forbode å setja gjerde i vassdrag.

I jordskifte skal jordskifteretten ta avgjerd om gjerdehaldet. Jordskiftelova frå 22. desember 1950 § 37 lyder:

«Jordskifteretten gir føresegner om gjerdeplikt og deling av gjerdetyngsler innan skiftet og mot granneeigedom.

Gjerdeplikta skal fastsetjast i samsvar med gjeldande lovreglar.

Gjerdetyngslene vert delte etter fritt skjøn, men så langt det synest rimeleg, på det grunn-

lag som råde for delinga av gjerdetyngslene mellom lotteigarane og mellom lotteigarane og grannar. Så langt det let seg gjere, skal kvar lotteigar gjerde berre for eige bruk og i samanhengande strekning.

Blir nokon som gir frå seg gjerde til annan lotteigar eller granne pålagt gjerdeplikt der det ikkje er gjerde eller er dårlegare gjerde enn han gir frå seg, skal han ha godtgjersle fastsett av jordskifteretten».

(Om delingsføresegna i tredje stykket av paragrafen, sjå Innst. O. XII — 1950, side 4).

IV. Eldre reformframlegg.

1. Den parlamentariske landbrukskommissjonen.

Det kom snart fram krav frå ymse kantar om brigde i gjerdelova. Spørsmålet vart teke opp i Odelstinget, og tinget vedtok den 20. juni 1890 ei oppmoding til Riksstyret om å koma med framlegg til omvøling av lova. Det vart nemnt opp ein kommisjon, Den parlamentariske landbrukskommissjonen, som i 1902 la fram tilråding med framlegg til ny lov om «vogteplikt, gjærdehold og skade ved husdyr m. v.» Her skal verta gjort greie for den parten av tilrådinga som gjeld gjerde.

Kommisjonen peika på at viktige føresetnader for den ålmenne regelen om gjerdetvang var falne bort. Det var ikkje lenger slik at alle grunneigarar på landsbygda heldt beitedyr. På sume eigedomar kunne fedrifta vera lagd om så grannegjerde ikkje trongst til å halda dyra borte frå annan manns mark. Auka oppdyrking hadde gjort slutt på mykje av innmarkbeitinga. Sidan føring med rotvokstrar og kraftfôr stendig auka på, kunne beitetida gjerast stuttare. Likevel var gjerdehaldet mange stader auka så det hadde vorte ei tyngsle på jordbruksdrifta i staden for ei lette. Samstundes som tilgangen på gjerdefang or skogane hadde minka, hadde prisane på gjerdevyrke stige, og det førde med seg at gjerdehaldet vart endå meir tyngjande.

Serleg for innmark meinte kommisjonen at det var gode grunnar til å minka på gjerdetvungen eller ta han heilt bort. Men noko avgjerande steg i den lei våga ikkje kommisjonen å gjera framlegg om. Det laut i så fall lovfestast reglar til trygd for verkeleg effektiv gjæting, og kommisjonen var redd ein slik skipnad kom til å kjennast meir tyngjande enn gjerdehaldet.

Heller ikkje heldt kommisjonen det tilrådeleg å gjera framlegg om at ein grunneigar skulle kunna velja fritt mellom å gjerdasaman med grannen eller å gjæta dyra sine. Ein slik regel kunne lett føra til at den eine av grannane vart åleine om å kosta gjerde som baa hadde nytte av.

Regelen om at det alltid kunne krevjast gjerde i utmark i same mon som det hadde vore gjerdt frå gamalt, ville kommisjonen ha stroken. Det kunne snautt seiast at alle utmarkgjerde som fanst, var plent turvande, og då burde det heller ikkje utan unnatak vera høve til å krevja at dei skulle haldast ved like. Vedlikehald av gamalt gjerde skulle såleis koma inn under same regelen som reising av nytt og berre kunna krevjast når det vart ført prov for at nytta for baa eigedomane var større enn kostnaden.

Elles ville kommisjonen stort sett la reglane om kvar det skulle gjelda gjerdetvang, stå ved lag som før. Men på ymse andre måtar gjekk kommisjonen inn for å få minka på gjerdehaldet.

På ei rundspørjing til amtstinga og lensmennene hadde det kome så ulike svar at det syntest vera stor skilnad på trongen til gjerde frå stad til stad i landet. I flatbygdene var det mykje slutt på gjerdehaldet. I fjell- og fjordbygdene derimot vart dei gamle gjerda haldne ved like og nye gjerde oppsette. Kommisjonen heldt det difor lite tenleg at same gjerdereglane skulle gjelda alle stader og gjorde framlegg om at kommunestyret skulle ha høve til å gjera dei avvik som trongst etter tilhøva på staden. Gjerdetvangen skulle kunna takast bort heilt ut eller i nokon mon for heile heradet eller noko av det, på det vilkåret at minst $\frac{1}{4}$ av dei grunneigarane som saka kom ved, søkte om det. Vedtekta skulle ha godkjenning frå Kongen eller den han gav fullmakt.

I gjerdelova var gjerdehøgda sett til 1,10 m, med den tanken at gjerda skulle vera høge nok til å freda for sau. Men kommisjonen meinte at det var lite grunn til å halda på regelen av di det ikkje var vanleg å halda sauer alle stader i landet og eit gjerde på 1,10 m heller ikkje var høgt nok til verkeleg effektiv freding mot sau. I samsvar med grunnsynet sitt, at gjerdetyngslene var for store, ville kommisjonen ha krava til lovleg gjerde sette ned. Gjerde skulle vera lovleg når det var 1 m høgt, og tett og sterkt nok til å freda mot hest og storfe.

Men største ombota meinte kommisjonen å gjera med brigde i delingsregelen. Gjerding og beiting burde fylgjast åt. Delingshøvet burde retta seg etter kor stor lette gjerdinga førde med seg i gjættinga på kvart bruk. Men kommisjonen streka under at det ikkje var meininga at driftsmåten på ein eigedom til kvar tid skulle vera avgjerande. Gjerdedeling laut gå etter korleis tilhøva låg til for noko lengre tid frametter. Kommisjonen gjorde framlegg om at både innmarkeigar og

utmarkeigar skulle ha rett til å krevja gjerdeparten sin nedsett så det vart samsvar mellom nytte og tyngsle av gjerdehaldet. Men vilkåret skulle framleis vera at den som kravde nedsetjing, ikkje sjølv hadde kravt gjerdet, og han skulle sjølv føra prov for at halvparten av gjerdehaldet vart for stor tyngsle på hans eigedom. I framlegget var det gjort klårt at med nytte var meint lette i gjætting. Det var tanken at brigda skulle føra til fritaking frå alt gjerdehald når det ikkje vart beitt frå den eine sida av bytet der det t. d. var skog eller dyrka mark.

2. Lovframlegg om gjerdeplikt for byeigedomar.

I 1927 tok Norges Huseierforbund opp spørsmålet om gjerdetvang for byeigedomar. Eit lovframlegg vart arbeidd ut og sendt Justisdepartementet, men til lov i emnet førde det ikkje.

I grunnane til framlegget er det opplyst at ei rundspørjing til lokallaga hadde synt at det ikkje var nokon fast og bindande praksis om gjerdehald mellom eigedomar i by. Helst var synet det at den som ein gong hadde sett opp gjerdet og åtte det, laut halda det vedlike åleine. Men laga heldt på at gjerdehaldet grannar imellom skulle delast likt.

Norges Huseierforbund heldt fram det syn at gjerdelova ikkje galdt for andre eigedomar enn der det vart drive jordbruk så omsynet til freding mot skade av husdyr gjorde seg gjeldande. For slike eigedomar burde føresegnene i gjerdelova framleis gjelda. For andre byeigedomar burde det derimot lagast lovreglar i tilknytning til bygningslova og dei føresegnene om gjerdehald som alt fanst der. Når det var tvist, skulle bygningsrådet avgjera om eit tilfelle skulle gå inn under dei nye føresegnene eller under føresegnene i gjerdelova.

Til rettleiing skulle bygningsrådet laga vedtekter om korleis grannegjerde skulle vera, og i einskildtilfelle avgjera det, og då mest mogeleg såleis som partane ynskte.

Baa grunnane skulle ha skyldnad til å vera med på gjerdehaldet. Når ikkje anna var avtala, skulle kvar ha gjerdehaldet på halve gjerdelengda. Meinte nokon at det var urimeleg hardt, kunne han krevja at bygningsrådet skulle avgjera delinga etter skjøn. Når der var grunn til det, skulle bygningsrådet kunna ta ein av partane heilt fri frå å vera med på gjerdinga. Ny avgjerd skulle kunna krevjast når serlege omskifte var komne til.

Let nokon vera å oppfylla gjerdeskyldnaden sin, skulle bygningsrådet kunna samtykkja i

at grannen sette gjerdet i stand på hans kostnad. Om den gjerdeskyldige ikkje betalte etter rekommandert påkrav, skulle summen kunna søkjast inn med panting.

3. Beitekomitéen.

I 1935 vart ein komité sett til å greia ut dei spørsmål som knytte seg til beitebruken, serleg beitinga i skog og skogmark.

Mellom dei spørsmål komitéen drøfte i tilrådinga si, som kom i 1939, var ymse ombøter i gjerdelova. Komitéen meinte at heile lova trong ei omvøling, både forma og innhaldet, men det låg utanfor den oppgåva komitéen hadde. Komitéen tok difor berre opp ymse framlegg til brigde som det hasta med så gjerdereglane ikkje meir enn turvande skulle hindra at det vart slutt på den skadelege skogbeitinga.

Komitéen gjorde gjeldande at nasjonaløkonomiske grunnar tala for å minka på gjerdehaldet. Det var til tap at det vart hogge så mykje ungsog til gjerdevyrke. Ståltrådgjerde som meir og meir vart tekne i bruk, var laga av innførte råemne, og vart dessutan ofte ille medfarne av snøtyngdene. Utledda til gjerde var ofte uforsvarleg høge. Stort sett stod dei i mishøve til nytta av gjerdehaldet. Ei mengd gjerde i landet kunne takast bort utan skade.

Hovudregelen burde vera at gjerde skulle kunna krevjast berre der det verkeleg trongst til vern mot beitedyr, eller der nytta av gjerdehaldet var større enn kostnaden. Om desse vilkåra var til stades burde det vera høve til å få avgjort i skjøn for kvart tilfelle, og komitéen gjorde framlegg om det. Dessutan gjorde komitéen framlegg om at det skulle vera høve til å krevja avgjort på nytt om gjerde trongst og korleis gjerdetyngsla skulle delast, men ikkje før etter 10 år.

Korleis gjerdet skulle vera, meinte komitéen at det var vanskeleg å avgjera i ålmenne føresegner. Slike føresegner førde lett til at gjerda vart dyrare enn dei trong vera. I same heradet — ja, i same grenda — kunne det mang ein gong vera bruk for ulike reglar. Spørsmålet burde difor helst avgjerast i avtale mellom partane for kvart tilfelle. Kunne ikkje partane verta samde, ville komitéen at spørsmålet skulle avgjerast i fritt skjøn. Berre når ingen av partane ville krevja skjøn, skulle dei ålmenne reglane i lova gjelda. Dei burde framleis gå ut på at lovleg gjerde skulle vera 1,10 m høgt og freda for hest, storfe og sau.

Komitéen meinte at ein delingsregel som var meir i samsvar med det grunnsynet at gjerding og beiting skulle fylgjast åt, kom til å verka i den lei at skog og beite vart skilde og såleis hjelpa fram meir tenlege drifts-

måtar. Om ein gardbrukar laga seg kulturbeite og slutta med skogbeitinga, kom det til å svara seg for grannen å gjera det same. Det vart mindre lønsamt for han å halda fram med skogbeiting når han laut halda gjerde åleine mot skogstykket til den andre. Dessutan var det i seg sjølv lite rimeleg at den som ikkje heldt beitedyr i sin skog, skulle ha skyldnad til å halda gjerde der til nytte berre for grannen.

Når gjerdet skulle delast, var det rimeleg å leggja noko vekt på dyretalet på kvar gard, og ingen skulle ha skyldnad til å ta så stor part av gjerdehaldet at kostnaden vart større enn den nytta han fekk av det. Komitéen meinte likevel at det vart å gå for langt å la den som ikkje nytta utmarka si til beite, sleppa alt gjerdehald, og gjorde framlegg om at $\frac{1}{5}$ skulle vera det minste han kunne få sleppa med. Om han sidan tok til med beiting att, skulle han ha skyldnad til å svara sin part av gjerdekostnaden etter dei vanlege reglane. Både den det vart kravt gjerde av, og den som sjølv kravde gjerde, skulle ha rett til å krevja gjerdeparten sin sett ned.

Private rettar skulle ikkje få stengja for tenleg løysing av gjerdespørsmåla. Dette laut vera så anten det galdt ny gjerdedeling eller avskipping av gjerdehaldet i det heile. Men det fylgde av Grunnlova at det skulle svarast vederlag når private rettshøve vart skipla.

Når det galdt hyttetufter, industriområde, idrotts plassar og liknande, meinte komitéen at andre omsyn gjorde seg gjeldande enn når det galdt høvet mellom eigedomar som vart nytta til jordbruk og skogbruk. Det var vanleg og naturleg at eigarane sjølve sette turvande gjerde kring slike grunnstykke, og komitéen gjorde framlegg om at dei skulle ha skyldnad til å gjerda åleine der det skulle haldast gjerde etter lova.

4. Sæter- og beiteutvalet

til Selskapet for Norges Vel har i utgreiinga «Beitebruket» (1947) m. a. kome inn på sume gjerdespørsmål, serleg suppleringsgjerde i utkantane av driftebeiteområde. På side 20 i utgreiinga heiter det:

«Skal det setjast opp suppleringsgjerde, bør leigekontrakta på beitet gjelde minst så lang tid som ein kan venta gjerdet kan vare. Så lange leigekontrakter er det ofte vanskar med å få. Grenser to driftebeite innåt kvarandre, burde det vere sams gjerdehald, men det er for tida ingen lovreglar som kan tvinge det igjennom slik som der er t. d. for åpning av nye driftevegar.

Ein kan ikkje finne at Beitekomitéen og Utmarkskomitéen har handsama desse tilhøva inngåande nok, eller kome med po-

sitive framlegg for å løyse dei. Ein ser det difor slik at arbeidet med dette må takast opp snarest slik at dei turvande lovendingar kan bli gjennomførde samstundes med og i samsvar med dei lovendingar som Beitekomitéen gjør framlegg om.»

5. Produksjons- og Rasjonaliseringskomitéen for Jordbruket

(oppnemnd 1946) viser til at det mange gonger har kome framlegg om brigde i gjerdelova utan at det har vorte noko meir av, og held så fram:

«Denne komitéen finner ikke å kunne drøfte i detaljer de endringer som bør gjøres, men vil peke på at *Gjerdeloven* trenger revisjon og henstiller til Landbruksdepartementet at det snarest mulig tas opp arbeidet med dette.» (Innstilling V, side 209).

FRAMLEGG FRA UTVALET

V. Almene synsmåtar.

Den gjerdelova vi har no, er forma etter tilhøva i samfunnet så som dei var for 100 år sidan. Enno står føresegnene ved lag utan serlege brigde. Men som ein ser av utgreiinga framanfor, frå side 8 og utetter, har det mange gonger og frå ymse kantar vorte reist krav om omvøling og nye føresegner. Dette heng visseleg saman med det store omskiftet som har gått føre seg i samfunnet sidan gjerdelova tok til å gjelda.

1. Omskiftet i samfunnet.

Enno på den tid då gjerdelova vart til, var jordbruk levevegen for storparten av folket i landet (64,1 % i 1865 — sjå nærare Produksjons- og Rasjonaliseringskomitéen for Jordbruket frå 1946, Innstilling V side 11). Då som no skifte driftsmåtane i jordbruket noko frå stad til stad, men alle stader var husdyrhaldet ein viktig part av gardsdrifta. Og folk som hadde annan leveveg enn jordbruk, heldt gjerne husdyr ved sida. Dette galdt jamvel mange i byane. Slik tilhøva var, laut alle vera mest mogleg sjølvhjelpete med det som trongst til hushaldet.

Over heile landet var det beitinga som heldt husdyrproduksjonen oppe. Dyra laut finna føda sjølv ein stor part av året, og det vart beitt dei fleste stader. Om sumaren gjekk dyra på beite i utmark, skog og fjell, og til å lengja beitetida vart innmarka beitt vår og haust. I den tida då dyra ikkje kunne finna føda ute, laut dei førast inne. Men vinterføringa var stundom så snau at det var i minste laget.

Sidan har tilhøva skift mykje. Driftsmåtane i jordbruket er lagde om. Jorddyrking og skogkultur har mange stader i stor mon trengt beitebruken unna. Enno er det vanleg å ha mjølkekyr på håbeite om hausten, men innmarkbeitinga om våren er for det meste slutt. Beiting i skog og utmark står det framleis mykje att av, men serskilde hamnehagar og kulturbeite kjem meir og meir i staden. Samstundes har inneføring med tilskot av rotvokstrar og kraftfôr auka på, og beitetida vorte stuttare. Ikkje alle stader er omskifta like store. På sume kantar av landet står mykje av dei gamle driftsmåtane i husdyrhaldet ved lag. På den andre sida har det mange stader vorte heller vanleg å driva jordbruk utan nemnande husdyrhald, eller utan å halda husdyr i det heile. Og bruksmåtane kan skifta sterkt frå gard til gard.

Men dessutan har den parten av folket som lever av jordbruk, minka sterkt. Etter folketeljinga i 1946 var talet 24,83 %. Mykje av det tilverkingarbeidet som før vart gjort på gardane, har no vorte sjølvstendige yrkesgreiner. Industri, omsetning, transport o. s. b. har fått større og større rom i samfunnslivet. Verksemdene er ikkje knytte berre til byane. Eit mangesidig yrkesliv har vakse fram i bygdene, og jordbruket rår ikkje grunnen åleine på same måten som før. Ei mengd tuftebruk av ulike slag er skilde ut frå jordbrukseigedomane, og sume stader er jordbruket trengt heilt til sides.

Etter alle desse omskifte, er dei gamle gjerdeføresegnene ikkje lenger tidhøvelege. Det synest vera semje om at ei omvøling er turvande. Gjerdespørsmåla er komne i ei anna stode enn før. Dette gjeld både når det spørst kor vid råme ei gjerdelov no bør ha og korleis reglane bør vera.

2. Råma for ny gjerdelov.

Tilføret til at vi fekk gjerdelova frå 1860, var dei vanskar som all beitinga førde med seg for jorddyrkinga. Lova vart laga med tanke på jordbrukshøve, og som det er utgreitt framanfor, er ho helst ei rein jordbrukslov å kalla (jfr. side 7). Einaste gjerdeslaget der er føresegner om, er fredingsgjerde mot fe.

Dette kunne vera naturleg så lenge jordbruket var like einerådande som i 1860, og husdyrhaldet så utbreitt som då. Men ei gjerdelov berre for jordbruket og utan reglar om anna enn fegjerde, høver ikkje lenger så godt no då snautt fjerdeparten av folket i landet har jordbruk til leveveg, og ikkje alle dei ein gong har nemnande husdyrhald.

På den tid då gjerdelova vart til, var fegjerde mest einaste gjerdeslaget det fanst

noko serleg av. «Bortsett maaske fra en Del Havestakiter samt nogle Løkkegjerder i Nærheden af Byerne, er Hensigten med Afgjærdning ikke at stænge for Person, ligesaa lidt som det er for at passe på Personer man sender sine Gjætere ud», skriv W. S. Dahl så seint som i 1882 (Norges Landnæringsret, s. 61). Gjerdehald med anna føremål enn å freda mot fe, kunne då godt haldast utanfor lova. No derimot har det vorte så vanleg med slike gjerde at det synest vera på tide at dei kjem inn under reglar om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling, dei og.

Føremålet med slike gjerde kan vera å halda andre dyr enn beitedyr på eller frå visse område. Sameleis kan dei vera til lette i tilsynet med born. Ofte skal gjerdet halda folk borte frå eit område. Det kan gjelda å hindra at nokon kjem til skade, eller å verna mot uroing, trakking, tilsvining og tjuving. Andre tider er det om å gjera å hindra at nokon lurar seg ifrå å betala for noko som det kostar å få sjå eller vera med på. På villastader som det no er så mange av kringom i landet, er hagen ein freda stad til fritidsarbeid og heimeliv for huslyden. Difor er det viktig med eit gjerde som hindrar innsyn utanfrå. Men her er det dessutan serleg om å gjera at gjerdet er vakkert. Med gjerdet til ei vakker råme ikring, vert hagen ein meir verdfull tilhaldsstad.

No kunne det nok lagast føresegner om slike gjerde serskiilt. Det kunne gjerast i ei lov for seg, eller kanskje i eit tillegg til bygningslova, jfr. side 9—10 om framlegget frå Norges Huseierforbund. Vi fekk då to serlover om gjerde mellom eigedomar, ei med serleg tanke på jordbrukshøve og ei for andre høve. Men avgrensinga mellom lovene kom lett til å verta noko vanskeleg og vilkårleg. Ikkje i noka av dei høvde det godt å ha føresegner om gjerdehaldet der eigedomar av dei to slaga støyter saman. Det mest tenlege må difor vera at den gjerdelova vi har no, vert avløyst med ei ålmenn lov om gjerdehald mellom grannar. Framlegget frå utvalet går ut på det. Det høver og best med tanken om ei lovbok.

Utvalet har vore inne på den tanken at det likevel burde skiljast mellom jordbrukshøve og andre høve i sume spørsmål. Så ulike som tilhøva kan vera, kunne mangt tala for ei slik skiljing, serleg når det gjeld krava til lovleg gjerde. Men ei slik oppdeling av lova har same grunnane imot seg som oppdeling i serlover. Føresegnene i utkastet er difor mest mogeleg forma så at dei kan høva for alle slag gjerde. Så mangslungne og skiftande som tilhøva er kringom i landet, høver det best at dei føresegner som trengst, vert gjevne i kommunal

vedtekt. Berre for jordbrukshøve er det ymse serføresegner i utkastet, men frå dei kan det gjerast avvik i kommunal vedtekt.

I ei ålmenn gjerdelov kunne det synast praktisk å samla gjerdeføresegner av alle slag. Då laut ein og ta med ymse ordensføresegner, slike som no gjeld til vern om ålmenne omsyn, både for gjerdehald, bygging og andre tiltak. Men utvalet held det ikkje for tenleg å ta med slike føresegner i serleg mon. Reglar av dette slaget er no tekne inn i bygningslova og i andre serlover med tilhøyrande vedtekter, og høyrer naturleg heime der.

3. Gjerdehaldstvang.

a. På eigen grunn lyt kvar få rå seg tolleg fritt med gjerdehald som med andre ting; men eigaren lyt tola dei same band på retten til å setja gjerde som på eigedomsrådvaldet elles. Såleis lyt han i viss mon ta omsyn til grannen. Når det gjeld gjerde i bytet mellom eigedomar, gjer omsynet til grannen seg gjeldande med serleg tyngd. Grannen får gjerdet heilt inn på seg, og må ha rimeleg krav på at det ikkje skal føra med seg nemnande fare eller ulempe på hans eigedom.

På den andre sida bør den som vil kosta gjerde mot granneeigedom, ha rett til å setja det midt i bytet. Av mange grunnar er det den beste skipnaden. Når grannegjerda vert sette midt i bytet, slepp ein såleis at dei fører til ugreie om kvar deildelina går. Den eine grannen bør difor alltid ha rett til å krevja halv gjerdegrunn av den andre.

b. Gjeld det gjerdehaldstvang mellom eigedomane, kan grannane krevja meir av kvarandre. Då har kvar av dei lovsett rett til å krevja at den andre skal ta sin part av gjerdehaldet mellom eigedomane deira (gjerdelova §§ 1—3 og fleire). Ordet gjerdehaldstvang vert her nytta berre i denne tydinga. Den vanlege nemninga er elles «gjerdeplikt». Men det tyder sumt anna og, såleis at gjerdehald beint fram er påbode i lov eller at skyldnad til å halda gjerde har annan serskiild heimel. Om dette vert det her nytta andre ord.

Grunnane til at det bør vera gjerdehaldstvang mellom granneeigedomar, er fyrst visse ålmenne rettferdsomsyn. Til å skilja mellom to eigedomar, er det nok med eitt gjerde. Same gjerdet fredar til båe sider. Når båe eigedomane har gagn av gjerdet, bør dei vera saman om å halda det. Der nytta er sams, bør og kostnaden vera det. Skulle grannane stå fritt, vart det stundom beintfram ei freisting å draga seg unna. Den som det gjorde, kunne få føremonene til gjevandes om

den andre hadde så mykje bruk for gjerdet at han heller ville kosta det åleine enn greia seg utan.

Frå ein samfunnsøkonomisk synsstad og talar ymse grunnar for gjerdetvang i viss mon. Der gjerdehald løner seg når ein ser det heile under eitt, er det stort sett ynskjeleg med gjerde, for di det frigjer større verde enn det bind, og såleis aukar tilgangane i samfunnet. Men ein kan ikkje gå ut frå at dette løyser seg av seg sjølv når det gjeld gjerdehald som er til nytte for fleire enn ein. Kvar reknar då naturleg nok berre med nytta for sin eigen part, og samarbeid kjem ikkje alltid i stand der det er ynskjeleg. Difor bør det vera tvang til samarbeid om gjerdehaldet når gjerdehald er lønsamt for både under eitt. Derimot er ulønsamt gjerdehald i regelen ikkje ynskjeleg. Gjerdehaldstvang bør det difor vera der gjerdehaldet ber seg, og helst berre der.

Regelen no er at grannane kan krevja halvt gjerdehald av kvarandre. Dette gjeld i innmark og mellom innmark og utmark. Sameleis gjeld det vedlikehaldet på gjerde i utmark. Nytt gjerde i utmark kan derimot krevjast berre når nytta vert større enn kostnaden. Ein utmarkeigar kan dessutan krevja gjerdeparten sin sett ned når halvt gjerde vert for tyngjande, jfr. side 6.

Det er tydeleg samanheng mellom beitebruken slik han var på den tid gjerdelova vart til, og reglane om at det i så vid mon skal gjelda gjerdetvang utan omsyn til om gjerdehald løner seg. Med all beitinga som var den gongen, var det stort sett ynskjeleg og lønsamt med gjerde, både for innmarka og næraste utmarka. Men dette gjeld ikkje no då heimebeitinga meir og meir vert samla på kulturbeite og i serskilte hamnehagar. Heller ikkje høver det godt å skilja mellom innmark og utmark når det er tanken at føresegnene skal gjelda utanfor jordbrukshøve og. Regelen om gjerdetvengen bør difor no vera den same alle stader, og vilkåret bør vera at nytta av gjerdehaldet vert større enn kostnaden.

Så som *Beitekomitéen* peikar på, har nok dei reglane vi har hatt, i nokon mon ført til meir gjerdehald enn det som er ynskjeleg og lønsamt frå ein samfunnsøkonomisk synsstad. Boteråda bør vera å avgrensa gjerdetvengen så som ovanfor sagt. Ein annan delingsregel kunne og hjelpa langt på veg. Om det gjeld gjerdetvang, så vil i regelen ingen gjera han gjeldande utan å meina at det løner seg for han sjølv å krevja gjerde. Med regelen om halv deling som vi har no, spørst det då om gjerdehald til halv kostnad er lønsamt for den eine av grannane. Det kan det

godt vera utan at gjerdehaldet svarar seg for både under eitt. Var regelen derimot den at dei skulle dela kostnaden med gjerdehaldet i same høve som dei hadde nytte av det, vart det ikkje lønsamt for nokon av grannane å krevja gjerde utan når gjerdehaldet svara seg for både under eitt. Denne delingsmåten vart den mest rettferdige og¹⁾.

Mellom nytta av gjerdehaldet og føremålet er det nær samanheng. Føremålet er jamnast ein eller annan nytteverknad (jfr. side 12). Men det er ikkje så alltid. I verste fall kan føremålet beint fram vera å valda skade og uhugnad.

I jordbrukshøve heng nytta av gjerdehaldet stort sett saman med husdyrhaldet. Beitedyra lyt haldast borte frå granneeigedomane, og tenlegaste måten er då ofte å setja gjerde. For jordbrukseigedom er nytta då fyrst og fremst at gjerdet hjelper til å halda beitedyr borte frå grannegrund. I andre høve er nytta oftast av fleire slag. Gjerda kring fabrikkområde, opplagstuffer o. likn. stengjer jamnast så ingen skal koma til eller frå (utan gjennom porten), anten det så er folk eller dyr, og lettar såleis både tilsynet og vakthaldet. Dessutan fredar dei ofte arbeidsstaden for innsyn utanfrå. Gjerda kring bustadstuffer, villaer, hytter o. s. b. er oftast av eit noko anna slag. Men dei og stengjer jamnast både for folk og dyr. Ofte stengjer dei for innsyn. Dette er serleg verdfullt der det er noko tettbyggt. Stundom er det gjort mykje til å gjera gjerda vakre. Det aukar bruksverdet på eigedomen — og såleis salsverdet.

Gjerda har dessutan ymse sideverknader. Det kan vera både nytteverknader og skadeverknader. Såleis kan det vera verdfullt å verta av med all steinen som går med til ein steingard. Eit fredingsgjerde syner samstundes kvar grensa går. Sume gjerde livdar mot vind og skyler slikt som skjemmer. Men gjerda kan og stengja for ljøs og utsyn. Stundom kan dei vera ei hindring for praktisk drift (samdrift), og på ymse måtar kan dei vera til mein og ulempe på anna vis.

Det er såleis stundom noko vanskeleg å finna ut kor stor nytta av eit gjerde er. Men endå vandare er det jamnast å avgjera kor mykje av nytta som kjem på kvar eigedom.

1) Jfr. *O. G. Ueland* i stortingsordskiftet om gjerdelova: «— naar nu den, der havde den overveiede Nytte af Gjørdet, vilde paatage sig en større Andeel, saa at den, der havde mindre Nytte, ikke fik Mere, end han i Forhold til Nyttens burde have, saa mener jeg, det var meget rigtigt; — det Princip kunde man ogsaa indføre, thi man nærmede sig da mere og mere det Maal, som jeg anseer for meget rigtigt.» (Stortings-tidende 1860, Forh. i Ot., side 630.)

Det gjeld serleg der nytteverknadene er mange og innbyrdes ulike. Men jamvel når ein tek t. d. eit fegjerde og ser bort frå andre verknader enn at det fredar mot fe, så let det seg vanskeleg gjera å finna eit brukande mål for kor stor part av nytta som fell på kvar eigedom. I fyrste omgang er det eit faktisk spørsmål, eit spørsmål om kvar verknadene gjer seg gjeldande. Men dessutan vert det eit rettsspørsmål og. Ansvarsreglar av ymse slag kan flytja verknaden.

Døme: Opphavleg laut jordeigaren sjølv bera skaden av at andre sitt fe kom inn på hans eigedom og skadde grunn eller grøde. Då var det han som hadde nytta av eit gjerde som heldt dyra borte. Men no er det dyreeigaren som har ansvaret for skade av dette slaget. I same mon er nytta av gjerdehaldet førd over på han.

No har det mange stader ikkje vore vanleg å gjera slikt beiteansvar gjeldande. Der det er ugjerdt, har dyra gått på beite fritt. Om då ein grunneigar krev gjerde så det vert slutt på dette, så ligg det nær å seia at det er til hans nytte at gjerdet fredar hans mark, og at dyreeigarane som før har hatt gratis beite der, berre har tap av at gjerdet kjem. Men dette er urett; grunneigaren kunne heile tida ha kravt at dyreeigarane heldt dyra sine borte frå hans mark. Det er såleis dyreeigarane som har nytta av gjerdehaldet med di det hjelper dei til å oppfylla den skyldnaden dei har til å halda dyra sine borte frå grannegrund.

Det er etter dette grunn til å ottast at ein regel om deling etter nytta på kvar side kan føra til ugreie i praksis. Utvalet held det for sers viktig at delingsføresegna er grei å gå etter. Då vert partane lettare samde om delinga, og grannetvistar bør ein vera sers varsam med å skapa grorbotn for med all den uhygge dei dreg etter seg. Dei beste grunnar synest såleis å tala for at deling halvt mot halvt bør vera hovudregelen framleis. Men av rettferdsgrunnar lyt det gjerast vide unntak. Såleis bør ingen ha skyldnad til å ta så mykje av gjerdehaldet at kostnaden vert større enn nytta. Men med viss rett kan det og seiast at det er hardt nok å verta tvinga til utlegg og avhefte som ikkje gjev meir enn at det så vidt veg jamt. Serleg kan det verka støytande når den andre parten samstundes har stor vinning av gjerdehaldet. Då er det bruk for ei rimeleg utjamning i skjøn.

Det som skal delast, er kostnaden, tyngsla med å halda gjerde. Det rettar seg mykje etter kva slag gjerde det er. Difor vert det eit viktig spørsmål å avgjera kva slag gjerde det skal vera høve til å krevja at grannen er med på. Reint ålment kan ein seia at det er

eit spørsmål om kor langt det skal gjelda gjerdetvang. Og vilkåra bør vera her som elles: Grannen bør ikkje ha skyldnad til å vera med lenger enn han har nytta av det, og berre så langt nytta for båe under eitt er større enn kostnaden. Men elles lyt det avgjerast etter skikk og bruk på staden, etter føremålet med gjerdet og etter tilhøva i det heile. Difor høver det ikkje med nokon ålmen regel om gjerdehøg, tettleik o. s. b.

Jordbruksgjerde står her i ei serstode med di vi har hatt slike reglar om dei frå gamalt.

4. Gjerdehaldstvang i ymse slag eigedom og brukshøve.

No gjeld gjerdehaldstvangen berre serskilt skyldsette eigedomar. Likte med serskilt skyldsett eigedom er rekna jord som er sett bort på arvefeste, jfr. side 6.

Denne avgrensinga synest det ikkje vera grunn til å halda oppe. Når eit stykke av ein eigedom er skilt frå, bør ikkje serskild skyldsetjing vera avgjerande for gjerdetvangen. Heller ikkje synest det vera nokon avgjerande grunn til at gjerdetvangen berre skal gjelda sjølvstendige eigedomar. Det er til skilje mellom bruksområde at gjerde trengst. Eigedomsgrensene er dei naturlege bruksgransene. Gjerdetvangen er difor fyrst og fremst knytt til dei. Men det trengst gjerde i andre bruksgrenser og, såleis t. d. i utkantlina for beiterettsområde. Då og bør gjerdet haldast i lag av dei som har nytte av det på båe sider — minder det er serleg grunn til noko anna.

Når ein annan enn eigaren er brukar på eigedomen, er regelen den at eigaren alltid er ansvarleg for gjerdehaldet utetter. For vedlikehaldet svarar brukaren og, jfr. side 6—7.

No er det så at brukaren som steller med den daglege drifta på eigedomen, jamnast er den næraste til å ha med gjerdehaldet å gjera. Det er han som i fyrste omgang får vinninga av gjerdehaldet og sameleis skaden om det vert forsømt. Den mest naturlege regelen er difor at brukaren svarar for gjerdehaldet andsynes grannane. Og han bør ha rett til å krevja gjerdehald av dei og. Avtaler om gjerdehaldet må brukaren kunna gjera for si brukstid. Derimot lyt ein varig skipnad, bindande for eigedomen, avtalast med eigaren. Men sjølv sagt kan det indre høvet mellom brukar og eigar leggja band på den retten dei har til å gjera avtaler utetter. I gjerdesaker lyt eigaren vera part om avgjerda skal verta bindande for eigedomen.

Der grunn ligg i sameige, er det no gjerde-
 tvang utetter som om det var einast ein eige-

dom, men det er høgsterettsdom for at gjerde-
tvangen ikkje gjeld mellom sameigeområdet
og eigedomane til kvar av sameigarane, jfr.
side 6.

Sameigemark er i regelen eit bruksområde
for seg, og i samsvar med det som er halde
fram før, bør det difor vera gjerdetvang på
vanleg måte mot mark som sameigarane eig
kvar for seg og. Nokon serleg grunn til anna
synest det ikkje vera. Om ein då her som elles
gjennomfører gjerdedelinga så langt råd er på
den måten at kvar av sameigarane får gjerda
for eigen grunn og eit stykke i samanheng,
vert skipnaden i dei mest vanlege tilfella
langt på veg den at mot sams mark held kvar
gjerde for sin grunn. Det er ein praktisk skip-
nad og ein skipnad som er i pakt med tanke-
gangen ute mellom folk. (Jfr. Gjelsvik i
Tidsskrift for det norske utskiftningsvesen,
(band 14, side 225 og utetter.)

5. Avgjeringsmåte og tvangsfullføring i gjerdesaker.

Sidan gjerdelova tok til å gjelda, har vi
fått den nye rettargangsskipnaden. Tviste-
målslova, skjønsløva og tvangsfullføringslova
gjeld for gjerdesaker som for andre saker.
Saman med iverksetjinga av skjønsløva vart
det gjort ymse brigde i gjerdelova så ho ikkje
skulle koma i strid med det nye, men ho vart
ikkje då gjennomarbeidd med tanke på å
nytta ut føremonene med den nye rettargangsskipnaden fullt ut.

Skipnaden no er at visse spørsmål som sær-
skilt er nemnde i lova, skal avgjerast med
skjøn (gjerdelova §§ 2, 7, 8 c, 9, 10, 12, 15,
18, 19, 20). Saker om andre gjerdespørsmål
høyrer under dei vanlege domstolane.

Rettargangen i gjerdesaker bør vera så grei
som råd, så lekfolk mest mogeleg kan finna
ut av det sjølve. Så små verte som gjerde-
saker i regelen gjeld, vert det ofte for dyrt
med sakførarhjelp. Dessutan bør førehavinga
ikkje ta for lang tid, og helst vera så billeg
som råd, både for partane og for det offent-
lege.

Dei aller fleste gjerdesaker gjeld typiske
skjønsspørsmål. Det er så etter lova no, men
etter utkastet gjeld det i endå større mon.
Skjøn er då den mest naturlege og tenlege
avgjeringsmåten. Om dette er det truleg ingen
meningsskilnad. Stundom kan det nok koma
opp spørsmål som likså vel kunne av-
gjerast i vanleg domssak. Det kan t. d. vera
spørsmål om det er gjort bindande avtale om
gjerdehaldet eller reine lovtolkingsspørsmål.

Men domstolførehaving er etter måten dyr,
og jamnast tek ho lang tid. Dessutan kan
rettsspørsmål og skjønsspørsmål i mange til-
felle vera så samanvovne at det vert både
ugreitt og tungvint om dei ikkje kan av-
gjerast i ei sak. Utvalet har difor kome til
at beste skipnaden er skjøn i alle gjerde-
saker — lensmannsskjøn på landet og i lade-
stadene og rettsleg skjøn i kjøpstadene no
som før. Partane slepp då vera i uvisse
om kvar dei skal venda seg, og saka kan ikkje
så lett heftast ut med avvisingspåstand og
formalprosedyre.

Det er på ingen måte noko ukjent og uprøvt
med skjønssavgjerd i visse rettsspørsmål og.
Ein viser her til Skeie: Civilprosess II,
2. utg., side 301—305, 315 og 325—333 og
Augdahl: Civilprosess, 2 utg., side 280—
282. Rettsspørsmåla kan like fullt verta av-
gjorde i trygge former. Den som er misnøgd
med avgjerda i eit lensmannsskjøn, kan
krevja overskjøn og det er alltid rettsleg.
Rettsleg skjøn vert styrt av ein juridisk
domar og førehavingsmåten er langt på veg
den same som i vanleg rettargang. Og med di
eit overskjøn kan ankast for skuld mistak
i sakførehavinga eller rettsnyttinga, rekk
rettsspørsmåla fram til dei vanlege dom-
stolane.

Skjønssavgjerdene i gjerdesaker er no ikkje
tvangsgrunnlag, jfr. side 7. Men det lyt dei
vera, når alle gjerdesaker skal høyra under
skjøn. Elles vert avgjerdene til lita hjelp der
det mest trengst.

Tvangsfullføringa av ein gjerdeskyldnad
kan ofte hasta. Når utfallet er klart, bør krav
om overprøving difor ikkje føra til utsetjing.
Utvalet har difor kome til at tvangsfullføring
etter føresegnene om orskurdar er den mest
høvelege skipnaden. Tvangsfullføringa kan då
setjast i verk når det er gjeve tilseiing om
skjønssavgjerda, og krav om overprøving har
ikkje utsetjande verknad utan når retten gjer
vedtak om det, jfr. tvangsfullføringslova § 8.

Hovudpunkta i tilrådinga frå utvalet vert
då desse 4:

- a) Ei ålmenn lov om grannegjerde av alle slag.
- b) Gjerdetvang berre der og i den mon nytta av gjerdehaldet er større enn kostnaden, og gjerdedeling meir etter nytta på kvar side.
- c) Meir sjølvstendig rett og skyldnad til gjerdehald for brukar, og gjerdetvang i andre bruksgrenser enn eigedomsgrenser og.
- d) Skjøn i alle gjerdesaker.

VI. Merknader til dei einskilde paragrafane.

Til § 1. Fyrste stykket: jfr. gjerdelova § 7, tredje stykket. Andre stykket: jfr. gjerdelova § 15, tredje og fjerde punktum.

Lova er i hovudsaka deklarasjonsklaratorisk. Ho gjeld ikkje gjerdehald ved offentleg veg og jarnveg.

I prinsippet er spørsmålet om gjerda mellom grannar typisk privatrettsleg, og ei lov om dette emnet kan ikkje ha til føremål å blanda seg inn i det som fylgjer av serlege rettshøve, eller å hindra at grunneigarane segimellom kjem til liks om den skipnaden dei sjølve meiner seg best tente med.

I samsvar med dette er det her i innleiingsparagrafen gjort unnatak for det som «fylgjer av serlege rettshøve eller av avtale etter § 2».

Det kan spørjast kva som skal reknast for serlege rettshøve i denne samanhengen. Her lyt ein vera merksam på at det aller meste av det noverande rettstilstand med omsyn til grannegjerde visseleg har sitt grunnlag i dei gjeldande ålmenne lover og føresegner og står og fell med det grunnlaget. Døme: Etter gjerdelova frå 1860 er det ålmenn gjerdeplikt mellom innmarkeigedomane på landet, og regelen om gjerdehaldet her er utan unnatak den, at kvar av grannane skal ha halv gard. Kva for stykke av gjerdehaldslina kvar av dei skal ha gjerdet sitt på, og kor langt kvart av stykka skal vera for å svara til lovbodet, er stundom avgjort med skjøn, stundom med avtale, stundom med dom eller jordskifte (utskifting), og stundom på annan måte. Men grunnlaget for desse avgjerdene er sjølve den lovsette gjerdehaldsskyldnaden mellom eigedomane. Vert då den skyldnaden avteken, misser avgjerdene grunnlaget sitt. Ein gjerdehaldsskyldnad som den her nemnde reknar ein fylgjer av ålmenn lov og ikkje av «serlege rettshøve».

Men i sume einskilde tilfelle kan den gjerdeskipnaden som no gjeld mellom eigedomane, ha eit privatrettsleg grunnlag og ha vern av Grunnlova § 97. Slike rettshøve er det ikkje meininga å gripa inn i. Dei kjem inn under det som i § 1 er kalla «serlege rettshøve».

Den prinsipielle skiljinga mellom dei to slag rettshøve synest vera tolleg grei. Men av og til kan det vel verta vanskeleg nok å avgjera kva som er det eine og kva som er det andre. I dei konkrete rettstilfelle vert det domstolane som lyt seia det avgjerande ordet, jfr. §§ 14 og 16.

Dei føresegnene som trengst om gjerde langs offentleg veg og jarnveg, bør framleis

ha sin plass i serlovene. Dei omsyn som lyt vera avgjerande for slike gjerde, er i stor mon andre enn dei som gjeld mellom eigedomane elles. Gjerdehaldet ved offentleg veg og jarnveg er difor halde utanfor utkastet. Av tilsvarande grunnar er føresegnene om grind over ålmenn ferdsleveg ikkje tekne med her.

Reglar som t. d. § 148 i bygningslova og § 42 i lova om kyrkjer og kyrkjegardar strider ikkje mot, men gjeld ved sida av denne lova.

Til § 2 (jfr. gjerdelova § 17 og § 7, tredje stykket).

Avtaler om gjerdeskipnad.

Denne paragrafen gjev nærare føresegner om dei avtalene som er viste til i § 1.

Hovudregelen er at for tilhøvet segimellom, kan grannane fastsetja den skipnaden dei sjølve er samde om. Men frå denne regelen er det gjort to unnatak:

1. Avtalene må ikkje gå ut på å bryta tvingande lovbod eller føresegner (t. d. § 4 og sume vedtekter etter § 18).
2. Dei kan ikkje leggja varige band på eigedomane når det gjeld gjerdeskipnaden. Dette unnataket er i prinsippet same regelen som etter den no gjeldande gjerdelova, likevel med den skilnaden at etter utkastet fell ikkje avtalene bort av seg sjølv når tida er ute, men står ved lag til dei er lovleg oppsagde frå ei av sidene.

Ein kan sjå det såleis at ei avtale av dette slaget set lovboda ut av kraft for dei eigedomane ho gjeld. Dette er oftast godt og vel så lenge alt er som då grannane gjorde avtala. Men når det kjem annan eigar på ein av eigedomane, vert stoda tidt ei onnor. Den nye eigaren vil kan henda ta til med ein driftsmåte som vanhøver med den skipnaden det er gjort avtale om. Då vert avtala straks eit meinhefte på eigedomen. Det same kan elles lett henda, jamvel om det ikkje har vore noko eigarskifte sidan avtala kom i stand: Den eine av partane kan t. d. få grunn til å leggja om drifta, så han treng å nytta den retten utkastet gjev honom til å krevja gjerde av grannen (jfr. § 7). Eller han lyt gå i gang med eit tiltak som gjer det turvande å ha høgare og tettare gjerde enn etter avtala.

Utvalet har difor kome til, at den no gjeldande regelen stort sett bør halda fram å gjelda — den at for lenger enn ei viss lovsett tid frametter bør grannane ikkje ha høve til å leggja band på eigedomane sine eller gjeva avkall på dei rettane grunneigaren tilkjem etter lova. I ei tid som vår — med så mange og store omskifte i driftsmåtane — er det viktigare enn før. Og noko nemnande

inngrep i den frie avtaleretten kan regelen ikkje vera. For ynskjer b e partane å halda fram som f r, er det inkje til hinder for at dei det gjer — med eller utan ny avtale.

Som ein ser er det sett to vilkår for at avtala kan falla bort: 1) At minst 10 år er lidne sidan avtala kom i stand, 2) at avtala deretter er oppsagd og oppseiingsfristen ute. Oppseiingsfristen kan vera så stutt som partane har vorte samde om, men kan ikkje på førehand setjast lenger enn eit år. Er ingen ting avtala om dette, skal fristen vera eit år. Dei som har gjort avtale etter å 2, kan såleis rekna trygt med at ho står ved lag 10 år + oppseiingsfristen. Det vil seia 11 år så framti ikkje stuttare frist er avtala.

Avtalefridomen etter denne paragrafen gjeld berre gjerdeskipnaden. Spørsmål som t. d. om partane kan velja skilddom i staden for skjøn etter å 14, lyt løysast etter ålmenne reglar.

Til å 3 (jfr. gjerdelova   7 i. f.).

Den noverande gjerdeskipnaden står ved lag til eit gjerdeskjøn (  14) har fastsett noko anna.

Som f r nemnt, har den noverande gjerdeskipnaden mellom eigedomane vel i dei fleste tilfelle heimelen sin i gjerdelova fr  1860.

Vert den avl yst av den her påtenkte, kan kven som vil av grannane krevja avgjort med skjøn om det skal verta nyskipnad med gjerdehaldet (   7 og 8, jfr.   14). Men så lenge inga skj nsavgjerd er teki, bør den til d  verande skipnaden stå ved lag, og difor få nytt greitt lovgrunnlag i staden for det som fell bort. I samsvar med dette er føremålet med   3 at den gamle skipnaden skal ha tydeleg lovheimel i overgangstida — som kan verta lang i sume tilfelle.

Mange stader der ingen av grannane har bruk for gjerde, kjem dei til å halda det uturvande å ha noko skjøn: Gjerda rotnar ned — eller er alt nedrotna —, og det er nærast utenkjeleg at nokon vil krevja oppattsetjing. D  synest grannane nok at det kan koma på eitt ut, anten det formelt er dei gamle gjerde-reglane som gjeld, eller dei nye.

Men der b e eller den eine av grannane har bruk for gjerde, vil nok i alle fall ein av dei snart krevja skjøn — anten til å få slutt på heile gjerdehaldsskyldnaden (jfr.   7), eller til å få sett ned sin part av gjerdehaldet (jfr.   8). Dette er berre som det skal vera, og reglane om skj nskostnaden er difor sette såleis at det ikkje skal falla nokor serutgift på den som krev skjønet (jfr.   16, andre stykket).

Der det ikkje er anna til deildemerke enn gjerdet som vert nedlagt, bør det straks sytast for å få sett rettelege deildemerke i markeskilet. Sj  elles jordskiftelova   100, jfr.   34. (Jfr. merknad til   4).

Til   4. (Inga tilsvarende føresegn i gjerdelova).

Forbod mot gjerde som er farlege. Forbod mot å setja gjerde såleis at dei skader eller løyner deildemerke.

At gjerde mot granneeigedom ikkje må vera såleis at det er farleg for folk eller husdyr, fylgjer av både politirettslege og grannerettslege grunnar og treng inga nærere grunngjeving. Denne regelen kan råka t. d. sume piggtr dgjerde.

Eit gjerde som er sett i bytelina mot grannen, gjev oftast god nok rettleiing om kvar den lina går. Ofte er det ikkje andre deildemerke. Men der så er, bør deildemerka heretter som f r vera heilage og freda, jfr. straffelova    188 og 396. — Føresegner om deildemerke kjem i eit anna kapitel.

Etter dette er det klårt at gjerda ikkje må setjast såleis at dei skader eller løyner bort dei rette deildemerka. Dette er serleg viktig når det gjeld steingardar.

Til å 5 (jfr. gjerdelova   14).

Grannegjerda må ikkje lagast eller vanstellast såleis at dei er til serleg ulempe eller lyte på granneeigedomene. Dei skal setjast i deildelina.

At gjerde i deildelina kan valda ymse små ulemper for grannen, er slikt ein lyt rekna med. Det kan t. d. stengja meir eller mindre for utsynet fr  glasnet hans, eller føra til at han får ei sn fonn i gardsvegen sin eller i tunet. Er ikkje desse ulempene uturvande eller uvanlege eller i strid med serlege retts-høve, gjer det ikkje gjerdet ulovleg. Det er slikt som grannar lyt tola av kvarandre. Men å laga eller vanstella gjerdet såleis at det valdar serlege lyte eller ulemper på annan manns eigedom, er i strid med god granneskap og bør vera forbode.

Forbodet her går berre på det som gjeld motst ytar-eigedomene — den står i ei serstode i denne samanhengen. Ein er merksam på at og dei andre eigedomane i grannelaget har krav på vern mot lyte eller ugagn av gjerdet. Men det vernet gjeld ikkje meir gjerde enn t. d. byggverk og andre tiltak og tilstellingar på annan manns grunn. Føresegnene om slikt høyrer til i dei ålmenne grannerettsreglane eller i offentlegrettslege føresegner, og er ikkje medtekne her.

Regelen i andre stykket om at grannegjerda skal setjast i deildelina og ikkje lenger inn på grannegrunden enn på eigen grunn, er i samsvar med nojeldande gjerdelov.

Likeins er høgstegrensa for kor mykje gjerdegrunn ein har rett til av grannegarden, på lag den same. Men denne siste føresegna kan det nok vera grunn til å setja spørsmålsteikn ved. Mønsteret er gjerdelova § 14, andre punktum. Når ein har teke inn denne regelen, er det for steingardane skuld. Steingardar kan i mange tilfelle vera lønsamaste gjerda, av di dei er varigare enn andre gjerde og mykje billegare å halda ved like. Og der det er vanskeleg å verta av med stein ifrå nybrot, kan det vera mykje om å gjera å få nytta han til gjerdevyrke. Dette var særleg viktig før i tida, då dei ikkje hadde anna enn handemakt og hest til bortføringa. Men på sume stader kan det nok ha sitt å seia enno.

Trass i desse grunnane er ein i stor tvil om regelen er tilrådeleg: At ein grunneigar skal kunna ta ei strime på opp til $\frac{1}{2}$ meter breidd av grannegrunden til å leggja stein på, er ikkje berre av det gode. Summe stader kan det nok tenkjast at slike gjerde ikkje tarv vera fullt så breie i botnen som ein heil meter. Men med dei krav til høgde og styrke som ein har i dag — og som det er meininga å halda oppe i alle fall for jordbruksgjerde (jfr. § 15, andre stykket) — er det ikkje mykje å spara inn på breidda. Skal ein i det heile ha regelen for steingardane skuld, lyt ein difor rekna at dei tek bort ei breidd på $\frac{1}{2}$ meter av granneeigedom.

Det som likevel gjer at ein nokolunde anke- laust kan gå med på regelen, er at etter § 18 i utkastet er det høve til å få sett forbod mot steingardar i kommunar der kommunestyret gjer vedtekt om det.

Til vern mot hekkar som breier seg meir enn 0,5 meter frå deildelina, kan grunneigaren truleg nytta regelen om greiner og røter som kjem inn på grannegrund. (Rt. 1955 side 33).

Til § 6. (Inga tilsvarande føresegn i gjerdelova).

Grunneigaren har rett til å ha gjerde mot grannen.

I sume tilfelle kan gjerdet som før nemnt føra med seg visse ulemper for grannen. Når då den no gjeldande ålmenne gjerdehaldstvangen vert avteken, fylgjer det ikkje lenger av seg sjølv at den eine grannen har rett til å setja gjerde i markeskilet mot den andre. Men utvalet meiner at det bør han ha, og § 6 skal då gjeva den positive lovheimelen som kan vera turvande.

Til § 7 (jfr. gjerdelova §§ 1, 2, 3, 6 og 14).

Vilkåra for gjerdehaldstvang. Mot hyttetuft i utmark og for ålmenning er det ingen gjerdehaldstvang.

Den nojeldande ålmenne gjerdeplikta er ikkje lenger til lette for jordbruket, men til ei tyngsle som det er eit sterkt ynskje om å koma bort frå. Dertil er ho i mange tilfelle ei sertyngsle på folk som ikkje driv jordbruk.

Denne paragrafen går difor ut på eit prinsippskifte.

Den nojeldande regelen er som nemnt (side 6) stort sett denne:

I innmark er det gjerdehaldstvang mellom eigedomane alle stader, så nær som i nokre få og lite viktige unnatakstilfelle. Det same gjeld i utmark, når der er gjerde frå før. — I utmark elles er det ikkje gjerdehaldstvang mellom eigedomane utan der nytta av gjerdehaldet er større enn kostnaden for dei baa. Om dette vil seia baa eigedomane kvar for seg, eller baa rekna under eitt har vore noko omstridt.

Etter utkastet vert prinsippet det motsette: Det skal ingen stad vera tvang til gjerdehald utan på dei vilkåra som er fastsett i § 7, fyrste stykket. Desse vilkåra er:

1. Det skal vera klårt at for baa eigedomane rekna under eitt, er nytta av gjerdehaldet større enn kostnaden.

2. Gjerdet skal vera til nytte for kvar serskild av eigedomane. (Likt med serskild eigedom er rekna samanhengande sameige- eller beiterettsområde, jfr. §§ 11, 12 og 13).

Med desse vilkåra i staden for dei som no gjeld, vert gjerdehaldstvangen førd inn under dei ålmenne rettsprinsipp som gjeld for andre tilhøve der det er juridisk tvang til å vera med på sams tiltak til sams nytte. Desse prinsippa er at tiltaket i seg sjølv skal vera samfunnsnyttig, og at den som vert tvinga, ikkje skal ha tap av det. Det er overgangen til den skipnaden som er sjølv prinsippskiftet.

Utkastet skil ikkje mellom innmark og utmark i denne samanhengen. Regelen vert den same over det heile, og tolleg nøye lik den som no gjeld for utmark der det ikkje er gjerde frå før.

Andre stykket av § 7 er om det heller sjeldne tilfellet, at vilkåra for gjerdehaldstvang elles er tilstades, men at lendet gjer det for vanskeleg å setja gjerdet i sjølv markeskilet. Der er t. d. ein bekk eller løk mellom eigedomane — eller ein veg, jfr. gjerdelova § 6. Her trengst det ein positiv regel om korleis det skal gjerast, når føresegna i § 5, andre stykket, såleis kjem på tverke for den gjerdeskip-

naden som elles skulle vera den tenlegaste. Dette same problemet har ein etter den no gjeldande gjerdelova. Der er det løyst på den måten at grannane er skyldige til å tola gjerdet heilt inne på sin grunn, men mot vederlag. Det er eit slag ekspropriasjon. Så viktig som gjerdehaldet var etter driftsmåtane i eldre tider, var vel den løysinga rimeleg og naturleg. Men med den mykje mindre vekt det vert lagt på gjerdehaldet no i tida, synest det vera liten grunn til å halda oppe ein slik ekspropriasjonsregel: Når det ein sjeldan gong er så mykje om å gjera for den eine grannen å få tvinga den andre med på gjerdehald i eit såvore tilfelle, bør han kunna tola gjerdet på sin eigen grunn. Kostar det honom så mykje at det vert urimeleg, kan skjønet jamna på mishøvet, jfr. § 8, fyrste stykket. — No kan lendet tenkjast vera såleis at det vert billegare å ha gjerdet på den andre sida. I så fall står motparten seg på å ta det inne på sin eigedom, og vil samtykkja i den skipnaden, så framt han ikkje har avgjerande grunnar imot det. Men har han slike avgjerande grunnar, bør han ikkje tvingast til noko som strider mot regelen i § 5.

Gjerdelova § 6 har ei serføresegn om gjerdeplikta mellom eigedomar som er skilde med veg. Ho knyter seg til regelen om den ålmenne gjerdeplikta. Når den fell bort, vert det ikkje lenger bruk for nokor slik serføresegn.

Gjerdelova frå 1860 er — som før nemnt — i hovudsaka ei jordbrukslov. I kjøpstadene gjeld ho berre der det er hage, åker, eng eller «open mark» (§ 42). Etter utkastet vert dette annleis, og føresegnene om gjerdehaldstvang vert prinsipielt dei same for land og by. Men den nytta som skal vera avgjerande for spørsmålet om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling, vert vel stort sett noko anna i byane enn på landet. Serleg omsynet til utsyn og utsjånad får mykje meir å seia i byen, og trongen til vern mot innsyn og inntrengjing gjer seg gjeldande på ein heilt annan måte. Om dette viser ein til det som er sagt på side 13—14.

Det kan tenkjast at desse slag nytte stort sett vert noko vanskelegare å vega mot kvarandre enn dei ein lyt rekna med i jordbruksløve. Dette vil då truleg føra til at ved skjøen etter § 14 jfr. § 8 vert det mindre og færre avvik frå regelen om at kvar granne tek halvt gjerdehald.

Nest siste stykket av § 7 er ei serføresegn for hyttetufter i utmark.

«Hytter» av det slaget som no er så vanlege, er eit heller nytt innslag i samfunnslivet, og har skapt problem som var ukjende

og utenkte for ein mannsalder sidan. Det er eitt av desse problema — fylgjene for utnyttinga av utmarkbeita — utvalet her gjer framlegg om å løysa med denne føresegna saman med ein tilsvarande paragraf i kapitlet om ansvaret for visse slag husdyr. Løysinga kan på sine stader verta avgjerande for granneveskapen mellom hytteeigarane og bygdefolket.

I fjell og utmark elles er det framleis det vanlege mange stader at kyrne går på beite utan hjuring eller stendig tilsyn. Dette kan la seg gjera av di der ikkje finst noko som dyra kan gjera nemnande skade på. Men kjem det hytter i slike strok, kjem den driftsmåten i ei anna stode: I fall dyreansvaret skal vera det same her som nede i bygda, kan vågnaden for dyrehaldaren, og utgiftene til gjæting og gjerdning lett gjera utmarkbeitet ulønsamt og verdlaust for mange. Fylgja av dette vart då snart den, at hyttetufter ikkje var å få kjøpt for rimelege prisar — og at den utmarkeigaren som selde, vart ille sedd mellom dei andre.

Når hyttene ikkje alt har verka som her nemnt, kjem det visseleg av at dei aller fleste hytteeigarane sjølve syter for forsvarlege gjerde der det trengst. Ofte er vel tuftene selde på det vilkåret, at kjøparen skal ha gjerdehaldet sjølv. Men anten slikt vilkår er sett eller ei, plar hytteeigarane ha hugnad av å stella fint kring hytta si, og oftast set dei mykje gildare gjerde enn grannen bør ha krav på. Dette er visseleg den skipnaden som alle partar er best tente med, og utvalet er difor kome til at han bør lovfestast.

Framlegget frå Beitekomitéen frå 1935 har om lag tilsvarande regel om hyttetufter. Men etter det framlegget skal same regelen gjelda i innmark, og likeins for «hustomt, have, sports plass, grube, industri og lignende anlegg». Etter utkastet er det ingen grunn til å ha nokor serføresegn med slik einseitig regel for desse andre tilfella: Både vilkåra for gjerdehaldstvang (§ 7) og kostnadsdelingsregelen (§ 8) gjev vonleg godt nok vern til båe sider.

I gjerdelova § 3 er det sett opp 4 serføresegner om tilfelle då «gjerdeplikt bortfalder»: Det er unnatak frå regelen om ålmenn gjerdehaldstvang. Etter utkastet skal det ikkje vera nokon slik ålmenn gjerdehaldstvang. Då har ein ikkje bruk for dei tre fyrste av dei unnataka. Det fjerde gjeld ålmenning, og det held utvalet oppe. Alle dagar har det vore så at den som bygde i ålmenning, laut halda gjerde sjølv, men han hadde jamnast og gjerdefangsrett i ålmenningen. Utvalet kjenner ikkje til at det har vorte klaga over den skipnaden.

Når det ikkje skal vera ålmenn gjerde-
haldstvang, trengst ikkje føresegna i gjerde-
lova § 14, siste punktum, heller.

I denne paragrafen og sume av dei som
kjem etter, nyttar utkastet nemningane
gjerdehald, gjerdehaldsskyldnad, gjer-
dehaldstvang. Denne seiemåten er vald av di
ordet «gjerdehald» femner om både nyopp-
setjing, oppattsetjing, istandsetjing (vøling)
og vanleg vedlikehald (samanlikn: gjerde-
lova § 1, andre stykket).

Nemninga «hytte» er nytta under noko
tvil: Ordet er ikkje eintydig, og den nye
tydinga det har fått i dei par siste manns-
aldrane, har nok ikkje fest seg alle stader.
Men etter samanhengen er vel meininga så
tydeleg, at det truleg ikkje kan vera fare for
tolkingsvanskar.

*Til § 8 (jfr. gjerdelova § 7, fyrste og andre
stykke).*

Gjerdehaldsdeling. Prinsippet.

Der det vert fastsett at det skal vera gjerde-
haldstvang mellom eigedomane, lyt det og
avgjerast kor stor part av gjerdehaldet kvar
av dei skal ha: Det må såleis ei gjerdehalds-
deling til. Det er den delinga § 8 gjev heime-
len for og reglane om.

Ein kan seia det så at § 7 set dei ålmenne
vilkåra for gjerdehaldstvangen, og § 8 fastset
så korleis gjerdehaldet skal delast der desse
vilkåra er tilstades. Desse reglane heng så
nær saman at ingen av dei kan tenkjast gjen-
nomført utan den andre. Det vil seia at den
gamle delingsmåten ikkje kan semjast med
det nye prinsippet for gjerdehaldstvangen.
Heile delinga får eit anna grunnlag.

Så lenge grunnlaget for delinga er at kvar
av grannane har skyldnad til å halda gjerde
mot den andre, fylgjer det av seg sjølv, at
der det ikkje er positiv heimel for noko anna,
lyt dei ta kvar sin halvpart av gjerdehaldet,
d. e. av tyngsla eller kostnaden. Dette er då
og den noko nær unnataksfrie regelen så langt
den ålmenne gjerdeplikta gjeld etter den no-
verande gjerdelova.

Etter utkastet vert nytta for kvar av
eigedomane det einaste grunnlaget for gjer-
dehaldstvang. Dermed vert den same nytta
og det einaste grunnlaget for kostnads-
delinga. Det vil seia at ein ikkje har noko
anna delingsprinsipp å byggja på her enn i
dei andre tilfelle då det er lovsett tvang
til å vera med på sams tiltak til sams nytte.
Jfr. utgiftsdelingsregelen i t. d. jordlova frå
1928 §§ 57, 58 og 65 (sjå no jordlova frå

18. mars 1955 §§ 31, 32 og 38), vassdragslova
§ 31 nr. 2 og § 64 og jordskiftelova § 75.

I samsvar med dette kunne fyrste stykket
av § 8 lyda t. d. såleis: «Der det er gjerde-
haldstvang etter § 7, skal gjerdehaldet bytast
mellom grannane i høve til den nytta kvar
av dei har av gjerdet.» Når regelen i staden
er forma noko annleis, er det ikkje av prin-
sipielle, men av retts tekniske grunnar: Av om-
syn til dei serlege skjønsvanskar som kan
gjera seg gjeldande. Dei nytteverknadene som
skal leggjast til grunn for utlikninga, er så
mange og av så ulike slag, at det i sume
tilfelle vert sers vanskeleg å finna eit bruke-
leg sams mål eller grunnlag for samanlik-
ninga mellom dei. Dette kunne lett føra til
at skjønsvavgjerdene kom til å gå på slump
eller etter godtykke, og at like tilfelle fekk
ulik avgjerd.

På den andre sida meiner utvalet, at med
vilkåret om at kostnaden ikkje må vera større
for nokon av partane enn den nytta han får
av gjerdet, kan ikkje skjønsvutfallet koma ser-
leg langt ifrå det rette. Og når så skjønnet
attpå har tilføre til å jamna på mishøve som
enno kan visa seg, skulle ein tru at i røynda
fører denne regelen til likså rettvise avgjerdar
som den teoretisk rette.

Føresegna i andre stykket av denne para-
graf er ny i utkastet. Ho er mynta på til-
felle som lett kjem opp når lova ikkje lenger
skal gjelda berre jordbruksgjerde, men og
t. d. gjerdet mellom hagen åt ein rik villa-
eigar og tufta åt ein småkårsmannt ved sida,
eller mellom ein tennisplass og eit kultur-
beite.

Etter lova frå 1860 — og frå gammalt — er
gjerdehaldsdeling alltid deling in natura. Det
vil seia at grannane får kvar sitt stykke av
lina å halda gjerde på.

Mellom jordbrukseigedomar og i tider med
naturalhushald, var dette visseleg den natur-
lege og tenlegaste regelen. I vår tid har
naturalhushaldet mykje mindre å seia enn
før. I staden har skiftingane i pengeverdet
no vorte ein sterk grunn til å halda fast
på den gamle delingsmåten. Men serleg i
byane og mellom andre eigedomar enn bonde-
gardar, kan pengedeling eller oppgjerd med
pengetilskot ha mest for seg i sume tilfelle.

Ut ifrå desse synsmåtane er utkastet bygt
på at naturaldeling skal vera det prinsipielle,
men med høve til unnatak (§ 10). I alle til-
felle er det kostnadsdeling etter prinsippet
for sams tiltak til sams nytte.

Ved naturaldeling vert det alltid minst to
serskilte skjønsspørsmål å tenkja gjennom
før ein kjem fram til avgjerd: 1) Kor stor
part av kostnaden skal kvar av grannane ha?

2) Kor langt skal gjerdestykket hans vera for at det skal svara til den parten av kostnaden? — Der tilhøva er like etter heile gjerdehaldslina, er det siste spørsmålet så greitt at det kan løysast med reguladetri. Der tilhøva ikkje er like, kan det verta vanskeleg nok (jfr. § 9, andre punktum).

Nokor føresegn som i gjerdelova § 10 om lutdraging er ikkje teke inn i utkastet. Den måten er lite brukeleg no — og med den nye delingsregelen høver han ikkje.

Til § 9. (Første punktum: Innkje tilsvarende i gjerdelova. Andre punktum: jfr. gjerdelova § 10, andre punktum, og § 15, første og andre punktum).

Framhald om gjerdehaldsdelinga. Einskildføresegner.

Serleg i byar og tettgrender er det stundom sett hus eller andre byggverk så tett inn til markeskilet, at der ikkje vert bruk for eller rom til gjerde mellom eigedomane på det stykket av bytelina. Byggverket gjer teneste for gjerde.

Det spørsmålet kjem då opp, om den grannen som har bygt såleis, skal reknast for å ha oppfylt gjerdehaldsskyldnaden sin så langt byggverket hans gjer teneste i staden for gjerde. I så fall laut det koma honom åleine tilgode ved delinga, såleis at det kom til frådrag serskilt i hans part av gjerdehaldet. Spørsmålet har vore oppe i Norges Hus-eierforbund, som har drøft det i ei utgreiing og kome med eit lovframlegg om dette og andre gjerdespørsmål (sjå framanfor s. 9—10). På side 11 i den utgreiinga heiter det:

«Et spørsmål som er særlig praktisk for byeieendomme, er hvorvidt hus skal regnes for gjerde, når en av de tilstøtende tomter er bebygget til grenselinjen langs en del av denne. Tilfellet vil være særdeles hyppig. Det kunde da tenkes at den eier som har hus langs grenselinjen for en halvpart eller mer av lengden, vilde møte den annen med den innsigelse at gjerdeplikten for hans vedkommende var oppfylt, idet huset var gjerde godt nok. Imidlertid vil det alltid være en tilfældighet om tilstøtende eiendomme er bebygget nettopp i grenselinjen. Med hensyn til gjerdeplikten bør dette ikke spille noen rolle. Den grenselinje som blir å fordele mellom de gjerdepliktige naboer må være den fri grenselinje, uansett om en del av grensen for øvrig er bebygget.»

Utvalet er stort sett samd i dei synsmåtane som her er haldne fram, og har lagt dei til grunn for regelen i § 9, første punktum.

Eit par døme kan visa korleis den regelen kjem til å verka:

Døme 1. Bytelina mellom eigedomane A og B er 50 meter i alt. Tilhøva er like etter heile lina, og baa eigedomane har like stor nytte

av å ha gjerde. A har bygt eit 10 meter langt hus som i heile si lengd gjer teneste i staden for gjerde i markeskilet.

Etter § 9 får A ikkje noko serfrådrag for dei 10 metrane. For dei vert ikkje medrekna i den gjerdelengda som skal delast. Dvs. at det vert 40 meter gjerde i alt, og av dei får A og B 20 meter kvar. Det fylgjer av denne løysinga at i fall A vil riva huset om ei tid, så står det honom fritt, og han har ingen skyldnad til å setja gjerde i staden. For delinga galdt ikkje meir enn dei 40 metrane. Vert huset rive, kan då kvar av grannane krevja skjønnsavgjerd for dei gardlause 10 metrane. I praksis vil det helst føra til nydeling over heile lengda, av di det vel er om å gjera for baa å få gjerdehaldet i eitt stykke.

Døme 2. Same byteline og tilhøve i det heile, men ingen av grannane har enno bygt noko som kan gjera teneste i staden for gjerde i markeskilet.

Her lyt avgjerda gå ut på at kvar av grannane får 25 meter gjerdehald. I fall ein av dei då seinare vil setja eit hus såleis som nemnt i første dømet, står det honom fritt. For gjerdeskjønnsavgjerda var ikkje noko byggjeforbod, og når huset gjer teneste i staden for gjerde, så er gjerdehaldsskyldnaden oppfylt på det stykket. Her er avgjerd alt teke for heile bytelina, og bygginga kan ikkje gjeva den andre grannen rett til å krevja ny deling før vilkåret etter § 14, andre stykket, er til stades. Men krev han ny deling når tida er komi, får han nedsett gjerdehaldet sitt med 5 meter, om tilhøva elles er dei same som før.

Andre punktum av § 9 svarar etter innhaldet til gjerdelova § 10 andre punktum og § 15 første punktum. Etter prinsippet for delinga er regelen i grunnen sjølvsgd. Han er teken med for å gjera det tydeleg at det ikkje er lengda i meter, men tyngsla, kostnaden, som skal delast i høve til nytta.

Til § 10 (jfr. gjerdelova § 15, andre punktum).

I staden for naturaldeling kan skjønet ta avgjerd om andre delings- eller oppgjerdsmåtar.

Som nemnt i merknaden til § 8 kan det vera tilfelle då deling in natura ikkje er det tenlegaste. I § 10 er det difor gjeve heimel for skjønet til å gjera dei unnatak som det held ynskjelege. Ein går ut ifrå at skjønet her vil leggja stor vekt på det partane sjølve meiner om ein unnataksskipnad, og at det syter for det som trengst til trygd for rett oppfylling frå baa sider.

I tilfelle då den eine skal ha gjerdehaldet åleine mot tilskot frå den andre, kan det stundom vera greiast med ein eingongssum for heile 15-års-bolken (jfr. § 14, andre stykket).

Til § 11 (jfr. gjerdelova §§ 5, 17, siste stykket, 19 og 20).

Gjerdehaldet når ein annan enn eigaren brukar eige-
domen.

Når eigaren sjølv brukar eige-
domen, er det ingen annan enn han til å svara for gjerde-
haldet mot grannane, eller til å gjera gjerde-
haldsansvar gjeldande mot dei.

Men når eigaren er ein og brukaren ein
annan, er ingen av dei sjølvskrivne til å vera
målsmann for eige-
domen andsynes grannane. I slike tilfelle er det visseleg best for alle
partar å ha ein positiv lovregel, så dei kan
vita kva og kven dei har å halda seg til.

Utkastet er bygt på den tankegangen, at
når det gjeld gjerdehaldet, så er brukaren
den næraste til å ha dei krav og skyldnader
som den daglege drifta på eige-
domen fører med seg. Gjeld det derimot spørsmål om den
varige gjerdeskipnaden — rettsstoda for eige-
domen i framtida — er det eigaren som skal
ha det avgjerande ordet. Når siste punktum
i andre stykket av paragrafen likevel legg
eit band på eigaren i dette spørsmålet, er det
av di at eit skjøn kan slå til baa kantar:
Kravet om gjerdeskjøn kan føra til avgjerd
som er til skade for eige-
domen i staden for
vinning. Det kunne koma til å råka brukaren
og. Vil då eigaren ta den vågnaden, bør han
difor anten ha samtykke av brukaren eller
bia til han får fritt rådvælde over eige-
domen sin. — Her lyt ein elles vera merksam på,
at som oftast ligg det ei serleg avtale til
grunn for rettshøvet mellom eigar og brukar.
Inneheld den avtala noko som fører til ei
onnor løysing enn reglane i denne para-
grafan, er det avtala som vert avgjerande
for rettshøvet mellom dei. Nærare lovreglar
om rettshøvet mellom eigar og brukar, høyrer
ikkje til i dette kapitlet. Føresegnar som t. d.
andre og fjerde punktum i gjerdelova § 19
er difor ikkje medtekne i utkastet.

Etter den no gjeldande lova (gjerdelova
§ 19) er eigar og brukar solidaransvar-
lege andsynes grannane for at gjerda vert
haldne i lovleg stand. Nokor tilsvarende dob-
beltrygd for gjerdehaldskrav gjev utkastet
ikkje. No i tida er ikkje slike krav så viktige
at det er grunn til å tryggja dei med solidar-
ansvar. Og med dei strenge tvangsfullførings-
reglane (jfr. § 17) har grannane likså god
trygd for oppfylling når det gjeld gjerdehalds-

krav som når det gjeld andre vanlege krav
og oppgjer i rettslivet.

Etter siste stykket i denne paragrafen er
beiterettshavar jamstelt med brukar.

Utkastet definerer ikkje ordet «bruka». Her
bør domstolane stå mest mogeleg fritt. Heller
ikkje den noverande gjerdelova som har til-
svarende skiljing mellom eigar og brukar,
gjev nokon definisjon. Ein kan ikkje sjå at
dette har valda nemnande vanskar.

For vedlikehaldet gjeld føresegnene i denne
paragrafen jamvel i reint stuttvarige bruks-
og beiterettshøve. For spørsmåla etter §§ 7
og 8 er det derimot klårt at desse føreseg-
nene ikkje får noko å seia utan i dei tilfelle
då bruks- eller beiteretten skal koma til å
vara noko tid frametter.

Til § 12 (jfr. gjerdelova § 8).

Serreglar for grunnstykket
som ligg i jordsameige.

Emnet for denne paragrafen er det same
som i gjerdelova § 8, og løysingane er prin-
sipielt dei same. Sumt av det som kjem inn
under a, c og d i gjerdelova § 8, høver det
lovteknisk best å ha i kapitlet om jordsam-
eige.

Nokor føresegn om «teighytte» er ikkje
turvande lenger.

*Til § 13. (Inga tilsvarende føresegn i
nogjeldande gjerdelov).*

Sams beiterettsområde.

Denne paragrafen gjeld område for sam-
beite der det ikkje er eige-
domsretten, men
beiteretten som er sams. Etter utkastet er
serskilt beiterettsområde rekna likt med
sjølvstendig jordbrukseige-
dom (§ 15 siste
punktum).

For samarbeitarane i slike tilfelle bør gjerde-
haldsreglane vera dei same som for sam-
eigarar, og utkastet går difor ut på at dei
skal koma inn under føresegnene i § 12, fyrste
og andre stykket. Men sidan det her ikkje er
noko sameiegehøve å gå ut ifrå, trengst det
ein serskild regel om delingsgrunnlaget for
gjerdehaldsskyldnaden dei imellom. Utvalet
er kome til at det rettaste må vera å leggja
dyretalet til grunn for utlikninga — ikkje
dyretalet på eit visst tidspunkt, men det
som kvar av beiterettshavarane til vanleg
har på beitet.

Etter ordlyden tek utkastet og med det til-
fellet at grunneigaren sjølv har rett til å ha
beitedyr på området saman med dei som
berre har beiterett der. I fall ikkje noko anna
er avtala eller fylgjer av serlege rettshøve,
er det rimeleg at eigaren då er med på gjer-

dehaldet etter same reglar som hine. Med denne paragrafen får ein såleis positiv løysing på eit spørsmål som tidlegare har valda tvil og vanskar, jfr. høgsterettsdom i Rt. 1903 side 117.

Til § 14 (jfr. gjerdelova §§ 2, 7, 8 c, 9, 10, 12, 15, 18, 19 og 20).

Rettagangsmåten i gjerdehaldssaker.

Som før nemnt (side 15) har utvalet kome til, at alle saker om gjerdehald bør avgjerast med gjerdeskjøn — og § 14, fyrste stykket, skal vera lovheimelen for den skipnaden, jfr. skjønsløva § 4.

Ein reknar med at der det er nokor rimeleg von om eit rettferdig forlik, vil skjønstyraren fyrst og fremst freista å få partane forlikte (tvistemålslova § 99, jfr. skjønsløva § 2).

Spørsmålet om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling står i ei serstode på den måten at det ikkje kan avgjerast ein gong for alle: Driftsmåtar, synsmåtar og tilhøva elles skifter frå tid til tid, og det som er ein rimeleg og god skipnad på avgjeringstida, kan ha vorte reint uhøveleg når nokre år har gått. Avgjersla lyt difor vera berre for eit visst årsmål. Utvalet er kome til at 15 år kan vera høveleg. Det reknar med at på lag så lang tid plar eit vanleg gjerde vara utan nokon stor påkostnad. Tilsvarande frist for privat avtale er 10 år (§ 2). Det kan høva at ei judisiell avgjerd som denne står ved lag noko lenger, når ikkje eigedomsdeling kjem imellom.

Til § 15 (jfr. gjerdelova §§ 12, 13 og 16).

Skjønet avgjer korleis gjerda skal vera. Serreglar for avgjerdene om jordbruksgjerde.

I dei tilfelle då skjønnet kjem til at der er gjerdehaldsskyldnad, tek det turvande avgjerder om korleis gjerdet skal vera. Dette gjeld liksåvel jordbruksgjerde som andre gjerde. Men for jordbruksgjerde er reglane i andre stykket (om styrke, høgd, tettleik og årstid) bindande. Sidan alle gjerdehaldssaker får si avgjerd i slikt skjøn (jfr. § 14), gjeld føresegna her likeins anten gjerdehaldsskyldnaden fylgjer av tvang etter § 7 eller har annan heimel. Men i siste fall kan sjølve heimelen vera avgjerande for korleis gjerdet skal vera. Slikt direktiv er då bindande så framtil det ikkje går ut på noko ulovleg eller meiningslaust.

For gjerde elles står skjønnet fritt, men skal mest mogeleg retta seg etter det grannane ynskjer, og etter skikk og bruk på staden.

At avgjerda ikkje må strida mot lov eller lovlege vedtekter, er vel klart nok utan særskild påpeiking i denne paragrafen.

Det er berre «turvande avgjerder» skjønnet skal ta. Er det t. d. berre delingsvanskane — eller spørsmålet om gjerdehaldstvang og ikkje noko anna — partane vil ha løyst, er det til vanleg ikkje turvande å ta avgjerd om korleis gjerdet skal vera. Den sida av saka vil partane då greia opp med sjølve, og det er det ingen grunn til å nekta dei (jfr. tvistemålslova § 85). Viser det seg seinare, at dei ikkje greier å koma til liks om korleis gjerdet skal vera, kan det føra til ny sak etter § 14, fyrste stykket.

Det er berre «mest mogeleg» skjønnet skal retta seg etter det partane sjølve ynskjer, og etter skikk og bruk på staden. Heilt ut let ikkje det seg gjera utan når partane ynskjer heilt likt — og ynskja deira er i samsvar med skikken og bruken. Men endå i slike tilfelle er det skjønnet som har avgjersla: Det kan ikkje gå med på noko som er ulovleg. Og jamvel om det partane ynskjer, ikkje strider mot lov eller gode seder, så kan det vera så tåpeleg eller uhøveleg at skjønnet ikkje bør låna bort namnet sitt til det. Er partane same om noko slikt, og vil dei ha sett sin vilje igjennom, lyt dei dra saka tilbake frå skjønnet og greia opp på eiga hand, jfr. § 2.

Regelen om at skjønnet fastset korleis gjerdet skal vera, er ny i utkastet. Han er turvande av di lova skal gjelda grannegjerde av alle slag og for alle tilhøve.

Men for jordbruksgjerde er den nye regelen korkje tenleg eller turvande. Her er dei nogjeldande lovsette krava til styrke, høgd og tettleik vel innarbeidde og gjennomprøvde — og så tenlege til føremålet sitt, at korkje lovgjevar eller gjerdeskjøn bør rupla med dei. I andre stykket av paragrafen har ein difor teke inn den regelen som no står i gjerdelova § 13, fyrste punktum, og gjort han bindande for skjønnet. Sameleis skal regelen om kva tid på året jordbruksgjerda skal haldast i lovleg stand vera bindande for skjønnet. Dette siste spørsmålet heng uskiljande saman med avgjerdene etter § 18 c og grip såleis vidare enn til partane i den einskilde gjerdesaka.

Til § 16. (Fyrste stykket: jfr. gjerdelova §§ 41 og 42 a. Andre stykket: jfr. gjerdelova § 2, siste punktum).

Gjerdeskjøn er rettsleg skjøn, eller lensmannsskjøn. Reglar om sakskostnaden.

Fyrste stykket i paragrafen samstavar med det som no gjeld om gjerdeskjøn.

Skjøn om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling trengst i alle tilfelle til å koma over frå den ålmenne gjerdehaldsskyldnaden til den skipnaden som etter utkastet skal setjast i staden. Av den grunn bør det ikkje vera nokon serkostnad for den av grannane som krev slikt skjøn. I samsvar med dette går utkastet her ut på at kostnaden med slike skjøn bør liknast ut på partane etter den nytta kvar av dei har av gjerdehaldet. Men denne regelen er ikkje unnataksfri: Fer t. d. den eine parten urimeleg eller misleg fram ved skjønnet, eller gjer han vanskar som fører til tarvlaus auke i utgiftene, skal skjønnet ha høve til å la honom få tilsvarende større part av skjønnskostnaden.

Sidan skjønnsføreaving skal verta den faste rettargangsmåten i alle gjerdesaker, lyt elles reglane om sakskostnaden vera her som i andre tvistemålsaker.

Etter det som er fastsett i § 17, skal gjerdeskjønnsavgjerdene vera tvangsgrunnlag. Dette set serlege krav til bokførsla: Det lyt seiast korleis skipnaden skal vera, så tydeleg og fullstendig at skjønnsbokutskrifta gjev nok rettleiing for nåmsmannen i fall tvangsfullføring vert turvande. Jfr. skjønnslova § 22 og tvistemålslova § 146.

Til § 17 (jfr. gjerdelova § 18).

Tvangsfullføringa i gjerdehaldssaker.

Etter den rettargangsskipnaden som er fastsett i § 14, fyrste stykket, vert ei skjønnsavgjerd det same som ein dom. Dermed er det noko nær sjølvsaft at skjønnsavgjerdene lyt vera tvangsgrunnlag og formast med dette for auga.

Ein dom kan ikkje fullførast før han er rettskraftig, jfr. tvangsfullføringslova § 4, og i gjerdesaker er det ofte viktig å få sett avgjerdene i verk så snart som mogeleg. Av den grunn går utkastet ut på at skjønnsavgjerdene skal vera tvangsgrunnlag på same måten som orskurdar. Det vil seia at dei kan setjast i verk så snart det er gjeve lovleg tilseiing. Frå den regelen gjeld dei unnatak som fylgjer av tvangsfullføringslova § 8, andre stykket, jfr. § 5.

Det som skal setjast i verk etter ei gjerdeskjønnsavgjerd, kan vera pengeutreiing (saks-kostnad, skadebot, tilskot etter § 10 og vel anna). For slike pengeoppgjerdar gjeld føresegnene i tvangsfullføringslova utan serreglar av noko slag. Men ofte kan avgjerda gå ut på skyldnader av det slaget som går inn under tvangsfullføringslova § 237, slikt som nyoppsetjing, oppattsetjing eller istandsetjing av gjerde, eller riving av ulovleg gjerde, eller

borttaking av ting som stengjer for retten til gjerding etter § 6. For dette slag tilfelle gjev § 17, siste stykket, ein serregel: Vedtak om fullmakt til å setja bort arbeidet på kostnaden åt den saksøkte skal høyra under nåmsmannen i staden for under nåmsretten. Føremålet med denne serregelen er å gjera tvangsfullføringa snøggare og billegare.

Til § 18 (jfr. gjerdelova § 13, andre stykket).

Kommunale vedtekter.

Denne paragrafen gjev lovheimel til kommunale vedtekter for slike avgjerdar som det ikkje høver å taka for heile landet under eitt.

Etter a) kan slik vedtekt både setja forbod mot visse slag gjerde og gjeva føresegner om korleis gjerda mot granneeigedom skal vera. Nokon grei skilnad mellom såvorne forbod og føresegner er det elles ikkje, av di påbod om korleis gjerda skal vera, samstundes vert eit forbod mot gjerde som er i strid med påbodet.

Forboda vert vel helst nytta mot piggråd-gjerde, steingardar, levande hegn og andre slike gjerde og gjerdevyrke som av ein eller annan grunn kan vera uynskte der i heradet eller byen.

Føresegner om korleis gjerda skal vera, vert det vel helst bruk for i tettbygde strok, der det av venleiksomsyn eller andre grunnar er ynskjeleg å ha gjerda mest mogeleg like eller einslaga. Bygningslova (§ 148) har ein tilsvarende regel. Der den er gjort gjeldande får difor regelen her liten sjølvstendig verknad.

Føresegna under b) gjeld berre jordbruks-gjerde og svarar i hovudsaka til regelen i gjerdelova § 13, andre stykket.

Regelen under c) gjeld og berre jordbruks-gjerde. Han tener til utfylling av § 15, andre stykket, i utkastet og svarar nærast til gjerdelova § 16. Skilnaden frå den no gjeldande regelen er den, at etter utkastet spørst det ikkje om jorda er klaka (frosen) eller ei, men berre om når ho er tenleg til beiting. Kva tid det er, vert fastsett med kommunal vedtekt etter tilhøva i den einskilde kommunen, mot at det no er fastsett same tid for heile landet (frå 30. april til 14. oktober).

Utvalet går ut ifrå at der det er jordstyre, vert det rådspurt før kommunestyret tek avgjerd om vedtekter etter denne paragrafen.

Til § 19.

Overgangsføresegner.

Oppseiingsfristen etter § 2 i utkastet gjeld berre dei avtalene som får sin heimel i den

paragrafen og såleis ikkje dei som er gjorde føre lovskiftet. Av desse siste står dei som er nyare enn 10 år, framleis ved lag når den nye lova tek til å gjelda. Av den grunn bør fristreglane i gjerdelova § 17 stå ved lag til tiårsdagen etter at den nye lova har teke til å gjelda.

VII. Framlegg om grannegjerde.

§ 1.

Føresegnene i dette kapitlet gjeld berre når ikkje anna fylgjer av serlege rettshøve eller av avtale etter § 2.

Gjerdehald ved offentleg veg og jarnveg går ikkje inn under dette kapitlet.

§ 2.

Grannar kan avtala annan gjerdeskipnad mellom eigedomane sine enn den som er fastsett i dette kapitlet. Slik skipnad må ikkje strida mot § 4 eller mot lovlege vedtekter.

Når minst 10 år er lidne, kan avtala seiast opp. Oppseiingsfristen er eit år, om ikkje stuttare frist er avtala. Føresegnene i dette stykket gjeld ikkje gjerdeskipnad som vert avtala i samband med at del av eigedom vert fråskild til bruk eller eige.

§ 3.

Den gjerdeskipnaden som er mellom eigedomane, når denne lova tek til å gjelda, står ved lag så lenge ikkje anna er fastsett i gjerdeskjøn eller på annan måte.

§ 4.

Grannegjerda skal vera såleis laga og vedlikehaldne at dei ikkje er farlege for folk eller husdyr.

Dei må ikkje gjerast såleis at dei løyner bort eller skader noko deildemerke.

§ 5.

Grannegjerda skal vera såleis laga og vedlikehaldne, at dei ikkje er til serlege ulemper eller lyte på granneeigedomen.

Dei skal setjast i deildelina, ikkje lenger inn på grannegrunden enn på eigen grunn, og ikkje lenger inn enn 0,50 meter. Denne føresegna råkar ikkje steingard som lovleg står lenger inne på grannegrund når denne lova tek til å gjelda.

§ 6.

Granne har rett til å ha gjerde mot granneeigedom når han kostar det sjølv.

§ 7.

Der grannegjerde er til nytte for eigedomane kvar for seg, kan granne krevja gjerdehald av granne, så fram det er klårt at samanlagt for baa eigedomane er nytta av gjerdehaldet større enn kostnaden.

Om det er for vanskeleg å ha gjerde i deildelina, tek ikkje det nokon av grannane fri frå gjerdehaldstvangen, i fall den andre grannen byd seg til å ha gjerdet inne på sin grunn.

Mot hyttetuft i utmark har utmarkeigaren ingen skyldnad til å halda gjerde.

I deildelina mot ålmenning er det ingen gjerdehaldstvang.

§ 8.

Der det er gjerdehaldstvang etter § 7, ber kvar av grannane sin halvpart av gjerdehaldet, men ingen så stor part at kostnaden vert større enn nytta. Der denne delingsmåten kom til å verka urimeleg, kan gjerdeskjønnet jamna på mishøvet.

Vil den eine grannen ha dyrare gjerde enn den andre har skyldnad til å vera med på, har han rett til det mot at han tek på seg meirkostnaden sjølv.

§ 9.

Hus eller anna byggverk som står såleis, at det gjer teneste i staden for grannegjerde, vert ikkje medrekna i den gjerdelengda som skal delast. Der lende, grindhald eller andre tilhøve gjer gjerdehaldet dyrare på det eine stykket enn på det andre, skal skilnaden jamnast ut med avstyting i lengda eller på annan måte som skjønnet fastset.

§ 10.

Der det er tenlegast så, kan gjerdeskjønnet ta avgjerd om at grannane skal ha heile eller noko av gjerdehaldet i lag, eller at den eine skal ha det heile åleine mot at den andre yter honom tilskot som skjønnet fastset.

§ 11.

Der ein annan enn eigaren brukar eigedomen eller eit serskilt stykke, er det brukaren som svarar for gjerdehaldet andsynes grannane og har retten til å krevja lovleg gjerdehald frå deira side.

Krav om skjøn som nemnt i § 14, andre stykket, lyt reisast mot både eigar og brukar. Krav om slikt skjøn mot granne kan ikkje eigaren reisa utan samtykke av brukaren.

Der ein annan enn eigaren har beiteretten på eit serskilt stykke, eller heile eigedomen, vert beiterettshavaren rekna for brukar.

§ 12.

For sameige-område er retten og skyldnaden til gjerdehald utetter som om det var berre einn eigedom, jamvel om det høyrer til eller er samansett av to eller fleire eigedomar.

Har ikkje luthavarane kvar sitt tydeleg fastsette gjerdehaldsstykke, er dei ansvarlege ein for alle og alle for ein.

Segimellom er dei skyldige til å bera så mykje av gjerdehaldet, at det svarar til den parten kvar av dei har i sameiga. I jordsameige har kvar luthavar krav på å få sitt gjerdehaldsstykke fastsett med skjøn etter § 14.

§ 13.

For serskilt område der to eller fleire som ikkje er sameigarar, har rett til beite, gjeld fyrste og andre stykket i § 12 på tilsvarende måte. Er der ikkje anna delingsgrunnlag, svarar kvar av dei for gjerdehaldet etter kor mykje dyr han vanleg har på beitet.

§ 14.

Spørsmål om gjerdehald vert avgjerde med gjerdeskjøn, så framt ikkje anna er serskilt fastsett i lov.

Gjeld spørsmålet gjerdehaldstvang eller gjerdehaldsdeling etter §§ 7 og 8, kan ny avgjerd krevjast når minst 15 år er lidne, eller i samanheng med eigedomsdeling.

§ 15.

Kjem gjerdeskjønnet til at der er skyldnad til å halda gjerde, tek det turvande avgjerder om korleis gjerdet skal vera, og kva tid det seinast skal vera sett i lovleg stand. Slike avgjerder skal mest mogeleg retta seg etter det grannane sjølve ynskjer, og etter skikk og bruk på staden.

Er det jordbrukseigedom på nokor av sidene, skal gjerdet vera minst 1,10 meter høgt og så sterkt og tett, at det fredar mot hest, naut og sau, så framt ikkje anna fylgjer av vedtekt etter § 18 b. Der det er rein jordbrukseigedom på baae sider, er det ingen skyldnad til å halda gjerdet i stand utanom den tida på året då marka er tenleg til beiting (jfr. § 18 c).

Til jordbrukseigedomane er og rekna skogmark og fjellvidd. Likt med jordbrukseigedom er rekna område for beiterett (jfr. § 11, siste stykket, og § 13).

§ 16.

Gjerdeskjøn er rettsleg skjøn i kjøpstadene, og lensmannsskjøn på landet og i ladestadene.

Kostnaden med skjøn om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling etter §§ 7 og 8 ber partane i høve til den nytta kvar av dei har

av gjerdet, så framt ikkje skjønnet finn grunn til ei onnor deling. Om skjønnskostnaden elles gjeld det som er fastsett i kapitel 13 i lova om rettargangsmåten for tvistemål.

§ 17.

Skjønsvavgjerdene er tvangsgrunnlag på same måten som orskurdar. Om klage til heradsrett og krav om overskjøn gjeld føresegna i tvangsfullføringslova § 8, andre stykket.

Vedtak som nemnt i tvangsfullføringslova § 237 høyrer under nåmsmannen.

§ 18.

I vedtekt stadfest av Kongen kan kommune-styret:

- a) setja forbod mot visse slag grannegjerde og gjeva nærare føresegner om korleis gjerde skal vera,
- b) fastsetja andre krav til høgde, styrke og tettleik på jordbruksgjerde enn dei som er sette i § 15, andre stykket,
- c) fastsetja kva tid på året marka skal reknast for tenleg til beiting, jfr. § 15, andre stykket.

§ 19.

Denne lova tek til å gjelda den..... Samstundes held lova om jordfreding frå 16. mai 1860 opp å gjelda. Fristregelen i same lov § 17, fyrste og tredje stykke, står ved lag til.....

B. Om ansvar for visse slag husdyr.

I. Merknader til framlegget.

1. Innleiingsmerknader.

Kapitlet om grannegjerde er etla til å koma i staden for reglane i fyrste kapitlet i jordfredingslova frå 1860, men har ikkje føresegner til avløyning av dei andre kapitla.

Skal ein få heile den gamle lova ut or lovverket, trengst det difor nye føresegner i staden for dei dyreansvarsreglane som er hovudinnhaldet i andre og tredje kapitlet i same lov.

I lovboka bør spørsmåla om ansvaret for dyr løysast i heile si breidd i samanheng. Med dette for auga emnar utvalet på eit serskilt kapitel om dyreansvar i det heile, og har sett opp eit fyrsteutkast. Men med utvidinga av emnet er det drege inn så mange vanskelege spørsmål at mykje arbeid enno står att.

På den andre sida meiner utvalet at lova frå 1860 så snart som mogeleg bør bytast ut

med tidhøvelege føresegner, og at det ombyttet ikkje bør heftast av omsyn til det framtidige lovbokkapitlet om dyreansvaret. Av den grunn har ein plukka ut og jamna på dei reglane som svarar til kapitel 2 og kapitel 3 i gjerdelova og sett dei ihop til eit utkast om ansvar for visse slag husdyr. Dette utkastet gjeld i samsvar med sitt føremål berre dei dyreslaga som går inn under den no gjeldande gjerdelova og berre det serskilte slag ansvar som fylgjer av den lova. Det er tenkt til å gjelda berre mellombels, og lyt reknast for eit slag overgangs- eller innføringslov til kapitlet om grannegjerde.

Innhaldet i dette utkastet skil seg ikkje mykje frå dei no gjeldande reglane, og nokor serleg utgreiing om dei ålmenne synsmåtane som ligg til grunn, kan ikkje vera turvande.

2. Stutte merknader til dei einskilte paragrafane.

Til § 1.

Denne paragrafen reknar opp alle dei dyreslaga som går inn under lova. Det er dei same som etter no gjeldande gjerdelov.

Til § 2.

Denne føresegna slær fast skyldnaden for dyrehavarane til å halda dyra borte frå framand eigedom.

Dei som kjem inn under dette lovbodet, er:

- a) «den som held dyr» (dyrehaldaren) og
- b) «den som har dei i si varetekt».

Den som «held» dyra, er vel oftast eigaren sjølv, men slett ikkje alltid. I mange tilfelle er det t. d. ein leigar som har dyret på ein slik måte at han er den rette til å ha omsuta og tilsynet og dermed og ansvaret. Den som «har dyret i si varetekt», er stundom ein annan enn dyrehaldaren. Det kan t. d. vera ein dyrlækjar som tek heim til seg ein sjuk hest for nokre dagar, eller ein rånehaldar som hyser annan manns purke til parings. Eller ein grunneigar som nyttar tilbakehaldingsretten sin etter § 6 i dette utkastet.

Til sams nemning på dyrehaldaren og den som har dyr i si varetekt, nyttar utkastet ordet *dyrehavaren*.

Inn under denne paragrafen går berre dei tilfelle då dyra kjem ulovleg inn på annan manns eigedom. Ikkje all innpåkoming er ulovleg.

Skiljinga mellom lovleg og ulovleg innpåkoming er avgjerande for ansvaret etter denne lova.

Utkastet set ikkje straffansvar for brot på

denne paragrafen. Det kan snauvt vera turvande ved sida av det økonomiske ansvaret som fylgjer av §§ 3 og 4.

Grove tilfelle kjem elles inn under straffelova § 396, jfr. høgsterettsdom i Rt. 1932 s. 395. Mot dyrehavar som er serleg uvyrden, har grannane dessutan tvangsfullføringslova § 265 og straffelova § 343.

Til § 3.

Hovudregelen er i fyrste punktum. Den slær fast det serlege økonomiske ansvaret som fylgjer av brot på § 2.

Sidan dette ansvaret er bygt på at det skadegjerande dyret var ulovleg til stades der det valda skaden, seier paragrafen ingen ting om kva som skal gjelda, ifall det er der lovleg.

Ansvaret etter denne paragrafen er eit seransvar, som ikkje kjem i staden for ansvaret etter andre rettsreglar.

Siste stykket i § 3 gjer unnatak for beitedyr som kjem inn på hyttetuft i utmark. Unnataket heng saman med regelen i neste siste stykket av § 7 i utkastet om grannegjerde. Til grunngjeving er det nok å visa til det som er sagt i tilrådinga side 19.

Til § 4.

Denne føresegna svarar til § 25 i den no gjeldande gjerdelova, men med desse skilnader:

a) Etter gjerdelova § 25 er dyrehavaren skyldig til å svara minstebota jamvel om dyret ingen som helst skade har gjort — det er nok at det har kome over markeskilet. Dette synest vera ein altfor strid regel: Det kan så lett henda for nokon kvar at dyra hans kjem over markeskilet, og når det ingen skade er gjort, bør det ikkje gjeva den eine grannen høve til å tvinga til seg pengar av den andre. Regelen er dessutan i strid med det som elles er eit vanleg vilkår for skadebotansvar. Etter utkastet er det vilkår for skadebotskyldnaden at der er gjort skade (jfr. § 3 fyrste punktum). Skadelidarane lyt føra prov for at skade er gjort. Men vil dei nøya seg med minstesummane, tarv dei ikkje føra prov for kor stor skaden er.

b) Minstebøtene er sett mykje høgare. Dette av di pengeverdet no er mindre enn i 1860.

c) Det er sett høgsteansvar for dei tilfelle, då ein flokk dyr av same slag frå den same ansvarlege har gjort skaden under eitt. Utan ei slik avgrensing kunne regelen føra til reint urimelege resultat, når ein heil hop hadde kome på rek utan at skaden var noko nemnande.

d) Skade av fjørfe er teke med.

Til § 5.

Denne paragrafen byggjer på den synsmåten at ansvaret for brot på gjerdehaldsskyldnad bør slå igjennom ansvaret etter § 3.

Det kunne vera spørsmål om å halda oppe ein serregel som den i gjerdelova § 24 c, men det er ikkje gjort i utkastet. Føremålet med den føresegna var visseleg å stiva opp viljen til oppfylling av gjerdehaldsskyldnaden, og utvalet er kome til at slik omfram tvangsråd ikkje er turvande lenger.

Til § 6.

Den som har fått annan manns husdyr inn på sin eigedom, bør ikkje stå opprådd med kor han skal gjera av det. Dette er fyrst og fremst så når dyrehavaren er ukjend eller langt borte. Men det gjeld og i dei tilfelle, då dyret har gjort skade, og skadelidaren vil nytta tilbakehaldingsretten til trygd for den skadebota han tilkjem.

Om slike tilfelle har den nogjeldande gjerdelova serskilde og omstendelige føresegner i kapitlet om innsett bufe. Men for pålag same slag tilfelle er det no gjeve tidhøvelege føresegner i den nye lova om hittegodts: Med eit lite tillegg i regelen i hittegodtslova § 9 og ei lemping i det som gjeld finnarløn kan det høva å nytta dei føresegnene til avløyning av heile kapitel 3 i gjerdelova. Det er det § 6 i utkastet går ut på.

Til § 7.

Gjerdelova § 40 set bøtestraff for den som opnar annan manns grind og ikkje let ho att etterpå. Slik åtferd bør framleis vera strafflagd. Men når ein set alt det andre i den gamle lova ut av kraft, fell det ulagleg å lata denne eine paragrafen verta ståande att aleine. I staden for dette er det i § 7 i utkastet sett inn eit nytt nokolunde tilsvarende straffebod.

Den åtferda det her gjeld, kan vera så grov, at det bør vera høve til å setja fengselsstraff i staden for bot, når domstolen finn grunn til det. Strafferåma er difor utvida til bot eller fengsel opp til 3 månader.

I motsetning til gjerdelova § 40 skal det nye straffebodet gjelda året rundt. Dette heng saman med at lova no skal gjelda utanfor jordbrukshøve og. Korkje i by eller på land kan det vera nokon grunn til å skilja mellom årstidene i denne samanhengen. Og når ansvarsvilkåret er at grinda var att i førevegen («som han har opna»), og at opensettinga er ulovleg (rettsstridig) har ein vonleg trygd nok for at utvidinga ikkje kan verka urimeleg mot nokon.

Regelen i straffelova § 40, andre stykket, gjeld likeins etter utkastet som etter det no gjeldande straffebodet.

Til § 8.

Frårekna § 7 held utkastet ikkje oppe straffeboda i den nogjeldande gjerdelova.

Til grunngjeving for dette viser ein til siste stykka av merknadene til § 2. Det som der er sagt går direkte på straffeboda i gjerdelova §§ 21, 22, 23, 24 og 38, men høver og på dei tilfelle som kunne koma inn under same lova § 39.

Attåt straffeboda og reglane om gjerdehald og husdyransvar har gjerdelova ymse einskildføresegner, som utan skade kan gå ut or lovverket. Dette gjeld t. d. § 21, siste punktum. Det som treng drøfting i denne samanhengen er §§ 35, 36 og 37, som gjev reglar vedkomande utnyttinga av beite, som to eller fleire har rett til på same område eller på eigedomar som ligg i teigebyte. Om desse paragrafane fell bort, vert fylgja berre den at spørsmåla lyt få si løysing etter dei nyare føresegnene om slike emne (jordlova frå 1928 kap. VIII, jordlova frå 18. mars 1955, kap. IX og X, og serleg jordskiftelova kapitel 12).

Etter dette går utvalet ut ifrå at heile lova frå 1860 kan setjast ut av kraft når dei nye lovene tek til å gjelda.

Det same er tilfelle med lov 22. mai 1869 om visse slag hitta eller innsett bufe. Det kan nok henda at dyr som der nemnt vert funne eller innsett utan at tilfellet går inn under utkastet. Men slike tilfelle er ikkje unnatekne frå hittegodtslova, og går difor beinveges inn under den.

II. Framlegg om ansvar for visse slag husdyr.

§ 1.

Denne lova gjeld hest, naut, gris, sau og geit, og fjørfe så nær som duver.

§ 2.

Den som held dyr som nemnt i § 1, eller har det i si varetekt, skal syta for at det ikkje kjem ulovleg inn på annan manns eigedom.

Likt med annan manns eigedom er rekna eigedom som høyrer til dyrehavaren sjølv, når ein annan har råderetten. Det same gjeld sameigemark for dyr som han ikkje har rett til å ha der, og likeins ålmannveg og annan ålmanngrunn.

§ 3.

Kjem dyr som ovanfor nemnt, ulovleg inn på eigedom som nemnt i § 2 og gjer skade på grunn eller grøde, er dyrehavaren ansvarleg for skaden.

Denne paragrafen gjeld ikkje beitedyr som kjem inn på hyttetuft i utmark.

§ 4.

For hest skal skadebota etter § 3 vera minst 15 kroner, for naut minst 12, for geit minst 8 og for sau minst 4. Har fleire dyr enn to av same slag frå den same ansvarlege gjort skaden under eitt, er høgsteansvaret i same rekkjefylgd 40, 30, 20 og 10 kroner, så fram det ikkje vert prova at skaden var større.

Når det gjeld fjørfe, skal skadebota etter § 3 vera minst 1 krone for kvart dyr. Har fleire dyr enn fire frå den same ansvarlege gjort skaden under eitt, er høgstebota 5 kroner, så fram det ikkje større skade vert prova.

§ 5.

Ingen har rett til skadebot etter § 3 for skade som fylgjer av at han har vanhalde gjerdeholdsskyldnaden sin mot dyrehavaren.

Lyt dyrehavaren bota skade som dyret i eit

slikt tilfelle valdar tredjemann, har han krav på å få skadebota att av den gjerdehaldsskyldige.

§ 6.

Den som har fått annan manns husdyr inn på sin grunn i strid med § 2, har rett til å ta seg av det i samsvar med lov 29. mai 1953 om hittegods. Retten hans etter § 9, fyrste stykket, i den lova gjeld og den skadebota han tilkjem av dyrehavaren. Veit han, eller kan han lett få vita, kven dyrehavaren eller dyreeigaren er, har han ikkje krav på finnarløn, minder dyret var såleis på avveggar at det var fare for at det kom bort.

§ 7.

Den som utan rett let vera å lata att annan manns grind eller led som han har opna, vert straffa med bot eller med fengsel opp til 3 månader.

Brot på dette straffebodet kjem ikkje under offentleg påtale.

§ 8.

Denne lova tek til å gjelda den.....
Samstundes held lova frå 16. mai 1860 om jordfreding og lova frå 22. mai 1869 om visse slag hitta eller innsett bufe, opp å gjelda.

Vedlegg til A:**Utanlandsk gjerderett.****a. Dansk rett.**

Det gjeld andre lovreglar om gjerde i København enn i resten av landet. For København står reglane i byggjelova frå 29. mars 1939 med tilhøyrande byggjevedtekt. Elles gjeld den nye gjerdelova (lov om hegn) frå 27. mai 1950.

I gjerdelova er skilt mellom samgjerde («fælleshegn») og sergjerde («egne hegn»). Samgjerde er gjerde som står noko på kvar eigedom. Sergjerde er gjerde som er reist heilt ut på eigen grunn langs deildelina. Gjerde som står eit stykke ifrå markeskilet — såkalla «indre hegn» — fell utanfor lova.

Reglane i gjerdelova kan fråvikast i avtale. Men visse reglar om elektrisk gjerde og om bruk av piggråd er tvingande. Det same gjeld eit forbod mot hekkplantar som er giftige eller som gjev plantesjukdom høve til å spreia seg.

Gjerdetvang gjeld i allslags mark og utan

omsyn til årstid. Unnatak er gjort når elv eller anna (t. d. tenleg sergjerde) skil mellom eigedomane så samgjerde ikkje trengst. Offentleg veg eller veg som er sams for to eller fleire eigedomar, har ingen skyldnad til gjerdehald. Når berre ein av partane får gagn av gjerdet, er den andre fritaken frå å vera med på å reisa det, men lyt gje halv grunn.

Samgjerde må ingen av partane brigda eller byta ut utan samtykke frå den andre eller etter avgjerd i skjøn. Berre i serhøve kan skjønnet gjeva samtykke til å ta bort levande gjerde og steingjerde. Dette gjeld ikkje når det vert bygt heilt til bytet. Samtykke krevst like fullt om ein av partane i si tid har kosta heile gjerdet.

Sergjerde lyt kvar reisa sjølv, men granen kan ikkje setja seg imot at det vert brigda eller teke bort.

Hovudregelen om korleis gjerda skal vera, lyder slik:

«Fælleshegn bør afpasses efter de tilstødende ejendommers karakter og benyttelse og være af en sådan beskaffenhed, at hegnet tydeligt adskiller de pågældende ejendomme og kan modstå de påvirkninger, som ejendomme-

nes benyttelse normalt medfører. Hvor de stedlige forhold gør det påkrævet, bør fælleshegnet kunne yde de tilgrænsende ejendomme rimelig beskyttelse mod fredskrænkelser, men det bør på den anden side påses, at hegnet ikke i højere grad end nødvendigt spærrer for lys, luft eller udsigt eller på uheldig måde ændrer landskapsbilledet.» (§ 10, 1. stk.)

For høve der serlege omsyn gjer seg gjeldande, er gjeve serføreseger. Kring hagar o. likn. bør gjerde «danne en tiltalende ramme». Gjerde mot gate, veg o. likn. bør vera slik at det gjev «et tiltalende helhedsindtryk». Til å løyna for lasteplassar, opplagstuffer o. likn. der det er tettbyggt, kan fastsetjast at det anten skal vera frå 2 til 3 meter høgt gjerde av plank, mur eller betong, eller lægre gjerde saman med ei planterad. Kring gardsplassar, uthus og skjemmaende bygningar på meir grisgrendte stader, bør det plantast hekk eller liknande. Det same gjeld der det trengst å skapa livd for mark, hagar og hus.

Nær bustadhus bør gjerdehøgda i regelen setjast til 1,8 m og ikkje over 2 m utan at grannen samtykkjer. Ynske frå partane om eit visst slag gjerde, bør stettast så langt det er råd, og det bør leggjast vinn på å sleppa uturvande utlegg og jordspille.

Gjerda skal alltid haldast i forsvarleg stand så dei tener føremålet sitt. Levande gjerde kan krevjast kapp ein gong i året — vanleg til 3,5 m, livdehekkar berre til 5 m og hekkar nær bustadhus til 2 m eller lengre ned om lægre gjerde er fastsett.

Om sergjerde gjeld at dei ikkje må vera grannen meir til meins enn samgjerde. Er sergjerde sett tett langs bytelina, må det såleis ikkje vera høgere enn lovleg samgjerde. Vert det sett noko ifrå, kan høgda aukast tilsvarande.

Om utlegg og arbeid til reising av gjerde, er regelen at grannane skal dela likt. Men unnatak gjeld når gjerdet vert mest til gagn på ein av egedomane, sameleis når det er den måten ein av egedomane vert bruka på, som gjer at gjerde trengst eller når ein av partane har fått oppfylt ynskje om sers dyrt gjerde. Då skal det delast etter interesse og nytte på kvar side.

Regelen om lik deling gjeld og vedlikehaldet. Men er det av omsyn til ein av egedomane eller etter ynskje frå eigaren der, sett opp gjerde som er sers dyrt å halda i stand, bør grannen sleppa med det vedlikehald som han hadde fått på eit vanleg forsvarleg gjerde. — Vil partane ha vedlikehaldet bytt mellom seg, skal kvar i regelen få eit stykke å halda i stand på bae sider, men når det gjeld gjerde av mur og plank, i regelen kvar

den sida som vender mot hans egedom. Det kan elles delast på annan måte mellom dei, når det er serleg grunn til det eller partane ynskjer det.

Kostnaden med å byta ut, brigda på eller ta bort samgjerde fell på den som krev omskiftinga, så fram det ikkje er den andre parten som gjer at ho trengst.

Sergjerde lyt eigaren alltid kosta sjølv. Det same gjeld kostnaden med å brigda på det eller ta det bort. Men her gjeld det unnatak for gjerde som er eldre enn gjerdelova når det er grannen som krev omskiftinga på ei tid då gjerdet er i godt stand. Sameleis når grannen krev samgjerde med den fylgje at sergjerdet fell bort.

Har nokon hatt meir enn halve vedlikehaldet på samgjerde i over 3 år og gjerdet er i godt stand, kan han krevja at grannen for ettertida skal ta halvparten på seg om dette ikkje er urimeleg kravt, eller det er serskild heimel for den skipnaden som er. Sameleis kan den som i 3 år har halde sergjerde mot granneeigedom, krevja at grannen skal ta opp til halve vedlikehaldet.

Eigaren svarar for dei gjerdeskyldnader som hefter på ein egedom. Er ein annan brukar, skal han syta for vedlikehaldet når ikkje anna er sagt. Krev grannen nytt gjerde, kan eigaren krevja at brukaren skal svara rente av kostnaden med 4 % for året.

Twistespørsmål om gjerde — både samgjerde og sergjerde — vert avgjorde i skjøn. Men sume avgjerder skal skjønnet visa frå seg. Det gjeld spørsmålet om eit gjerde er samgjerde eller sergjerde, og sameleis spørsmålet om det er serskild heimel for ein gjerdeskipnad som ikkje er i samsvar med lova.

Kommunestyret («byrådet» eller «sognerådet») vel ein formann og to andre til ei fast skjønsmemnd, «hegnsynet». Minst ein skal vera plantekunnig, og på tettbygde stader skal dessutan ein bygningskunnig vera med.

Formannen skal rettleia partane og freista få dei forlikte. Berre sume av avgjerdene kan ankast. Oppatt-taking kan krevjast når serlege omskifte har kome til, eller røynsla syner at det er fastsett ein skipnad som ikkje er tenleg eller i samsvar med lova.

Når nokon ikkje gjer det han skal etter forlik, eller skjønsgjerd, kan grannen få det gjort på hans kostnad. Vert ikkje arbeidet betalt, kan kravet søkjast inn med panting, og har elles same førerrett som kommunale egedomsskattar.

For København galdt før ei serskild gjerdelov frå 27. januar 1872. Reglane om korleis gjerdet skulle vera var ulike for den

bybygde luten innanfor vollane og byluten utanfor der det var meir landleg.

Då det vart gjeve ny byggjelov for København i 1939, vart føresegnene om gjerde tekne med der. Gjerdestellet vart lagt under magistraten, og han fekk endeleg avgjerds-makt i alle tvistesporsmål.

Om det skal setjast gjerde mot granne-eigedom, vert avgjort av magistraten. Mot gate skal grunnstykke alltid gjerdast inn når det ikkje er bygt heilt fram til gatelina eller magistraten fastset noko anna.

Føresegner om korleis gjerda skal vera og kvar dei skal setjast, er gjeve i byggjevedtekt med heimel i byggjelova. I regelen skal den gjerdehaldsskyldige setja gjerdet heilt ut på eigen grunn. Mot granne kan levande gjerde plantast midt i grenselina. Gjerdet skal vera støtt og godt. Både mot gate og granne skal høgd og gjerdeslag avgjerast etter korleis grunnen er bygd og brukt og med eit visst omsyn til kva slag gjerde som er nytta på granneeigedomane. Mot gate framfor bustadhus er i regelen levande gjerde eller 1 m høgt nettinggjerde med overliggjær godt nok; framfor industribygg, opplagsplassar o. likn. krevst i regelen 2 til 3 m høgt gjerde av plank, mur eller betong. Mellom industri- og forretningstuffer skal gjerdet vera 2 til 3 m høgt og av tre, mur eller betong. Mellom bustadstuffer må ikkje gjerde som i serleg monkastar skugge på grannegrund, gjerast høgre enn 2 m utan samtykke frå grannen.

Om gjerdedeling gjeld det som måtte vera fastsett i avtale eller annan serskild heimel. I samband med utstykkings- og byggjeplanlegging skal samstundes avgjerast kor mykje gjerdehald kvart stykke skal ha. Elles vert det avgjort av magistraten. Så langt det er råd, skal det sytast for at kvar grunneigar får eit gjerdestykke i samanheng.

Før den gjerdehaldsskyldige går i gang med å setja gjerde, skal grannen varslast og gjerast kjend med korleis det er tenkt at gjerdet skal vera. Vil han ha gjerdet annleis, kan han innan 8 dagar leggja spørsmålet fram for magistraten. Får han godkjent ynskemål om dyrare gjerde, skal han bera meirkostnaden slik magistraten avgjer det.

Til gjennomføring av forbod mot gjerde kan magistraten krevja politihjelp, og elles kan han gjennomføra avgjerder om gjerde på same måten som styringsavgjerder elles. Grannen lyt tvinga sin rett gjennom med vanleg søksmål.

I kommunal vedtekt stadfest av innanriksministeren kan føresegnene i byggjelova for København, med eller utan brigde, gjerast gjeldande i andre kommunar og.

b. Finsk rett.

I den finske jordfredingslova (ägofredslagen) frå 18. februar 1921 er gjæteskyldnad det prinsipale, både formelt og reelt. Grannegjerde er berre ei subsidiær hjelperåd der det fell for dyrt og uhøveleg å halda husdyra borte frå framand eigedom på annan måte. Grannen har ikkje plikt til å vera med og gjerda utan at han kan ha nytte av gjerdinga. Men har han det, kan han ikkje i staden velja å gjæta. Før lova frå 1921 var regelen at grannen alltid kunne nekta å vera med på å setja opp gjerde. Men nytta han seg i så fall sidan av at gjerde var reist, laut han betala sin part i gjerdet og det halve i tillegg.

Føresegna om gjerdetvang lyder no slik:

«Kan ej någondera ägaren eller innehavaren av till varandra gränsande marker eller någondera innehavaren av betesrätt utan större kostnad eller svårighet avhålla sina husdjur från den andras ägor annorlunda än genom uppförande av stängsel i ägoskillnaden, tage grannen del uti stängselbesväret, såframt han av hägnaden kan hava nytta . . .» (§ 3).

Før var det fastsett to slag lovleg gjerde, eitt berre for storfe og eitt som skulle freda for småfe og. Slike serreglar er ikkje med i lova frå 1921. Der heiter det berre:

«Stängsel skall vara sådant, att det motsvarar sitt ändamål. Har ej avtal härom ingåtts, skall med avseende å hägnadens beskaffenhet iakttagas vad å varje ort är brukligt» (§ 10).

Før var hovudregelen at gjerdetyngsla skulle delast likt. Dette vart brigda med lova frå 1921, slik at regelen no er deling etter «den nytta vardera kan anses hava av hägnaden» (§ 3).

Når nokon av partane krev det, skal det haldast gjerdeskifte (hägnadsskifte) så kvar kan få sitt gjerdestykke. Får nokon ein tyngre del å gjerda enn den andre, skal han i staden ha rimeleg avstyting i lengda. Vil nokon ha grannen til å setja opp gjerde, lyt han senda varsel i god tid. Gjerde som er kravt i oktober, skal vera fullført i juni året etter. Med same varsel kan ein gjerdehaldsskyldig senda oppseiing når 5 år har gått frå gjerdeskifte og han ikkje har bruk for gjerde lenger, og vert då fri. Ti år etter gjerdeskifte, kan det krevjast skifte på nytt.

Gjerdeskifte held partane sjølve, men vert dei ikkje samde, høyrer avgjerda under ei skiftenemnd på 3. Det same gjeld om ein av partane ikkje vil godtaka oppseiing frå den andre. Partane tek ut kvar sin skiftemann og dei to skiftemennene i lag tek ut den tredje.

Den som er misnøgd med avgjerda i skiftenemnda, kan reisa sak for heradsrett innan 60 dagar.

Når den gjerdehaldsskyldige ikkje etter varsel syter for å setja i stand gjerde som er til nedfalls, kan grannen gjera det på hans kostnad. Men han lyt fyrst få to mann til å verdsetja kor mykje det kan koma på. Den gjerdehaldsskyldige lyt då betala kostnaden med 1/10 i tillegg.

Til hjelp med å få i stand avtalar for større område under eitt, har dei føresegner om jordfredingslag (ägofredsföreningar).

Føremålet med jordfredingslaga er at dei skal vera «till underlättande av husdjurens vård samt hägnaders minskande...» (§ 12). Vil nokon ha skipa jordfredingslag, lyt han få kommunestyringa til å kalla inn dei beitehavarane som han vil ha med, til eit møte som med 3/4 fleirtal avgjer om laget skal skipast. Men ein som ikkje har nytte av det, kan ikkje tvingast til å vera med i laget utan i serhøve, og då mot skadebot. Til grunn for røysteretten i laget vert lagt den nytta kvar har av å vera med.

Jordfredingsavtalen kan fyrst vedtakast på eit nytt møte minst to veker etter skipingsmøtet. Der skal m. a. fastsetjast kva for dyr og kor vidt område avtalen skal gjelda og korleis laget skal arbeida.

Laget svarar for eldre skyldnader til gjæting og gjerdehald for det området som avtalen gjeld. Laget kan velja seg eit styre. Ein vald ombodsmann har det daglege tilsynet med at avtalen vert fylgd, tek mot lagspengar og greier med dei sakene som vedkjem laget. Når nokon i laget ikkje gjer skyldnaden sin, kan ombodsmannen syta for det som trengst på hans kostnad og søkja summen inn med panting. Vil nokon i laget skilja ut eit stykke av si mark med gjerde, avgjer ombodsmannen kor stor part av kostnaden som skal falla på jordfredingslaget, og sameleis andre spørsmål som reiser seg.

Alle tvistar som kjem opp i laget, skal inn for ei vald forliknemnd før dei kjem for heradsrett.

Jordfredingsavtalen skal gjelda i minst 10 år. Om nokon søkjer seg ut or laget, avgjer lagsmøte om søknaden skal stettast. Avslag på utmeldingssøknad kan gjerast om i heradsrett når minst 5 år har gått frå laget vart skipa. Laget skal løysast opp når ¼ av dei som er med, krev det.

Om beitebruken i «samfällid skogsmark» bør partane gjera avtale seg imellom. Det skal då samstundes avgjerast korleis beitemarka skal vaktast og vernast. Skal det vera samarbeiting til visse tider, bør det nemnast i av-

talen kva skyldnad kvar parthavar skal ha til gjæting og gjerdehald. Avtalen skal vera skriftleg og lyt godkjennast av heradsretten.

Tvistemål om jordfreding vert avgjorde av retten etter fri prøving av alle omstende i saka. Dom i Hovrätten er endeleg.

c. Færøysk rett.

For Færøyane er no vedteke nye gjerdeføresegner i lov om gjerde og jordfreding (hegn og markfred) frå 18. mai 1937. Til denne lova vart sett i kraft den 1. juli 1938, galdt dei gamle føresegnene i Norske Lov 3—12—16 til 23, og reglane i lova frå 1937 er mykje like vår gjerdelov frå 1860.

Det er fastsett gjerdetvang så at granne kan krevja av granne at det skal haldast gjerde for hest og naut der det er innmark på baa sider av bytet mellom eigedomane. Er det utmark på baa sider, kan kvar av grannane krevja gjerde, så framt nytta av gjerdehaldet for baa eigedomane er større enn kostnaden, eller gjerdeløysa er til serleg ulempe for den som krev gjerdet. Tvist om utmarkgjerde skal freda berre for hest og naut eller for sau og, vert avgjord i skjøn. Der det er innmark på eine sida og utmark på hi, kan utmarkeigaren krevja at innmarkeigaren skal halda gjerde åleine for hest, naut og sau. På grannestemne kan det dessutan gjerast vedtak om at alle innmark-luter i bygda skal halda sams gjerde mot utmark. Tvangen til å halda gjerde gjeld ikkje når naturhøve er til hinder, og heller ikkje når kostnaden vert alt for stor. Mellom eigedomar som er skilde med veg, er det ingen gjerdetvang minder det er høve til å setja grind over vegen. For geil (drifteveg for fe) kan det likevel krevjast gjerde på baa sider av alle som eig så nær attåt at gjerdet vernar dei mot skade.

Der grannar kan krevja gjerde av kvarandre, skal kvar ta sin halvpart av gjerdehaldet. Men den som ikkje krev gjerdet, har rett til å få sleppa med mindre om det halve vert for tyngjande for han. Luthavarar i jordhopehav svarar ein for alle og alle for ein for gjerdehald utetter så lenge dei ikkje har bytt gjerdehaldet mellom seg. Innbyrdes svarar dei etter skatteskyld.

Gjerdehaldet langs geil skal bytast etter fritt skjøn mellom dei eigarane som nyttar geila og dei som gjerdet vernar mot skade. Kvar skal helst få eit gjerdestykke i samanheng. Om nokon skulle hatt mindre gjerdestykke enn 6 m, får han eit gjerdestykke saman med andre og dei svarar då solidarisk utetter. Gjerdestykka skal merkjast på varig

måte. Tvistar om gjerdedeling høyrer under skjøn.

Kjem det opp tvist om eit gjerde er lovleg, vert spørsmålet avgjort i skjøn. Krav om viss gjerdehøgde, tettleik o. s. b. er ikkje tekne inn i lova. Elv, fjell og anna vert rekna for lovleg gjerde når det fredar for same slag husdyr. Det er forbode å nytta piggråd til gjerde såleis at folk eller dyr lett kan koma til skade.

Gjerde skal setjast i bytet. Men når det er naudsynleg, kan eit gjerde setjast heilt ut på ein eigedom mot skadebot.

I innmark og mellom innmark og utmark skal gjerda haldast i stand heile året så nær som på den årstid då bøane etter gjeldande føresegner skal liggja for fefot.

Når eigar og brukar ikkje er den same, svarar dei solidarisk for alt arbeid med gjerdehaldet. Beiterettshavar i utmark har skyldnad til å ta på seg det gjerdehaldet som trengst mot anna utmark av omsyn til beiteretten.

For 10 år om gongen kan grannane avtala at gjerdevangen mellom eigedomane skal falla bort, minkast eller aukast. Anna deling av gjerdetyngslene enn den som er fastsett i lova, kan avtalast for lengre tid.

I kvar sokn skal det vera 3 gjerdeskjønsmenn som avgjer klager og kravsmål i dei fleste gjerdesaker. Kostnaden med skjøn skal berast av den som avgjerda går imot, men når det gjeld gjerdedeling og gjerdemerking, skal kostnaden delast etter same høvetal som gjerdehaldet.

Når klage over at forlik eller skjønssavgjerd ikkje vert oppfylt, er avgjord av skjønsmennene, skal skjønnsformannen syta for å få gjort det som er forsømt på saksøkte sin kostnad. Utleaga kan søkjast inn med panting.

d. Islandsk rett.

Om gjerdehald mellom eigedomar gjeld no gjerdelov frå 22. desember 1913 som er eit framhald på dei gamle gjerdeføresegnene i Grågås og Jonsbok.

Det er fastsett gjerdehaldstvang mellom granneeigedomar der det er innmark eller uteng på baa sider av bytet. Sameleis kan kvar av grannane krevja gjerde der det er innmark eller uteng på eine sida og beite på hi. Har ein gard beitemark mot eit handelsområde (landi kaupþúns), og vert utsett for mykje beiting derifrå, då skal gardeigaren ha same rett til å krevja gjerde av handelsstaden eller av eigaren til den eigedomen der handelsstaden ligg, som om det var innmark eller uteng som støyte imot. Men gardeigaren har

ingen skyldnad til å ta part i gjerde som vert kravt frå andre sida.

Dei gjerde som det er tale om i lova, er strenggjerde. Gjerde for vanleg fe skal vera minst 1 m høgt, men gjerde for handyr (kynbótagripir) må ikkje vera lægre enn 1,12 m. Gjerde på slett mark lyt ha minst 5 strengjer om det skal vera fullt lovleg, men det kan greia seg med færre om det er lødt gard (av stein eller torv) under. Når piggråd vert nytta i storfegjerde, skal lægste piggråden vera minst 65 cm frå jorda. Piggråd skal haldast godt strekt så fe ikkje går seg fast eller kjem til skade.

Strenggjerde skal setjast i bytelina. Når det vert lødt gard under, skal det ytast like mykje tilfang og grunn frå kvar eigedom. Om ein av grannane vil gjerda beint der bytelina fylgjer eit krokut vassfar eller går i småkrok av annan grunn, kan det avgjerast i skjøn korleis gjerdet skal setjast. Helst skal gjerdet setjast slik at det skjer like mykje av kvar eigedom, og om den eine eigedomen misser meir mark enn hin, skal skjønnet fastsetja skadebot. Kvar av grannane får rett til beiting og slått på dei stykka av granneeigedomen som kjem på hans side av gjerdet. Men rett til annan bruk, står ved lag ubrigda om ikkje partane vert samde om å la eigedomsgrensa gå etter den gjerdelina som er fastsett.

Når det er kravt gjerde og partane ikkje kan semjast om gjerdedelinga, skal skjønsmennene i kommunen (úttektarmenn hreppsins) skifta gjerdekostnaden mellom dei i same høve som dei har nytte av gjerdehaldet. Likevel så at den som vil ha sett opp gjerde, aldri har krav på større yting frå hin enn det som svarar til halve gjerdekostnaden. Vedlikehaldet skal bytast på same måten. Betaling til skjønsmennene vert rekna med i gjerdekostnaden.

Syslenemnda (syslunefnd) kan fastsetja føresegner om bruk av piggråd, om sams gjerdehald til freding mot bufe og om ymse beitespørsmål i vedtekt for større eller mindre område i sysla. Men fyrst skal eigarar og brukarar på området kallast inn til eit møte og røysta over eit utkast til vedtekt.

Sameleis kan kommunenemnda (hreppsnefnd) laga føresegner om dei same emna for eit område i kommunen.

Ymse føresegner om offentlege lån til reising av gjerde, er og tekne inn i lova. Når det er ytt gjerdelån, skal lovleg gjerde vera reist innan 3 år og sidan haldast i god stand. Om jorda sidan vert liggjande øyde så gjerdet ikkje lenger er til nytte, fell skyldnaden til vedlikehald bort og restlånet lyt betalast.

I ymse bygningsvedtekter er fastsett skyld-

nad til å halda tufter inngjerde. Når ikkje anna serskilt er fastsett om korleis kostnaden med slike gjerde skal delast mellom eigarane, er det lært at hovudregelen i den ålmenne gjerdelova om deling etter nytteverdet for kvar lyt gjelda for slike gjerde og (Olafur Lárusson: Eignaréttur I, side 52).

e. Svensk rett.

Dei svenske føresegnene om gjerdehald står no i jordfredingslova (lag om ägfred) frå 2. juni 1933. Hovudregelen er at eigaren eller den som har husdyr på fôr eller til bruk, har skyldnad til å vakta dei, så dei ikkje ulovleg kjem inn på annan manns grunn. Men i prinsippet gjeld ikkje denne skyldnaden mellom grannar som held lovleg gjerde. Sume stader er det lovleg å la dyr beita utan å gjera noko til å halda dei på eigen grunn.

Mellom eigedomar som grensar til kvarandre og er nytta til beite (ein eller baa), er det gjerdetvang så framt gjerding er den mest tenlege måten å halda dyra borte frå grannegrund på. Mellom eigedomar som er skilde med veg som det ikkje må setjast grind over, gjeld ingen gjerdetvang. Gjerda skal vera i loveleg stand frå 15. mai (eller annan dag som serskilt er fastsett) og til det kjem tele i jorda.

Gjerde skal vera så at det fredar for storfe (hest og naut) om det ikkje serskilt er fastsett at det skal freda for småfe og. Nærare reglar om høgd, tettleik o. s. b. er ikkje gjeve. Gjerde skal setjast i bytelina. Fører det serleg vanske eller urimeleg kostnad med seg, kan gjerdet setjast på annan tenleg stad, så nær bytet som råd.

Det er lagt ei viss vekt på å få samsvar mellom gjerdetyngsla for kvar eigedom og nytta av gjerdehaldet. Der det vert beitt berre frå eine sida, skal denne sida ta $\frac{3}{4}$ av gjerdehaldet og den andre berre $\frac{1}{4}$. Elles er det regelen at gjerdehaldet skal bytast likt. Kvar skal ha sitt stykke av gjerdet å svara for. Er det tyngre å gjerda på det eine stykket enn på det andre, skal dette jamnast ut med rimeleg avstyting i lengda.

Som alt nemnt har dei i svensk rett ymse reglar om rett til å la dyr beita fritt — om rett til sambeite (gemensamt bete) i skog og utmark der det ikkje er gjerdt. I jordfredingslova vart denne retten avgrensa noko. Framleis gjeld sambeiterett i skog og utmark der det ikkje var gjerdt den 1. januar 1933, men berre så framt det ikkje er halde gjerde. Kvar eigar og brukar må berre sleppa på sambeite så mange dyr som garden vinterföder, og i regelen berre storfe.

I same lova vart teke inn reglar om beite-

regulering, d. e. serskilt vedtak i skjøn om ordning av beitebruket på eit visst område. Tanken var å få slutt på mykje av sambeitinga til vern om etterveksten i skogen. Reglane om beitereregulering gjeld berre i len eller lenslut som fastsett av Kongen. Når det kan krevjast beitereregulering, kan det ikkje krevjast gjerde i skog og utmark utan der det var gjerdt den 1. januar 1933.

Beitereregulering kan berre krevjast av grunneigarar. Viktigaste vilkåra elles er at kvar beiteeigar i området kan få tenleg beite på eigen grunn utan urimeleg kostnad og såleis at bruken ikkje vert urimeleg mykje meir balesam. Når det ikkje let seg gjera å få tenleg beite på eigen grunn, kan det oreignast beite frå ein av dei andre eigedomane. Sameleis lyt det sytast for tenleg beite for dei som har beiterett i området utan å eiga grunn der.

Beitereregulering fører med seg at sambeiteretten på området fell bort. Skal noko av marka nyttast til beite, lyt det haldast gjerde ikring.

Når reguleringsområdet utetter grensar mot sambeitemark for eigedomar som ligg i len eller lenslut der det er høve til å krevja regulering, kan kvar av eigarane på reguleringsområdet krevja gjerde. Reguleringsområdet skal ta $\frac{1}{4}$ av gjerdetyngsla og dei andre eigedomane i lag $\frac{3}{4}$. Innbyrdes skal eigedomane på kvart område dela gjerdetyngsla mellom seg etter den nytta kvar har av gjerdehaldet. Når reguleringsområdet grensar mot len eller lenslut der det ikkje er høve til å krevja regulering, gjeld dei vanlege reglane om gjerdetvang. Mot sambeitemark kan likevel kvar av eigarane på reguleringsområdet krevja gjerde, og innbyrdes deler dei gjerdehaldet mellom seg etter nytta.

Skriftleg avtale om gjerdehald eller beitereregulering kan krevjast innført i rettsbøkene når avtalen er stadfest med vitnepåskrift. Avtalen vert då bindande for nye eigarar og brukarar på eigedomane. Avtale om minking i gjerdetvängen, og om at gjerde skal vera av anna slag eller setjast på annan stad enn lovfest, gjeld ikkje lenger enn 10 år.

Twistesporsmål om gjerding og beitereregulering høyrer under skjøn. Lensstyret nemner opp ein «förrättningsman» som skal ha med seg to mann om han sjølv ynsker det eller nokon av partane krev det. Skjønsmennene skal freista å få i stand forlik.

Den som er misnøgd med ei skjønsvavgjerd, kan reisa sak innan 2 månader. Vert det ikkje gjort, får avgjerda doms verknad og gjeld mot nye eigarar og brukarar på eigedomane.

Avgjerd om gjerde i semje, skjøn eller dom kan krevjast omgjord i samband med utskiljing eller samanslåing av eigedomar. Sameleis kan avgjerd om gjerdeskyldnad og beiterregulering i regelen takast opp att når tilhøva skifter. Tvist om slike spørsmål høyrer under skjøn.

Forsømer nokon å setja gjerdet sitt i stand endå han har fått varsel, kan den andre parten i skjøn få rett til å gjera det som trengst mot vederlag frå hin. Vederlaget kan på førehand søkjast inn med panting.

I 1949 vart det nemnt opp ein komité som fyrst og fremst skulle finna ei tenleg løysing på dei spørsmåla som sambeiting i skogmark skapte. Komitéen la fram tilråding med framlegg om ny «ägofredslagstiftning» i 1951 (Statens offentliga utredningar 1951 : 20), men tilrådinga har enno ikkje ført til nokon proposisjon i emnet.

Komitéen peika på at reglane om beiterregulering i lova frå 1933 berre hadde vorte nytta i liten mon, og slik reglane var, kunne ein ikkje lenger tenkja at dei skulle få slutt på den skadelege sambeitinga. Å setja eit ålment forbod mot sambeite i skog i staden for reglane om beiterregulering, heldt ikkje komitéen for tilrådeleg. Den beste måten å gå fram på, var å få fart i arbeidet med beiterreguleringa, og dessutan spreia opplysning om beitespørsmålet, yta tilskot til opparbeiding av kulturbeite o. s. b. Men reglane om beiterregulering laut då gjerast lettare å skjøna og nytta, og dei laut få ei større slagvidd. Komitéen la difor hovudvekta på

ombøter i den lei, men kom og med framlegg om ymse brigde i gjerdeføresegnene.

Framlegget frå komitéen går m. a. ut på at reglane om beiterregulering skal gjelda for heile landet, såleis at regelen om kongeleg vedtak for kvart len eller kvar lenslut går ut. Regulering skal kunna krevjast når meir enn ein eigedom nyttar eller har rett til å nytta same utmarkbeitet, anten kvar av dei eig ein part av beiteområdet eller ein av dei eigar til det heile og dei andre er beiteretts-havarar eller etter sedvane på staden beiter utan serleg rettsgrunnlag. Komitéen gjorde og framlegg om større høve til å ordna beite for bruka med oreigning.

Ei slik auka slagvidd for reglane om beiterregulering ville føra til at gjerdetvungen i utmark fall bort utan der det var gjerdt 1. januar 1933. Men komitéen gjorde framlegg om at det skulle gjelda gjerdetvang der gjerde trongst til vern om beiterregulert område utetter, og der regulering av ein eller annen grunn ikkje kunne gjennomførast.

Regelen om at beitehavarane på regulert område segimellom skal dela kostnaden med gjerdehald utetter etter nytta, ville komitéen skulle gjelda for uregulert sambeiteområde og.

Kommisjonen peika elles på at gjerdereglane og i nokon mon kan tena til å få slutt på skadebeitinga i skogen. Når den av to grannar som nyttar utmarka si til beite, lyt bera meir enn halve kostnaden med gjerde, motverkar det i same mon beiting frå hans side. Kommisjonen gjorde difor framlegg om at heile gjerdekostnaden i slike høve skal falla på han.

Justis- og politidepartementet.

Frå Sivillovbokutvalet
Rådsegn 3

Om grannegjerde

Endeleg framlegg

Trykt i Sæbbøs Trykkeri

Moss 1958

INNHALDSLISTE

	Side
I. Det førebels framlegget om grannegjerde og om ansvar for visse slag husdyr	5
II. Innkomne merknader. Oversyn	5
III. Spørsmålet om ålmenn gjerdelov eller serføresegner	6
IV. Merknader til dei einskilde paragrafane	7
V. Framlegg til lov om grannegjerde	10

Til Justisdepartementet.

Sivillovbokutvalet gav 24. mars 1955 ei førebels tilråding om grannegjerde og om ansvar for visse slag husdyr (Rådsegn 1 frå Sivillovbokutvalet).

Den 26. oktober 1957 fekk Utvalet frå Justisdepartementet dei merknader som har kome inn til den førebels tilrådinga. Frå Landbruksdepartementet låg ved eit utkast til lov om ymse beitespørsmål og om gjerdehald.

Med dette sender Utvalet si endelege tilråding om grannegjerde. Ho er bygd på den førebels tilrådinga (Rådsegn 1) og kjem i tillegg til den. Det er teke omsyn til dei merknader og lovutkast som har kome inn. Serskilt har Utvalet lagt vinn på å få med i gjerdelovframlegget dei synsmåtane som Landbruksdepartementet har gjort gjeldande med omsyn til jordbruks- og skogbruks-gjerde.

Oslo, den 10. mars 1958.

Knut Robberstad. Ketil Skogen. Karsten Gaarder.

Mons Nygard.

I. Det førebels framlegget om grannegjerde og om ansvar for visse slag husdyr.

Sivillovbokutvalet gav ei førebels tilråding om grannegjerde og om ansvar for visse slag husdyr den 24. mars 1955 (Rådsegn 1 frå Sivillovbokutvalet).

I tilrådinga var to serskilde lovframlegg:

A. Framlegg om grannegjerde var etla til å koma i staden for fyrste kapitlet i jordfredingslova frå 1860. Men gjerdespørsmåla var sette i nær samanheng med granneretten i det heile. Føresegnene skulle såleis gjelda ålment for alle slag grannegjerde både på land og i by, og ikkje berre om fredingsgjerde mot beitefe så som dei no gjeldande reglane. Hovudpunkta i framlegget var elles at det skulle vera gjerdetvang mellom granneeigedomar berre i den mon nytta av gjerdehaldet var større enn kostnaden, og at gjerdedelinga skulle gå meir etter nytta på kvar side. Dessutan skulle bruksrettshavarar få meir sjølvstendig rett og skyldnad til gjerdehald, og gjerdetvangen skulle gjelda i andre bruksgrenser enn eigedomsgrenser. Alle gjerdesaker skulle avgjerast i skjøn — lensmannsskjøn på landet og rettsleg skjøn i kjøpstadene (jfr. Rådsegn 1, serleg side 11-15).

B. Framlegg om ansvar for visse slag husdyr var tenkt til ei mellombels avløyning for ansvarsføresegnene i andre og tredje kapitlet i jordfredingslova, og innhaldet i reglane var stort sett det same, men det var lagt vinn på å gje dei ei grei og tidhovelig form (jfr. Rådsegn 1, side 26 o.u.).

II. Innkomne merknader. Oversyn.

I september 1955 sende Justisdepartementet tilrådinga til ymse andre departement og samskipnader og bad dei koma med eventuelle merknader.

Kommunaldepartementet svara i brev 12. mai 1956. Departementet opplyste at tilrådinga var lagd fram for Norges Byforbund og Norges Herredsforbund som hadde sagt frå at framlegget ikkje rører ved kommunale interesser på ein slik måte at det var grunn for dei to forbundsstyre til å gje noka fråsegn. Dessutan hadde tilrådinga vore lagd fram for Norges Huseierforbund som viste til at føresegnene i hovudsaka svara til det lovutkastet som forbundet sende Justisdepartementet i 1927, og la til at forbundet difor ikkje hadde noko å innvenda. Kommunaldepartementet peika elles på at vedtekter etter bygningslova § 148 lyt gå føre føresegnene i grannegjerdeutkastet og avtale eller vedtekt i samsvar med dei, men heldt det likevel ynskjeleg med eit samarbeid

mellom dei ymse departementa om prinsippa for å stadfesta vedtekter etter dei to lovene.

Finansdepartementet svara i brev 15. juni 1956 at tilrådinga ikkje gav grunn til noka fråsegn.

Skogbruksforeningen av 1950 (v/ høgsterettsadvokat Jens P. Heyerdahl jr.) har sendt inn ei stensilert utgreiing dagsett 27. juni 1956. Der heiter det m. a.:

«Sivillovbokutvalgets oppgave er jo av et langt videre omfang idet utvalget bl. a. skal lage forslag til kodifisering av vesentlige deler av tingsretten. Det sier seg da selv at dette utvalg vil måtte se gjerdespørsmålet i et videre perspektiv enn det som de forskjellige beitespørsmål alene betinger. Forsåvidt er vi enige i utvalgets innledende bemerkninger om at gjerdespørsmålet også må sees i andre relasjoner enn som fredningsgjerde mot beitefe og at det er grunn til å se spørsmålet i nær sammenheng med naboretten i det hele.»

I utgreiinga er elles knytt kritiske merknader til sume einskildføresegner, men for samanhengen skuld høver det best å ta dette samla lenger ute.

Den Norske Sakførerforening har opplyst i brev 8. desember 1956 at Hovedstyret har sagt seg samd i ei fråsegn som Sakførerforeningens permanente lovutvalg for jord og skog, almenninger, jordskifte og jakt gav 29. november 1956. I fråsegna heiter det m. a. såleis:

«Sivillovbokutvalet foreslår lover som skal avløse reglene om gjerdehold og dyreansvar i lov om jords fredning (gjerdeloven) av 16/5 1860. Disse regler er jo nu helt avlegse. Såvidt vi kan se har Utvalet funnet frem til gode løsninger på de rettsspørsmål vi her står overfor.

Mens gjerdeloven av 1860 tar sikte på jordbruksforhold gir Sivillovbokutvalet i sitt «framlegg om grannegjerde» forslag til en alminnelig lov om gjerdehold mellom naboer.»

I fråsegna er det elles gått noko nærare inn på sume serspørsmål, serleg frå formell og lovteknisk synsstad, jfr. nedanfor. (Fråsegna er prenta i Norsk Sakførerblad, nr. 1 for 1957).

Landbruksdepartementet heldt fram i brev 4. april og 7. oktober 1957 at det var naudsynleg for jord- og skogbruksnæringa at den nye lova om gjerdehald vart meir utførleg enn det førebels framlegget frå Sivillovbokutvalet. Til nærare rettleiing om korleis departementet såg på spørsmåla, sende det over sitt eige stensilerte utkast til lov om ymse beitespørsmål og om gjerdehald (september 1957). Landbruksdepartementet opplyste i brevet at det førebels ikkje

hadde vore høve til å arbeida ut premissar til utkastet, men tilrådinga frå det førebuaude Beiteutvalet i departementet (1952) låg ved, og dessutan gjekk departementet ut frå at tvilsmål kunne klårast opp i samrådingar mellom Utvalet og departementet. Sivillovbokutvalet har og hatt slike beinveges samrådingar med Landbruksdepartementet om tilhøvet mellom det førebels framlegget og beitelovarbeidet i Landbruksdepartementet, jfr. nedanfor. Landbruksdepartementet har og under hand gjeve verdfull rettleiing om korleis reglane om jordbruksgjerde bør vera.

III. Spørsmålet om ålmenn gjerdelov eller serføresegner.

Spørsmålet om nye gjerdeføresegner hadde vore oppe nokre gonger og i ymse slag samanheng før Justisdepartementet i 1953 på grunnlag av lovbokplanen gav Sivillovbokutvalet i oppgåve å laga framlegg i emnet og gjorde dette kjent for Landbruksdepartementet. Det siste framlegget til nye føresegner var utarbeidd av Beitekomitéen (1935) og lagt fram for Landbruksdepartementet i 1939.

Då Utvalet hadde arbeidd noko mykje med emnet, fekk det kjennskap til at det var i gang arbeid i Landbruksdepartementet med ei beitelov og at spørsmålet om nye føresegner om gjerde og om dyreansvar var oppe i den, samanheng. Utvalet heldt det difor rettest å gjera kjent kva løysingar det då hadde kome fram til, og fekk prenta den førebels tilrådinga med framlegg om grannegjerde og om ansvar for visse slag husdyr (Rådsegn 1 frå Sivillovbokutvalet, 1955).

Om gjerdehald mellom grannar vart der halde fram at dette spørsmålet hadde kome i ei heilt anna stode etter det store omskiftet som har gått for seg i samfunnet sidan jordfredingslova frå 1860 tok til å gjelda. Jordbruket var den gongen levevegen for storparten av folket og mykje godt einerådande flest alle stader. Lova vart difor laga med tanke berre på jordbrukshøve og har ikkje føresegner om andre slag gjerde enn fredingsgjerde mot fe. No derimot er det berre eit lite mindretal som er knytt til jordbruksnæringa. Eit mangesidig yrkesliv har vakse fram i bygdene, og jordbruket råder ikkje grunnen på same måten som før. Mange stader har jordbruket vike for ei mengd tuftebruk av ulike slag. I slike tilhøve har gjerdehaldet heilt andre føremål enn berre det å freda mot beiteskade. Om dette vart sagt:

«Føremålet med slike gjerde kan vera å halda andre dyr enn beitedyr på eller frå visse område. Sameleis kan dei vera til lette i tilsynet med born. Ofte skal gjerdet halda

folk borte frå eit område. Det kan gjelda å hindra at nokon kjem til skade, eller å verna mot uroing, trakking, tilsvining og tjuving. Andre tider er det om å gjera å hindra at nokon lurar seg ifrå å betala for noko som det kostar å få sjå eller vera med på. På villastader som det no er så mange av kringom i landet, er hagen ein freda stad til fritidsarbeid og heimeliv for huslyden. Difor er det viktig med eit gjerde som hindrar innsyn utanfrå. Men her er det dessuten serleg om å gjera at gjerdet er vakkert. Med gjerdet til ei vakker råme ikring, vert hagen ein meir verdfull tilhaldsstad.»

Slike gjerde har no vorte så vanlege at dei og lyt koma inn under reglar om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling, liksåvel som jordbruksgjerde. Men det vart uhøveleg å ha serlover om kvart slag gjerde, og avgrensinga mellom lovene kom til å verta noko vanskeleg og vilkårleg; ikkje i noka lov kom det til å høva med føresegner om gjerde mellom eigedomar av ulikt slag. Det mest tenlege måtte difor vera å få ei ålmenn lov om gjerdehald mellom granneeigedomar i det heile, med føresegner som mest mogeleg var forma så at dei høvde for alle slag gjerde (Rådsegn 1, side 11-12).

Utvalet vil her streka under at det som trengst no, er ei ålmenn gjerdelov for alle slag eigedomar.

Det høver ikkje lenger godt å laga ei ny gjerdelov serskilt for ei næring eller gruppe i samfunnet. I vår tid er det ikkje berre i jordbruket at gjerde er viktig. Det same gjeld for flest alle slag eigedomar, og i mange andre tilhøve er krava til grannegjerde større enn i jordbruket. Det er verdt å merka seg at spørsmålet om gjerde for tuftebruk av ymse slag har vore for domstolane heller ofte i seinare tid. Slike tilhøve lyt og koma inn under høvelege lovreglar no. Norges Huseierforbund sende alt i 1927 føreteljing til Justisdepartementet om å få slike reglar, og kravet kan ikkje avvisast lenger, jfr. Rådsegn 1, side 9-10, og ovanfor side 5 der forbundet seier seg samd i framlegget frå Utvalet.

Om jordbruksnæringa framleis skulle ha sine gjerdeføresegner serskilt, laut såleis andre samfunnsgrupper få det same. Men serlover om dei ymse slag grannegjerde vart ein lite oversynleg skipnad. Og dei serleg vanskelege tilfella då eigedomar av ulike slag støyt saman, kom ikkje til å høva inn i slike serlover som dette. Reglane for tilfelle der ymse samfunnsgrupper står mot kvarandre så som her, bør sjåast i samanheng og formast etter ei avveging av interessene på kvar side. Dette kan best gjennomførast i ei ålmenn lov

om gjerdehald mellom granneeigedomar i det heile, med føresegner som gjeld mest mogeleg likt til alle sider.

Det som er halde fram ovanfor, gjeld like mykje anten det er eit område som går inn under bygningsregulering eller ikkje. Difor er det utenleg å gjera noko skilje etter det. Bygningsføresegnene gjeld til vern om ålmenne omsyn, både for gjerde og anna. Men dei viktigaste privatrettslege reglane om gjerdehaldet grannane imellom bør prinsipielt fastsett i ålmenn lov både for land og by, på same måten som reglane om grannehøve elles.

Etter lovbokplanen høyrer og reglane om gjerdehald mellom grannar til den ålmenne sivilretten som er medteken der. Men det som er sagt ovanfor, syner at nye gjerdeføresegner bør gjevast i ålmenn lov, anten det var tanken å samla sivilretten i ei lovbok eller ikkje.

I ei slik ålmenn lov om grannegjerde av alle slag er det både fullt høve til og ein sjølv-sagd ting at synsmåtane åt Landbruksdepartementet vert tillagt mest vekt når det gjeld innhaldet i reglane om jordbruks- og skogbruksgjerde. I det endelege framlegget som Utvalet har laga om grannegjerde, er det såleis gjort ymse brigde og tillegg etter beite-lovframlegget og etter samråd med Landbruksdepartementet, så føresegnene om gjerde mellom jordbruks- og skogbrukseigedomar mest mogeleg skulle koma i samsvar med det som Landbruksdepartementet held for ynskjeleg, jfr. merknader til paragrafane nedanfor.

Framlegget om ansvar for visse slag husdyr var som nemnt i den førebels tilrådinga (Rådsegn 1, side 26-27), tenkt berre til mellombels avløyning for føresegnene i kapitel 2 og 3 i jordfredingslova frå 1860, som er avleggs no. Framlegget galdt difor berre same slag dyr og skadar som dei kapitla. Utvalet er samd med Landbruksdepartementet i at desse avløyingsføresegnene likså godt kan koma i den beitelova som departementet førebur, og held difor ikkje oppe framlegg om at det skal gjevast ei serskild lov i emnet no.

IV. Merknader til dei einskilde paragrafane.

Sume av paragrafane er ubrigda. Men i dei fleste har sumt av det som stod i det førebels framlegget, vorte ombytt med nytt eller gått ut, eller nytt har kome i tillegg til det gamle.

Paragraftala er heile vegen dei same som i det førebels framlegget.

Til § 1.

Denne paragrafen er ubrigda, og det har ikkje kome nokon merknad.

Til § 2.

Fyrste stykket er ubrigda.

I andre stykket er sett inn ein ny punktum. Skogbruksforeningen av 1950 peika i merknadene sine på at tilhøva lett kan skifta lenge før ein 10-årsbolke er ute og at det difor burde opnast høve til å få ei gjerdeavtale revidert tidlegare. I utkastet frå Landbruksdepartementet står ein regel om dette.

Utvalet er samd i at det stundom kan vera urimeleg om ei gjerdeavtale skulle gjelda ubrigda når tilhøva har skift. Er det serlege omskifte som partane ikkje burde ha rekna med, er det i nokon mon høve til å få avtala revidert etter ålmenne kontraktreglar. Men spørsmålet er om det dessutan bør gjerast ei avgrensing i avtalefridomen så partane i det heile ikkje skal ha høve til å gje avkall på retten til å seia opp ei gjerdeavtale for det tilfellet at tilhøva skifter i framtida. Ynsket om rimelege gjerdeskipnader til kvar tid lyt her vegast mot omsynet til ro og stabilitet i gjerdehøva. Partane bør kunna lita på at ei gjerdeavtale vert ståande ved lag noko tid frametter. Og det bør vera serleg sterke grunnar om den eine skal få høve til å seia avtala opp, kanskje tidleg i den avtalebolken dei hadde rekna med. Ein lyt difor i det minste krevja at store og avgjerande omskifte har kome til så det er uforsvarleg frå ein samfunnssynstad at avtala skal stå ved lag ubrigda. Men ein slik unnataksregel som det då vert, skulle heller ikkje ha avgjerande grunnar imot seg. Og ein regel med dette innhald er sett inn i utkastet.

Redaksjonelt høvde det då best å skilja siste punktum i paragrafen ut til eit stykke for seg.

Til §§ 3 og 4.

Desse paragrafane er ubrigda.

Til § 5.

Skogbruksforeningen av 1950 har peika på at fyrste stykket i denne paragrafen burde formast så at det svara til vanlege grannerettslege reglar.

Utvalet er samd i dette, og har her valt ei form som ligg nær opp til § 1 i framlegget til nye føresegner om eigedomsretten i grannehøve (Rådsegn 2 frå Sivillovbokutvalet, 1957).

Andre stykket er som før.

Landbruksdepartementet meiner at det enno kan vera bruk for regelen i andre punktum i jordfredingslova § 14 om at gjerdet i sume tilfelle kan setjast på den eine

av eigedomane mot skadebot. Ein regel om dette er difor sett i eit nytt siste stykke til denne paragrafen.

Til § 6.

Denne paragrafen er ubrigda.

Til § 7.

Skogbruksforeningen av 1950 har streka sterkt under ymse vanskar som det kan vera med å vega nytta og kostnaden med gjerdehaldet mot kvarandre, og gjort gjeldande «at det nøye bør overveies om ikke nytteprinsippet lar seg spesifisere iallefall i enkelte hovedregler av bindende eller veiledende karakter» — t.d. for utmark der det ikkje vert beitt, og for industritufter o.a.

Landbruksdepartementet er samd i at dei ålmenne vilkåra for gjerdehaldstvang bør vera som i det førebels framlegget frå Utvalet, og meiner at sume unnatak og serreglar som var med der, kan gå ut, jfr. nedanfor. Men departementet vil at vilkåra skal vera noko lempelegare når det berre gjeld å halda ved like gjerde som er frå før, jfr. den no gjeldande jordfredingslova § 2.

Utvalet er som nemnt i den førebels tilrådinga (Rådsegn 1, side 13-14), klår over at det kan vera vanskeleg å vega nytte og kostnad mot kvarandre, serleg der nytteverknadene er mange og innbyrdes ulike. Men skal ein koma bort frå den ålmenne gjerdetvungen etter den no gjeldande lova, er det snautt nokon annan farande veg enn å la eit skjøn om nytta og kostnaden vera avgjerande. Det er same regelen som no gjeld i utmark der det ikkje er gjerde frå før (jordfredingslova § 2, andre punktum), og Utvalet kjenner ikkje til at regelen har valda serlege vanskar.

Første stykket i paragrafen står difor ubrigda.

Der det er gjerde frå før, er Utvalet samd i at det bør haldast ved like så lenge det ikkje er beint fram ulønsamt, og i eit nytt andre stykke er teke inn ein regel om det. Spørsmålet om deling av vedlikehaldskostnaden vert løyst etter § 8, jfr. §§ 2 og 14.

Den regelen som før stod i andre stykket, går ut. Han trengst ikkje etter det tillegget som er gjort i § 5 (jfr. merknad ovanfor).

I det førebels framlegget § 7, tredje stykket, var ein unnataksregel om at ein utmark-eigar ikkje skulle ha gjerdeskyldnad mot hyttetufter i utmark. Grunngevinga var at hytter i utmark kunne føra med seg slike utgifter til gjæting og gjerding at utmarkbeitet vart ulønsamt for mange om dei vanlege reglane om gjerdehald og dyreansvar skulle

gjelda. Det vart og peika på at hyttetufter ofte er selde på det vilkår at kjøparen skal halda gjerde sjølv, og at dei aller fleste hytteeigarar set gjerde sjølve i slike høve (Rådsegn 1, side 19).

I samband med dette er nemnt framlegget frå Beitekomitéen (1939) om ein tilsvarande regel for både hyttetufter og for hustufter, hagar, sportsplassar, gruver, industri og liknande føretak, som grensar til jord- eller skogbruk. Men Utvalet meinte at ein så vid unnataksregel ikkje trongst så som dei ålmenne vilkåra for gjerdetvungen og regelen om kostnadsdelinga var forma (Rådsegn 1, side 19).

Utkastet frå Landbruksdepartementet går i same lei som framlegget frå Beitekomitéen. Utvalet har difor drøft dette spørsmålet på nytt. På den eine sida er å nemna at utstyking til slike tufter ikkje burde føra med seg nye tyngsler for jord- og skogbruket. På den andre sida er halde fram at slike reglar ikkje høver heilt godt når det vert selt tufter o.a. i utkanten av ein eigedom. Utstyking på ein eigedom kunne då føra til at granneeigedommen utan grunn vart friteken for å halda gjerde.

Utvalet meiner no at ein helst kunne la desse spørsmåla og verta løyste etter dei ålmenne reglane (§§ 7 og 8, jfr. § 10) og tredje stykket er difor stroke. Ein peikar her på at den ålmenne avgjeringsregelen i § 8, fyrste stykket, no er gjord meir tøyeleg, så det betre kan takast omsyn til alle kantar. Dinest strekar ein under at gjerdeskyldnaden i dette slag tilfelle oftast vert ordna i avtala når stykket vert fråskilt, og at slike avtaler etter § 2, siste stykket, gjeld utan tidsfrist. Slike avtaler fører ikkje med seg nokon verknad for gjerdeskyldnaden åt tredjemann.

Fjerde stykket er og stroke. Regelen om at det ikkje skal vera gjerdetvang i delelina mot ålmenning, bør etter det Landbruksdepartementet meiner, gå heilt ut. Regelen har i mange tilfelle ført til at ålmenningane vart liggjande utan gjerde og opne for beiting, og dei kan då vera likså vel tente med å ta ein part av gjerdehaldet mot å få krav på at det skal vera gjerde. Utvalet reknar det difor ikkje naudsynleg å halda regelen oppe.

Til § 8.

Skogbruksforeningen av 1950 gjer her prinsipielt gjeldande det same som til § 7, og har dessutan peika serskilt på at andre punktum i paragrafen var uklårt og burde gå ut.

Den Norske Sakførerforening synest og at det nemnde andre punktum var

noko uklårt, og rår til at det vert redigert om, så meininga kjem klårare fram. Dessutan vert det halde fram at det kan vera grunn til å leggja heile gjerdehaldet på eigedomar der det t.d. er verksemd som valdar fare eller lyt vernast. Når det gjeld gjerde mellom slike eigedomar, kan slaget og storleiken på verksemda vera eit naturleg delingsgrunnlag.

Landbruksdepartementet har i sitt utkast ikkje teke opp regelen om at det prinsipalt skal vera deling halvt mot halvt. Både formelt og reelt vert då rettesnora for avgjerdene den nytta som gjerdehaldet gjer på kvar side. Tilhøva kan vera ulike, og regelen er forma noko varsamt. Såleis er det ikkje gjort til eit ufråvikeleg prinsipp at gjerdeplikta i jordbrukshøve skal fylgja dyrehaldet (jfr. det som er sagt om ålmenningar side 8 ovanfor).

Så som nærare utgreitt i den førebels tilrådinga (Rådsegn 1, side 20) har Utvalet sett det så at nytta av gjerdehaldet prinsipielt burde vera grunnlaget for kostnadsdelinga likeins som for gjerdetvangen. Når delingsregelen likevel vart forma så at hovudregelen skulle vera deling halvt mot halvt som før med serskilde avgrensingar og unntaksføresegner, var det av retts tekniske grunnar, serleg var det tenkt på dei skjønsvanskane som kunne gjera seg gjeldande (jfr. den no gjeldande delingsregelen for gjerde i utmark og mellom utmark og innmark, jordfredingslova § 7, fyrste og andre stykke). Men dei serlege skjønsvanskane kunne og føra til at avgjerdene kom til å gå etter halvdelingsregelen meir enn rimeleg og ynskjeleg.

I det endelege framlegget har Utvalet difor forma fyrste stykket av denne paragrafen i samsvar med det prinsipielle utgangspunktet og med utkastet frå Landbruksdepartementet. Den nytta kvar av grannane har av gjerdet, skal vera grunnlaget for gjerdedelinga. Til nærare rettleiing er sagt at det kan leggjast vekt på om det er beiting berre på den eine sida. I dette ligg m.a. at ein ikkje einsidig kan leggja vekt på den lette som gjerdehaldet fører med seg i skyldnaden til å vakta på beitedyra. Ein skal i slike høve som elles ta omsyn til alle nytteverknadene av gjerdehaldet. Der det er beiting på baa sider, lyt det sjølv sagt leggjast noko vekt på kor mykje beiting det er på kvar side.

Utanfor jordbrukshøve kån det ofte vera vanskeleg å finna eit økonomisk mål for nytta. Som nemnt i den førebels tilrådinga (Rådsegn 1, side 19), lyt ein nok rekna med at det difor vart meir praktisk med deling halvt mot halvt i slike høve. Serleg når det gjeld

gjerde mellom eigedomar av same slag. Men tilhøva kan vera ulike, så regelen bør vera den same her som elles.

Andre stykket er ubrigda.

Til § 9.

Denne paragrafen er ubrigda.

Til § 10.

Fyrste stykket er som før.

Siste stykket er nytt. Etter utkastet frå Landbruksdepartementet skal det i sume tilfelle vera høve til å avløysa eldre gjerdeskipnader som står i vegen for ein ny skipnad. Utvalet ser ingen grunn til å setja seg imot dette, og ein tilsvarende regel er innteken her.

Til § 11.

Etter det førebels framlegget var det berre brukaren som skulle svara for gjerdehaldet og ha retten til å krevja gjerdehald av grannane. Etter utkastet frå Landbruksdepartementet skal eigar og brukar vera solidaransvarlege for gjerdehaldet. Ein eigar kan då ikkje fri seg frå ansvaret med å setja ein kanskje insolvent brukar i sin stad. Utvalet kan gå med på dette. Etter det endelege utkastet er eigar og brukar difor solidaransvarlege for gjerdehaldet. Då er det og berre rimeleg at dei baa har retten til å krevja gjerdehald av grannane. Korleis eigar og brukar skal gjera opp innbyrdes, lyt avgjerast etter avtale dei imellom, og elles etter vanlege reglar om rettshøve mellom eigar og brukar.

Elles er paragrafen ubrigda.

Til § 12.

Etter at det førebels framlegget var prenta, har Utvalet arbeidd meir med ymse sameggespørsmål. For å få betre samsvar med det ein her har kome til, er det gjort nokre terminologiske og redaksjonelle brigde i denne paragrafen, men innhaldet er som før.

Siste punktum i paragrafen har gått ut. Det var uturvande ved sida av den ålmenne regelen i § 14 om skjøn i alle gjerdespørsmål.

Til § 13.

Omredigeringa av § 12 har ført til at tilvisinga dit laut gjerast litt annleis. Elles er paragrafen som før.

Til § 14.

Fyrste stykket er som før.

Andre stykket er sett inn i samsvar med utkastet frå Landbruksdepartementet. Regelen fylgjer langt på veg av jordskiftelova § 37, men kan gjera det tydelegare kva som gjeld i sume tvilstilfelle.

Tredje stykket svarar til det som før var andre stykket. Det er gjort eit tilsvarande brigde som i § 2, andre stykket, og grunnlaget er stort sett det same som der.

Til § 15.

Fyrste stykket er ubrigda.

Andre stykket er redigert litt annleis så seiemåtane høver betre til dei som er nytta i §§ 8 og 16, i serreglar for jord- og skogbruk. Tilleggsregelen i tredje stykket vert då uturvande, og går ut.

Til § 16.

Fyrste stykket er ubrigda.

Andre stykket er nytt. Det har kome inn i samsvar med utkastet frå Landbruksdepartementet, og grunngevinga er at jordskiftefolka får så mykje med gjerdespørsmål å gjera i ymse slag samanheng (jordskifte, bruksregulering o.a.), at dei får serleg god greie på dei serspørsmål som gjerdehald mellom jordbruks- og skogbrukseigedomar reiser.

I utkastet frå Landbruksdepartementet er skjønnsstyringa lagd til formannen i eit kommunalt utval som skal få gjeremåla sine nærare fastsette i den påtenkte beitelova (beiterådet).

Etter at vi fekk skjønnslova frå 1917, er den ålmenne regelen at skjønnsstyringa skal ligga til den vanlege herads- eller bydomaren, som er med i avgjerdene på same måten som i domssaker. Dette er eit hovudprinsipp i vår nye rettargangsmåte. Lovgrunnen er m.a. at denne skipnaden gjev trygd for at det vert gått fram i samsvar med vanlege rettargangsprinsipp og på formelt rett måte.

I mange tilfelle er serskilt fastsett at underskjon på landet skal styrast av lensmannen. Dette er ein meir lettvin og billeg skipnad, og den oppøving som lensmennene såleis får, gjer skipnaden fullt forsvarleg. I gjerdeskjon etter jordsfredingslova frå 1860 er såleis lensmannen skjønnsstyrar på landet og i ladestadene.

I einskilde tilfelle har det vore fastsett i lov at skjon skulle styrast av reine lekfolk. Etter jordlova frå 1928 skulle såleis underskjon haldast av 3 lekmenn or jordskifteutvalet, og dei avgjorde sjølve kven av dei skulle vera formann (skjønnsstyrar). Men skipnaden førde til vanskar i praksis. Det vart mange rettssaker om tilfelle då skjonet ikkje var i orden, og skipnaden vart difor ikkje så billeg som han var tenkt å vera. I 1938 vart regelen brigda så det skulle vera ein fast oppnemnd skjønnsstyrar for kvar domssokn. Med den nye jordlova frå 1955 gjekk heile serskipnaden ut, og

vanleg rettsleg skjon kom i staden. Om grunngevinga for dette kan ein visa til Ot. prp. nr. 59 for 1953, side 43, og Tiltråding I frå Jordlovkomitéen (1951), side 48-50.

Etter dei røynsler ein har, meiner Utvalet at det er grunn til å vera varsam med å leggja skjønnsstyringa til lekfolk som ikkje har opplæring eller oppøving i slike gjeremål. Dei mistak og forsømingar som vert fylgja, kan ofte føra til mange og langvarige rettssaker som ein elles hadde sloppe.

Utvalet kan difor ikkje rå til å gjera noko unnatak frå dei vanlege reglane om skjønnsstyringa i dei sakene det her gjeld. Iallfall kunne beiterådsformannen ikkje godt vera skjønnsstyrar utan der det er jordbruks- eller skogbrukseigedom på baa sider av gjerdelina. På stader der det ikkje er noko beiteråd, måtte det og vera ein annan skjønnsstyrar.

Tredje stykket er det som før var andre stykket, og det er ikkje gjort noko brigde.

Til § 17.

Fyrste stykket er ubrigda.

Andre stykket er forma noko annleis. I staden for ei tilvising til tvangsfullføringslova er sjølve regelen gjeven i paragrafen. Etter det førebels utkastet kunne nåmsmannen berre gjeva fullmakt når det låg føre gjerdeskjon eller anna tvangsgrunnlag (t.d. jordskifte). Etter paragrafen no kan nåmsmannen gjeva slik fullmakt i alle tilfelle der det trengst. Men når det ikkje finst tvangsgrunnlag frå før, vert det turvande å halda eit gjerdeskjon dersom grannen ikkje betalar kostnaden friviljug.

Til § 18.

Paragrafen er ubrigda.

Kommunalddepartementet har som nemnt peika på at vedtekter etter denne paragrafen lyt vika for vedtekter etter bygningslova § 148. Dette fylgjer av ålmenne tolkingsprinsipp, og treng ikkje seiast serskilt i lova.

Til § 19.

Berre fyrste kapitlet av jordsfredingslova frå 1860 får avløyning med føresegnene om grannegjerde. Resten av lova lyt få si avløyning i den påtenkte beitelova.

V. Framlegg til lov om grannegjerde.

§ 1.

Føresegnene i denne lova gjeld berre når ikkje anna fylgjer av serlege rettsshøve eller av avtale etter § 2.

Gjerdehald ved offentleg veg og jarnveg går ikkje inn under lova.

§ 2.

Grannar kan avtala annan gjerdeskipnad mellom eigedomane sine enn den som er fastsett i denne lova. Slik skipnad må ikkje strida mot § 4 eller mot lovlege vedtekter.

Når minst 10 år er lidne, kan avtala seiast opp. Det same gjeld etter serlege omskifte i dei tilhøva som låg til grunn for avtala. Oppseiingsfristen er eit år, om ikkje stuttare frist er avtala.

Føresegnene i andre stykket gjeld ikkje gjerdeskipnad som vert avtala i samband med at del av eigedom vert fråskild til eige eller bruk.

§ 3.

Den gjerdeskipnaden som er mellom eigedomane, når denne lova tek til å gjelda, står ved lag så lenge ikkje anna er fastsett i gjerdeskjøn eller på annan måte.

§ 4.

Grannegjerda skal vera såleis laga og vedlikehaldne at dei ikkje er farlege for folk eller husdyr.

Dei må ikkje gjerast såleis at dei løyner bort eller skader noko delemærke.

§ 5.

Grannegjerda skal vera såleis laga og vedlikehaldne at dei ikkje er uturvande eller urimeleg til ulempe eller lyte på granneeigedom.

Dei skal setjast i delelina, ikkje lenger inn på grannegrunden enn på eigen grunn, og ikkje lenger inn enn 0,50 meter. Denne føresegna råkar ikkje steingard som lovleg står lenger inne på grannegrund når denne lova tek til å gjelda.

Der det fell serleg vanskeleg eller dyrt å ha gjerdet i delelina, kan det setjast ved sida mot skadebot til grunneigaren.

§ 6.

Granne har rett til å ha gjerde mot granneeigedom når han kostar det sjølv.

§ 7.

Der grannegjerde er til nytte for eigedomane kvar for seg, kan granne krevja gjerdehald av granne, så fram det er klårt at samanlagt for baa eigedomane er nytta av gjerdehaldet større enn kostnaden.

Gjerde som er der frå før, må ikkje leggjast ned utan at vedlikehaldskostnaden er større enn nytta for baa eigedomane under eitt.

§ 8.

Der det er gjerdehaldstvang etter § 7, skal gjerdehaldet delast mellom grannane med rimeleg omsyn til den nytta kvar av dei har av gjerdet. Er det jordbruks- eller skogbruks-eigedom på baa sidene, kan det såleis leggjast

vekt på om berre den eine sida skal nyttast til beite.

Vil den eine grannen ha dyrare gjerde enn den andre har skyldnad til å vera med på, har han rett til det mot at han tek på seg meirkostnaden.

§ 9.

Hus eller anna byggverk som står såleis, at det gjer teneste i staden for grannegjerde, vert ikkje medrekna i den gjerdelengda som skal delast. Der lende, grindhald eller andre tilhøve gjer gjerdehaldet dyrare på det eine stykket enn på det andre, skal skilnaden jamnast ut med avstyting i lengda eller på annan måte som skjønnet fastset.

§ 10.

Der det er tenlegast så, kan gjerdeskjønnet ta avgjerd om at grannane skal ha heile eller noko av gjerdehaldet i lag, eller at den eine skal ha det heile åleine mot at den andre yter honom tilskot som skjønnet fastset.

Avtale eller serlege rettshøve som hindrar ein rimeleg gjerdeskipnad, kan setjast til sides mot at den grannen som får vinninga, held den andre skadelaus.

§ 11.

Der ein annan enn eigaren brukar eigedomen eller eit serskilt stykke, har både brukar og eigar ansvar for gjerdehaldet andsynes grannane og rett til å krevja lovleg gjerdehald frå deira side.

Skjøn til avgjerd om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling etter §§ 7 og 8 lyt krevjast mot både eigar og brukar. Slikt skjøn kan granne kan ikkje eigaren krevja utan samtykke av brukaren.

Der ein annan enn eigaren har beiteretten på eit serskilt stykke, eller heile eigedomen, vert beiterettshavaren rekna for brukar.

§ 12.

For område som ligg i sameige mellom bruk, er retten og skyldnaden til gjerdehald utetter som om det var ein eigedom for seg. Har sameigarane ikkje kvar sitt tydeleg fastsette gjerdehaldsstykke, er dei ansvarlege ein for alle og alle for ein.

Segimellom er sameigarane skyldige til å bera så mykje av gjerdehaldet at det svarar til den parten kvar av dei har i sameiga.

§ 13.

For serskilt område der to eller fleire som ikkje er sameigarar, har rett til beite, gjeld fyrste stykket i § 12 på tilsvarande måte. Er det ikkje anna delingsgrunnlag, svarar kvar av dei for gjerdehaldet etter kor mykje dyr han vanleg har på beitet.

§ 14.

Spørsmål om gjerdehald vert avgjorde med gjerdeskjøn, så framt ikkje anna er serskilt fastsett i lov.

Der det er kravt jordskifte, bruksordning, avløyning eller delegang etter jordskiftelova, avgjer jordskifteretten spørsmål om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling i samsvar med den lova.

I spørsmål om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling kan ny avgjerd krevjast når minst 15 år er lidne. Det same gjeld etter eigedomsdeling og etter andre serlege omskifte i dei tilhøva som låg til grunn for avgjerda.

§ 15.

Kjem gjerdeskjønnet til at der er skyldnad til å halda gjerde, tek det turvande avgjerder om korleis gjerdet skal vera, og kva tid det seinast skal vera sett i lovleg stand. Slike avgjerder skal mest mogeleg retta seg etter det grannane sjølve ynskjer, og etter skikk og bruk på staden.

Er det jordbruks- eller skogbrukseigedom på noka av sidene, skal gjerdet vera minst 1,10 meter høgt og så sterkt og tett, at det fredar mot hest, naut og sau, så framt ikkje anna fylgjer av vedtekt etter § 18 b. Der det er rein jordbruks- eller skogbrukseigedom på båe sider, er det ingen skyldnad til å halda gjerdet i stand utanom den tida på året då marka er tenleg til beiting (jfr. § 18 c).

§ 16.

Gjerdeskjøn er rettsleg skjøn i kjøpstadene, og lensmannsskjøn på landet og i ladestadene.

Er det jordbruks- eller skogbrukseigedom på båe sidene, tek skjønnsstyraren skjønsmennene or jordskifteutvalet der slikt utval finst,

jfr. jordskiftelova § 8. Overskjøn høyrer under jordskifteretten.

Kostnaden med skjøn om gjerdehaldstvang og gjerdehaldsdeling etter §§ 7 og 8 ber partane i høve til den nytta kvar av dei har av gjerdet, så framt ikkje skjønnet finn grunn til ei anna deling. Om skjønnskostnaden elles gjeld det som er fastsett i kapitel 13 i lova om rettarangsmåten for tvistemål.

§ 17.

Skjønssavgjerdene er tvangsgrunnlag på same måten som orskurdar. Om klage til heradsrett og krav om overskjøn gjeld føresegna i tvangsfullføringslova § 8, andre stykket.

Når den eine grannen ikkje oppfyller gjerdehaldsskyldnaden, kan namsmannen la den andre få fullmakt til å setja arbeidet i verk på hans kostnad.

§ 18.

I vedtekt stadfest av Kongen kan kommunestyret:

- a) setja forbod mot visse slag grannegjerde og gjeva nærare føresegner om korleis gjerde skal vera,
- b) fastsetja andre krav til høgd, styrke og tettleik på jordbruksgjerde enn dei som er sette i § 15, andre stykket,
- c) fastsetja kva tid på året marka skal rek-nast for tenleg til beiting, jfr. § 15, andre stykket.

§ 19.

Denne lova tek til å gjelda den . . . Samstundes held fyrste kapitlet i lova om jordfreding frå 16. mai 1860 opp å gjelda. Fristregelen i same lov § 17, fyrste og tredje stykke, står ved lag til . . .